

בעזרש"ת

קדמבר

ביל התאחדות

יוצא לאור ע"י

התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק - אלעד

גליון מוגדל

חג הפסח תשס"ט לפ"ק

תזכר הענינים

✧ מדור אמרין טבין ✧

לקח טוב.....עמוד ו'
שבת בשבתו.....עמוד ח'
דבש תמרים.....עמוד י'
פרפראות לחכמה.....עמוד י"ב
דבר בעתו.....עמוד י"ד

✧ מדור כהלכות הפסח ✧

דיני חמץ בפסח.....עמוד י"ח
חמץ במוצאי פסח.....עמוד י"ט
חמץ לאחר פסח.....עמוד כ"א

✧ מדור למען תדע ✧

שלא שינו את שמם (ב).....עמוד כ"ד
עלילת סלאוויטא.....עמוד ל"ז
הא לחמא ענא.....עמוד נ"ד
פניני התורה.....עמוד ס"ה

✧ מדור למען תספר ✧

אשרי עין ראתה.....עמוד ע"ב
רבותינו שהיו מסובין.....עמוד ע"ח
משה אב"ד נאמן.....עמוד פ"ט
משולחן מלכים.....עמוד ק"ג

דבר המערכת

ליל הסדר - כשימו כן הוא

בחשכת ליל ובעבי שחקים, חזר בעל הבית עיף ויגע עם תרמילו על כתפו מעבודת היום, והנה כאשר כבר סוף סוף הגיע לביתו, דושך ואפילה מקדמות את פניו, כל הנרות כבר סיימו את מלאכתם ולמרחב מזלו נר האודון שעוד נלחם על קיצו גם כבתה ע"י הדוח שהכנים פתחת דלת ביתו.

בעיור הממשש באפילה התחיל ללכת מפינה לפינה אבל בכל פסיעה נתקל בכסא או בדפצי הבית ומעד ונפל, טרעש וכעוס קם על רגליו והתלונן על הכסא שאינו עומד על מקומו והספסל שאינו עומד כסדרו, עוד שני צעדים, נתקל בשולחן ושבר צלעותיו, כאן כבר לא שלט על נפשו והתחיל לצעוק: למה אין סדר בבית זה, ולמה אין שום דבר עומד על תילו.

ברם, כשהאיר החשך, וזהרי המה האדור ביתו מכל עריו, פקח את עיניו, ותברר לו שכל טענתיו תלוטו וצעקותיו לשוא היו, כי הכל מסודר בסדר נאה, רק הוא הלך בדרך מפותל, ולא ראה את הדרך אשר ילכו בה.

משל זו מובא בפסח"ק חובת הלבבות על הליכות האדם בכל ימי חייו, כאשר נתקל בצרה או במאדע קשה והוא מלא טענות למה אין העולם מתנהג כאות נפשו, ולמה אין שום אדם מסתדר כפי שתיכנן בראשו, אמנם כאשר הקב"ה מאיר עיניו, רואה ומתגלה לו למפרע שדכל הי' על מכונו ודכלו, רק הוא בשבילו הצר וגביבות דעתו נפל לבורות שיחין ומערות ופגעי הזמן.

ובמסילה זה פירש הגה"צ מוויזניצ'ע זצ"ל למה נקרא ליל התקדש הזה בשם "ליל הסדר" דבכל ימות השנה האדם נתקל בקשיים מרובים ובפרט מי שצויד בדרך להתקדם הן בגשמיות והן ברוחניות, עד שנדמה לו כפי פחדותיו שכלו שאין שום דבר מסודר כמו שצריך להיות, ואם הי' כך או כך היה מוצא מרוע לנפשו, וכך מסתובב לו האדם בעולמו ממורמר ונפגע, עד שמגיע ליל הקדוש הזה אשר בו לילה כיום יאיר, ושפע של דעת ותבונה נשפיעין לו להאדם מן השמים, והנה וישא את עיניו וירא כי דכל על "הסדר", ובמקום שנתקל או נתקשה או אפי' נפגע דכל תלוי בו, והוא כתוצאה מזה שהלך בדרכים עקלקלות, ומעתה יבה לראות הדרך אשר בו ישכון אור.

וכדמתאמרא משמוי' דהרה"ק מקארלין זללה"ה שעל כן נקרא סדר, כי הוא הסדר והמפתח לכל ימות השנה ולכל הליכות והנהגות האדם, ועל זאת יתפלל כל חסיד לעת רצון זו שדקב"ה יפקח לו עיניו ויבין וישביל לדעת מה לקרב ומה לדחק, והאיך לסדר הליכותיו בקדש לעלות על סולם העולה בית קל.

זך שוכן מעונה, יקומם קהל עדת ישראל מי מנה, שנוכל להתקדש ולהטהר בחג הקדוש הזה חג האמונה, לעלות ולהתקרב אל ה' ברנה, ועי"ז ישפיע לנו שפע רב מכל העולמות במידה נכונה, ובקרב יתהל נמעי כנה, פדויים לציון ברינה, אמן.

ארגון שיעורי תורה

שעל ידי

התאחדות אברכים דחסידי פאטמאר

בנשיאות כ"ס מרן אדמו"ר הגה"ס שליט"א

סרית יואל - בני ברק

מודעה רבא לאורייתא

בשמחת התורה אנו מודיעים בזה לציבור אנשי שלומינו
קהל עדתינו זקנים עם נערים הע"י

כי אי"ה ביום א' ג' דחזה"מ פסח הבעל"ט
בין מנחה למעריב

ידרוש

מורינו הגה"צ ראש ישיבתינו שליט"א

דברי פלפול אגדה ומוסר מענינא דיומא

בבית מדרשינו בשיכון

ביקרא דאורייתא

הגבאים

מדור

אמרי

מבי

לקח טוב
עמ' ו'

שבת בשבתו
עמ' ח'

דבש תמרים
עמ' י'

פרפראות לחכמה
עמ' י"ב

דבר בעתו
עמ' י"ד

קהל יטב לב ד'סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בני ברק

בראגל עם שמע

בשיר ובשבח להשי"ת
שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה

הננו מודיעים בזה לציבור אנשי שלומינו קהל עדתינו שיחיו
כי בבוקרו של יום י"ד ניסן ערב פסח הבעל"ט

נתאסף

כל קהלא קדישא בנערינו ובזקנינו להגיד בבוקר חסדו בהתרגשות עילאה

במעמד הגדול של קיום המצוה הנדירה

ברכת החמה

ברוב עם הדרת מלך

שתתקיים אי"ה בקול רינה והמון חוגג כצאת השמש בגבורתו

בשעה 7.00 בדיוק

על הרחבה הגדולה שעל גג בנין בית מדרשינו בשיכון

ברננה נעלה ונראה ונודה לשמו הגדול ית"ש על אשר קרא לשמש וזרח אור,
וכל עמך בית ישראל ברינה יודו וישבחו ויפארו בזמירות שירות ותשבחות

הנהלת הקהילה

לקה מיב

לִיקוּמִים יְקָרִים, מִפִּי סוֹפְרִים וְסוֹפְרִים,
עַל דֶּרֶךְ מוֹסֵר וְחִסְדוֹת נְאֻמִּים

ילכו לשום אומה רק לישראל
(קדושת לוי) בלבד.

היום אתם יוצאים בחדש האביב, איתא בזה"ק דבזכות מה שישראל אוכלים מצות בפסח ניצולין בדין בראש השנה, יש לרמז זאת בפסוק זה היום נקרא ר"ה, וזש"ה האם אתם יוצאים, בר"ה אתם יוצאים בדימוס, בחדש האביב בזכות המצה שאוכלים בר"ח ניסן בפסח.
(דברי יחזקאל)

- שירת הים -

כל בעלי השיר יוצאין בשיר וכו', פי' שיוצאין מכל רעה ח"ו ע"י שירה, ונמשכין לו ית"ש בשיר, ומזין עליהם מלשון מזונות לפי שכשהגבורות נמתקין בא פרנסה לעולם.
(דברי אמת)

לגזור ים סוף לגזרים וכו', והעביר ישראל בתוכו, היינו אם נגזור ח"ו גזירה על האדם אשר אין יכול לעמוד בה, אזי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו, יגזור ויחתוך הגזירות לגזרים וחתכיכות קטנות קצת מהם בשנה זו וקצתם בשנה האחרת, וקצת בגלגל השני וקצתם על צאצאיו וצאצא צאצאיו רח"ל למען יוכל האיש ישראלי לעבור בתוכו לחיות בעוה"ז.
(בארת המים)

הרבה, היינו כל התפילות ובקשות לבקש רחמים מבעל היכולת המשגים בפרטים, ע"י האמונה הבא לנו ברמז מצה. (בני יששכר)

מצ"ה מרור, בגימ' יצ"ר הר"ע מצה הוא מריבה, היינו ע"י אכילת מצה יוכל האדם להיות לו מלחמה ומריבה נגד היצה"ר. (חסד לאברהם)

שלוש רגלים תחג לי בשנה את חג המצות תשמור, ע"י מצות שמירת מצה שישראל שומרין בגלות המר הזה מתוך הדחק והלחץ, נזסה במהרה בימינו לקיים שלוש רגלים וכו' ולראות פני ה' ולהעלות ציון ברנה וכו'.
(אור לשמים)

ויהי בימים הרבים ההם, וכו' פי' שהיתה לו ירידה ושפלות, ועי"ד מה היתה שפלותו, ויאנחו שהניחו התפילה שהוא בחיתוך האותיות ותיבות שנקראת עבודה רק ויזעק היינו בקול לבד, כשעשו כך ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, וגמר אומר וידע אלקים, שתפלה מעמקי הלב אין יודעים המלאכים ואין על זה שום קיטרוג.
(מאור ושמשי)

ליל שימורים הוא לה, כלומר ליל שימורים היינו שהשי"ת היה משמר כביכול את החסדים שלא

ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים מימה, רמז בזה מש"כ האר"י ז"ל שהנשמר מחמין בפסח, יועיל לנפשו כל השנה להישמר מחטא, וזהו שנאמר ושמרת שהוא לשון קיום שהמצוה הזאת מתקיימת באדם מימים ימימה, כדפירש"י משנה לשנה.
(פנים יפות)

החג נקרא פסח, מלשון דלוג ופסיחה שהקב"ה מעביר על מידותיו, ואינו מסתכל על כובד הפשעים ומעללים רעים של בני ישראל, ומעביר עינו מראות ברע, כדי לקבל מעשיהם ברצון ולעורר הרחמים והחסדים.
(תפארת שלמה)

ולמען תספר, וכשתספרו זאת, תעוררו אותם הרחמים וינקם לכם מאויביכם לכל יוכל היצר לכם כלל. והבן.
(נועם אלימלך)

מתחיל בנגות ומסיים בשבת, ר"ל שאע"פ שבתחילת הסדר היא עדיין בבחינת גנות, מ"מ במשך הסדר ע"י הגדה והמצות יכול להגיע בסוף הסדר לבחינת שבת.
(ישמח ישראל)

לחם עוני, שעונין עליו דברים הרבה, כי ע"י הלחם הזה מיכלא דמהימנותא נענין ע"י דברים

להגדה של פסח

כרפס. אותיות סר כף, קף הוא התורה שניתנה מכפו של הקב"ה, לומר דהגם שאדם סר מן התורה יוכל לתקן זאת בימי הפסח, יחץ אותיות ח"ץ, הגם כי האדם חוץ לקדושה אעפ"כ רחצה, יוכל לטהר עצמו מזה. (חסד לאברהם)

יחץ, גימ' ח"ק הוא לישנא דמוזנא כמ"ש לחם חקם, וז"ש והיה לך לחק ולבניך עד עולם, תמשיך לעצמך פרנסה מהלילה הזה ע"י מצות אכילת מצה ומרור כי בפסח נידונים על התבואה. (ורע קודש)

כל דיכפין ייתי ויכול, ר"ל מ שכפוף תחת היצה"ר והוא משוקע בתאות, ייתי ויכול הכוית מצה, ובוה יגרש לשאול ולבקש מהשי"ת כל צרכו ברוחניות ובגשמיות. (תפארת שלמה)

כל דיכפין ייתי ויכול וכו'. כל דיכפין פ"י מי שחסר לו מזונות ופרנסה, ייתי ויכול, עתה הזמן שיושפעו לו מזוני ריחיו, וכל דיצריך מי שצריך לישועה אחרת, ייתי ויפסח, כי התרגום על אשר פסח הוא "די חס", והיינו שבזמן רצון הלו ירחם ה' מן השמים ויחוס עליו ויברך איש איש כברכתו. (הרה"ק מהר"ש מבעלזא ז"ע)

וכאן הבן שואל. שואל הוא מלשון שאלה ובקשה, בזו הלילה יוכל כל איש ישראל שנקראים בנים למקום לשאול ולבקש מהשי"ת כל צרכו ברוחניות ובגשמיות. (תפארת שמואל)

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבאנו היום למדרגה יותר מכל הלילות, והיינו שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, ר"ל ששולט בנו יצה"ר, והלילה הזה כולו מצה שאין שולט בו יצה"ר כ"כ.

(הרה"ק מהר"י מבעלזא ז"ע)

וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובת, שכשמרבים לספר בייצ"מ מרבים בזה רחמי שמים על ישראל. (נעים אלימלך)

כל ימי חיך להביא לימות המשיח, פ"י כשמספרים ביציאת מצרים ומאמינים שעשה הקב"ה ניסים, וכיון שהיה כן בוודאי יהיה לעתיד ג"כ ניסים גדולים, ע"ז הוא התקרבות המשיח, וזהו להביא לימות המשיח. (נפת צופים)

ושאינו יודע לשאול את פתח לו, פ"י שאינו יודע, דמי שמחזיק עצמו ויודע שהוא אינו כלום אז את פתח לו השערים בשמים מא' עד ת'. (דברי חיים)

יכול מראש חודש ת"ל בעבור זה וכו', דהתוה"ק מורה לנו דכל ימות השנה אף אם יאמר להבן סיפור יצי"מ לא יהיו אז הדברים מתישבים בלבו כי זה תלוי באמונת הלב ולא כל מוחא סביל דא, וזה"ש לנו התורה בעבור זה, ודרש בעל ההגדה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, ר"ל בליל פסח

שאו מתגלין הארת המוחין אשר רומזין לזה המצה והמרור, ובזו הלילה מתגלה אור השכל והאמת והאמונה, ואז כשתשב לבנך תשובה זו ותגיד לפניו כל הסיפור הלז אז בוודאי יכנסו דברי האב באזני הבן ויאמין באמת ביציאת מצרים. (אוהב ישראל)

והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו. שלא אחד בלבד פי אם עם ישראל אינו באחדות ואינו בבחינת אחד בלבד, כאיש אחד בלב אחד, עמד עלינו לכלותינו אז ח"י יוכל הצר להתעולל בנו, והעצה לזה הוא ליהות באחדות. (אמרי יוסף)

צפון ברך, הוא מלשון וכל ברך לך תכרע, שהאדם צריך שיהיה תמיד צפון וטמון בקרב לבו שיהיה בבחי' ברך לך יכרעו, לכסף ולהכניע עצמו נגד גדולתו ית'. (מגן אברהם)

כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו, כי באמת יציאת מצרים, יש אצלינו בכל עת ובכל שעה ובכל רגע שצריך האדם לצאת מכל המיצרים להתקשר בחיי החיים. (בית אהרן)

לך אף לך, פ"י שגם הלך הוא לך כמו שכתוב בפסוק מידך נתנו לך, פ"י שמה שאדם יודע לשבח להשי"ת הוא מאתו יתברך. (שפת אמת)

בית המדרש הגדול "ויואל משה" רחסידי סאטמאר

ע"ש ב"ק מרן רבינו הקוה"ט זעזעכ"א - בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

קרית יואל - בני ברק

קזל ה' בכ"ח

הננו להודיע בזה לקהל אנשי שלומינו ותלמידי מוסדותינו שיחיו

כי ביום ערב פסח הבעל"ט

יום הגדול של מעמד קידוש וברכת החמה

תתקיים אי"ה

תפילת שהרית בצוותא

אנשי שלומינו, בהורי המד תלמידי ישיבותינו

יהד עם התשב"ר תלמידי התלמוד תורה

בשעה 5.40 בדיוק

בהיכל בית מדרשינו הגדול למעלה

[זמן נץ החמה בשעה 6.20]

אחרי התפילה נעלה ברננה לקיים בצוותא חדא מצות קידוש החמה

בהתרוממות הנפש נתאסף כל הקהל הקודש לתפילת שהרית בהתלהבות עצומה וחדוה עילאה
כהכנה דרבה לקראת קיום המצוה הנשגבה והנהדרה לעשות נחת רוח ליוצר המאורות

בכבוד רב

הגבאים

קול התאחדותינו

שבת בשבתו

אמרות קודש בעניני שבת נאמרים,
בענינא דיזמא ערוכים וסדורים

המוחין לאט לאט על ידי מעשינו, ולזה יש קיום כיון שהוא על ידי מעשינו, וכיון שנגמירין כל המוחין על ידי מעשינו אז הוא יום קבלת התורה חג השבועות, וזה וספרתם לכם לטובתכם ולהנאתם שיהיה קיום לקבלת המוחין אל התורה. והנה החילוק שבין שבת ליום טוב מבואר בכתבי מן האריז"ל שבת נקרא קדש היא לכם משא"כ יום טוב מקרא קדש, שבשבת באים המוחין דחכמה (חכמה נקרא קדש [וזה"ק ח"ב קכ"א ע"א]) מעצמם שלא על ידי מעשינו, מה שאין כן יום טוב מקרא קדש לשון הזמנה לקדש כענין אחרי כן יאכלו הקרואים [ש"א ט ג], היינו שאנחנו מזמינים את הקדש על ידי מעשינו, והנה תבין לפי זה קדושת היום של יום טוב הראשון דחג המצות היא ג"כ שלא על ידי מעשינו, אם כן יש לו בזה מדריגות יום השבת אם כן התורה כשרצתה לרמוז לנו טעם המצוה אמרה בלשונה הקדוש וספרתם לכם, להנאתם ולטובתכם, ממחרת השבת, רצ"ל להיות היום הראשון הוא בבחינת שבת ובאין ההאחדת שלא על ידי מעשיכם ואין לזה קיום עד אשר תספרו יום אחר יום ונעשה הדבר על ידי מעשיכם ויהיה הדבר לכם לקיום, על כן קראתו התורה שבת בכדי להשמיענו טעם המצוה, בין והתבונן.

(בני יששכר חודש ניסן מאמר יב אות א)

בשניהם הוי גמר מלאכת השי"ת

וספרתם לכם ממחרת השבת, אשר דרשו חכמינו ז"ל (מנחות סה ע"ב) ממחרת הפסח, לאפוקי דעת הצדוקים. וצריכין אנו להבין למה דייקא בכאן נקרא יום טוב שבת, כי הנה כשהאומן עושה מלאכה כשגומר המלאכה וניכר למה עשאו ותכליתו של המלאכה אז כשגומר המלאכה ותכליתו אז שבת וכן כביכול אצל השם יתברך אחר ששת ימי המעשה שבת ממלאכתו ונקרא שבת בראשית וכשברא החיות הוא השכלית לעבדו ולדע שהוא הבורא והוא היוצר והוא האל אחר שנגמר וניכר בעולם החיות הללו, דהיינו השכליות הללו אז שבת ונקרא שבת. והנה משנברא העולם אף על פי שעשה נפלאות גדולות כגון בימי המבול ומעשה דור הפלגה והפיכת סדום עדיין לא נתגלה אלהותו, כי לא חזר שום אדם בתשובה ממעשים הללו, כי כולם עמדו במרדם ונח צדיק מעיקרו היה וכן אברהם בימי דור הפלגה צדיק מעיקרו היה ולא מחמת הנפלאות שהכירו את הבורא. אמנם ביציאת מצרים מטובות הבורא ברוך הוא לישראל אז הכירו והביעו והשכילו את הבורא ברוך הוא ונגמר בריאת החיות הוא השכליות לעבדו בחג הפסח כי אז נעשו הנסים הללו לכן נקרא ממחרת השבת ממחרת הפסח, כלומר שאז נגמר בריאת החיות והשכליות לעבד הבורא ברוך הוא. (קדושת לוי אמוח)

בשניהם יש בו ענין זכור ושמור

פסח היא בחי' שבת, ולכן ממחרת השבת מקרי, כמו שבשבת יש בו זכור ושמור, כמ"כ בפסח כמאה"כ ושמרתם את המצות, וכתוב זכור את היום הזה כי בו יצאת ממצרים, פסח יש לו ב' פירושים לשון אשר פסח והוא לשון דלוג, ולכן פה - סח, שע"י שמבטל השואר ומבער החמץ המרומז על שאור שבעיסה הוא היצירה"ר שבקרבו, עי"ז נפתח לבו ופיו בתורה ותפלה, (עי' תדב"א יג) וש"ק הוא ג"כ בחי' זו השבת שאור שבעיסה, מלשון ביום השביעי תשבת ולכן ע"י שמבטל היצירה"ר נפתח פיו

שניהם באים המדריגות שלא ע"י מעשינו

בפסוק וספרתם לכם ממחרת השבת וכו' [ויקרא טו טז]. ובאת לנו הקבלה בתורה שבע"פ ממחרת יומא טבא. יובן הדבר על פי מש"ל כמה פעמים שכל האורות נתחו בלילה הראשונה בגבהי מרומים בדרך נס שלא על ידי מעשינו (וכן הוא בכל שנה), אך להיות הדבר שלא על ידי מעשינו אין קיום להאורות והמוחין ההם, על כן צונו השי" מצות ספירת העמר לספור מחדש יום אחר יום ונכנסק

ולבו לת"ת בש"ק, וזהו בחי' שמור וזכור בדבר אחד נאמרו כל מה שהוא שמור יותר מדברים האסורים זוכה לזכור את יום השבת לקדשו, להרגיש הארת וקדושת ש"ק. (בית אברהם)

בשניהם מבררים ומתקנים את כל השנה

תקנו חכמים בהג זה ד' כוסות והוא שיעור שכחת כמו שאמרו (כתובות סה). ולא מצינו שיהיה מצוה בשכרות זולת בפסים דאיתא (מגילה ז ע"ב) מיחייב אינש לבסומי בפוריא ס' ושם הטעם מפני שהישועה היתה למעלה מתפסית שכל בני אדם. אבל במקום אחר לא מצינו מצוה בשכרות. אך סעודת שבת מצינו ראשונה אצל יוסף שעשה לשבטים סעודת שבת כמו שאמרו (בראשית רבה פ' צ"ב) והכן אין הכן אלא שבת כו', ושם כתיב וישתו וישכרו עמו, והיינו שרצה לידע אם השבטים גם כן מבוררים שבג' דברים אדם ניכר בכוסו (עירובין סה ע"ב) וכן בסעודת שבת נתבררו ישראל נגד האומות כדאיתא (מגילה יב ע"ב) ביום השביעי שבת היה שישאל אוכלין ושותין כו' רצה יוסף לידע אם השבטים גם כן מבררים בלב. והיו ישמח לבב אנוש. והיינו אף מי שפגם וקלקל שכן נדרש (שבת קיח ע"ב) אשרי אנוש שאפילו עובד עבודה זרה כאנוש מוחלין לו. והיינו שעל ידי שבת מתקנים העבר. וישמח, היינו לישרי לב שמחה שזוכין לישרי הלב, שיהיו ב' הלבבות רק טוב, ולהוריק הרע מלב כסיל ויהיה הכל טוב מאד. ולכן בפרשת העומר שבא מן השעורים שהוא לברר שאף מי שמעשי מעשה בהמה. בפרשה זו דייקא נקרא חג זה בשם שבת סתם. ובא בו גם כן היין בשיעור שכחת לברר את ישראל שניכר בכוסו שבישראל היין זסה

משמחו כמו"ש (יזמא עו): שזוכה לישחת הלב וכמו שאמרנו שבחג זה בא האכילה בקדושה שמברכין עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו שבא לתקן שורש הפגם שהיה באכילה ונתקלל ואכלת את עשב השדה ועל זה בא השינוי בטיבול ירקות שזה היה סיבה לומר את חייהם בעמדה קשה ואחרי זה בא המצוה באכילת מצה שהיא ביטול השאור שבעיסה. ומברכין על האכילת אשר קדשנו במצותיו וצונו שזה גופיה מביא קדושה לישראל ועל ידי זה מתקנים כל אכילות של כל השנה שיהיה בקדושה. וזה שאמרו מגילה (יג ע"ב) בקטרוג המן שאמר ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י. שבת היום פסח היום. ובשלמא שבת יתכן שהוא תדיר בכל שבוע. אך פסח למה הזכיר שהוא רק פעם אחת בשנה. אך המכוון של

היה לקטרג למעלה והיה הקטרוג דמפקי לסילא שתא בשה"י פה"י שאומרים שעל ידי אכילת שבת ופסח מבררין לכל השנה שאכילתן בקדושה ובאמת אינו כן ואת דתי המלך אינם עושים ואיתא במדרש רבה ישנו עם אחד שניהון ברברין שאוכלין ושותין ואומרים עונג שבת ס' אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע אתה מפיל עין רעה במועדים שלהם הרי אני מפילך לפניך ומוסיפים להם מועד אחד על מפלתך וכו', ולא הועיל כלום בקטרוגו ואמר (מגילה טז). אתי מלי קומצא קמחא דידכי ודחי עשרת אלפי ככרא דכספא ידידי כו', והיינו שבעומר נתברר שאפילו הדומין לבהמה גם כן יש בהם קדושה, וא בא התיקון לשורש הפגם בליל פסח שהיה אכילה בקדושה. (פרי צדיק לפסח אות טו)

בשניהם השבית הקב"ה המזיקין בשביל חיבת ישראל

חג הפסח נקרא שבת בפסוק כמו"ש ממחרת השבת. דאיתא במדרש כשאמר משה לבנ"י בחודש הזה אתם נגאלין אמרו רבינו משה ת' שנים נגמר ועדיין לא שלמו השיב להם כזן שחפץ הקב"ה בגאולתכם מדלג על הקצים והחשבונוות ובחדש הזה אתם נגאלין. וקשה א"כ למה נגזר ת' שנים והלא גלוי וידוע לפניו ית"ש כי יאילו מקודם. ובאמת כענין הזה נמצא גם ביום השבת דאיתא שהמזיקין נבראו רוחות בלא טפות ועד שברא הגוף קידש יום השבת. והקשו במדרש הלא הי גלוי לפניו שיקדש היום. ותרצו כדי להודיע לבנ"י שבעבור השבת ינוחו באמצע עשיות כלי חשוב כשקידש היום ע"ש במדרש בראשית. ובזוה"ק תירץ עפ"י דרכו כי סט"א ביקש להתגבר ביותר בע"ש ולכן חל קדושת היום ונחיתת הסט"א לנוקבא דתהו"ר ע"ש. וככל זה הי' ג"כ ביצ"מ כי רצה הקב"ה להראות חיבת ישראל כי כשזכין במעשיהם שנזכרין לטובה לפניו ית"ש. חיבה זו דוחה כל הקיצים וכל הגזירות. ובכוונה הי' הגזירה ת' שנים ושיזכו לדחות הגזירה. וכן כ' על גאולה העתידה בעתה אחישנה זכו אחישנה קודם הזמן. ובוודאי אם הי' מגיע הקץ דת' שנים היו יוצאים בדרך הטבע. אבל כשזכו לצאת עפ"י נס זה עדות לחיבת בנ"י. וגם טעם הזוה"ק הי' כאן שהמצרים וסט"א נתגבר ביותר על בנ"י והי' קישוי השעבוד יותר מדא וכדאיתא שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה ולכן נתגלה הקדושה שלא בהדרגה כמו"ש כחצות הלילה אני יוצא כו'. ובאמת זה כח השבת וכח של בנ"י להשבית המזיקין מן העולם. (שפ"א שבה"ג שנת תרנ"ז)

קהל יטב לב ד'סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בני ברק

קדש לי כל בכור

שמחים אנו לבשר צדק בקהל רב הע"י

כי בעת המעמד הגדול והנשגב ברכת החמה

תיערך אי"ה ברוב עם

סיום מסכתא לתענית בכורים

להוציא ולפטור את הבכורים מחובת התענית
בנהוג בתפוצות ישראל

אמר אב"י, תיתי לי, דכי חזינא לורבא מדרבנן דשלים מסכתא,

עבידנא יומא טבא לרבנן...

(שבת קי"ח:)

הנהלת הקהילה

דבש תמרים

בונים יקרים, מבאר חפריה שרים,
רבותינו הקדושים עצי התמרים

רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם וכו', ולפי שהוציא עצמו מן הכלל כפר בעיקר. הנראה לי בזה עפ"מ"ש האלשיך ענין נתינת מחצית השקל להורות את בנ"י יחוס האחדות שכל יעלה על לב איש מהם שהוא נפרד מחבירו, כ"א כל אחד חצי ובהתחברו עם כו"א" מ ישראל נעשה שלם, ע"כ כל אחד יתן מחצית ע"כ, וזה שדברה תורה נגד שאלת הרשע ששואל מה העבודה הזאת לכם ד"קא ולא סגי גם לשחוט את הקרבן פסח על היחיד, כי הרשע מתגאה ומתנשא הוא שואל על הצורך להכלל עם אנשים אחרים, כי ידמה לו שאני ואפסי ולמה יצטרך כלל וכלל לאנשים אחרים, והיה כמשיב ואמרתם זבח פסח הוא לה', ר"ל לשם הוי"ה ב"ה המורה על ענוה יתירה, דמבאר בספ"ק דהשם הוי"ה הוא הגדול מכל שמות הק' וכו"מ מספר אותיותיו הם המועט מאותיות של שארי השמות, ועל המתגאה כבר אחז"ל כל המתגאה כאילו ע"ז וכאילו כפר בעיקר, וז"ש המגיד ולפי שהוציא עצמו מן הכלל שאינו רוצה להיות בהכלל אך לבדו מתגאה בעיניו כ"כ, א"כ ממילא כפר בעיקר כמו שאמרו חז"ל דג"ל.

(קדושת יו"ט)

מה העבודה הזאת לכם ואמרתם זבח פסח הוא לה'. יובן עפ"ד המפרשים דע"כ נתקן לומר לשם יחוד שזה תקנה שלא יחפזו הם"א המצות, שאומר אני עושה מצוה זו רק על מצת לשם יחוד קוב"ה, אבל אם עוונות גברו לבלי לגרום יחוד אינו רוצה לצאת בו כלל וממילא אין להם מה לתשוף, ובוה פ' בתפלה למשה רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך, כלומר באופן שמעשי יגיעו למצוה, ולא זולת ע"כ, ויתבאר הכתוב מה העבודה הזאת לכם, דהבן שואל האריך העבודה הוא לכ"ס שלכם שלא יחטפו אותו הם"א, ובוה הוא דייקא לכם לכל צרכיכם, אבל באופן אחר לא מיקרי שלו דהא לא לצורכו הוא, ואמר הכתוב ואמרתם זבח פסח הוא לה', היינו שיאמר בפה מלא שהוא עושה הזבח פסח רק לה' ולא לוולתו, ואז אין רשות

ונצטק אל ה' אלקי אבותינו כמה שנאמר וידו בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה. עי' רש"י שפי' וימת מלך שנצטרע והיה שורט תינוקות של ישראל ורוחץ בדמן, והקשה המורחי דא"כ ויאנחו סתמא מיבעי' ליה למיכתב, ואיך נאמר ויאנחו מן העבודה, והתירוץ דהנה הקב"ה אמר לאברהם ועבדו וענו אותם ארבע מאות שנה ולא היה רק רד", וכתבו המפרשים דמחמת שישאל פרורכו מאד היו עובדין ברד"ו שנה כמו בארבע מאות שנה, דריבוי העם השלים הזמן, ואיתא נמי דקושי השיעבוד השלים, וא"כ כשפיתח ומיעט ר"ל ששחט את ילדי ישראל כ"ל נתבטל התירוץ דריבוי העם השלים, ממילא צריך להיות קושי השיעבוד שישלים, וזה שאמר וימת מלך מצרים שנצטרע וע"כ הרג את ילדי ישראל, והוצרכו לקושי השיעבוד להשלים, וז"ש ויאנחו בני ישראל מן העבודה. (ישמח משה)

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. אפ"ל ע"ד שפי' הרה"ק מרימנוב זללה"ה ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כי המן הוא לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו כדכתיב לחם אבירים, והיה מזכך את גופם ומטהר ומקדש נפשם רוחם ונשמתם, עד שהיו מוסיפין והולכין יום יום במדריגה יותר גבוהה, ע"כ ויאמרו איש אל אחיו מן הוא היינו אחיו, כי לא ידעו מה הוא, כלומר באיזה מדריגה הוא כי איננו כתמול שלשום כי אם גבוה מעל גבוה ע"ש, והנה אחז"ל עונות שהוציא ממצרים מעמם בהן טעם מן, דאכילת מצה נקרא בזה"ק מיכלא דאסוותא מיכלא דמהימנותא, והיה מזכך אותן ביתר שאת, עד שבאו בלילה ההוא לגדלות המוחין, והיינו בחינת מן שהיו שואלים זה על זה מה הוא, וא"כ גם עתה מי שמקיים חובת היום כראוי בכוונה רצויה, עולה ונתעלה ששואלים עליו מה נשתנה היינו האדם, הלילה הזה מכל הלילות וכו' הלילה הזה כולו מצה, שגורמים להשתנות למעלותא ע"י אכילת מצה.

(ייטב פנים)

אחרים לנגוע ולחטוף המצות ועולה למעלה כולה לגבוה
סלקא, ובוזה הוא לכם שלכם תהא. (עצי חיים)

זכר למקדש בחלל וכו'. אפ"ל ידוע מה שהקשו
המפרשים על מה שבילל התקדש חג הפסח אוכלים מצה
קודם למרור, הלא מרור רמוז על קושי השיעבוד, ומצה
רמוז כבר על מה שיצאו לחירות, ואם כן לכאורה יש
לאכול קודם מרור המורה על השיעבוד, ואחר כך מצה
המורה על הגאולה, ותרצו דמהאי טעמא אוכלים המרור
אחר המצה כדי שישאר טעם המרור בפיו, לרמוז על שאר
הגלויות שיגלו בני ישראל, ובוזה אפ"ל המדרש השביעי
במרורים זה לילי פסח, הרוני לענה זה לילי תשעה באב,
ויבואר דיש פוסקים דאין מברכים ברכת המזון רק על
כביצה כיון דכתיב ושבעת, וכזית אחת אינו בכלל שביעה
ולכן צריכים לאכול יותר מכזית, וזהו השביעי במרורי"ם
זה לילי פסח, שאוכלים הכזית מרור אחר אכילת הכזית
מצה, ונמצא שהמרור שהוא הכזית השני הוא בגדר שביעה,
והרי יש לאכול המרור לפני המצה, ומשיב הרוני לענה זה
לילי תשעה באב, שעתידים בני ישראל לגלות מארצם לבין
האומות, ולכן אוכלים המרור באחרונה שישאר טעם
המרור בפיו, והנה הלל הבין בחכמתו הטעם שהקדימו
המצה למרור שיתכן שהיה עוד גלויות, אבל לא ידע מה
לעשות אז כיון שעדיין היתה ביהמ"ק במקומה, ולא רצה
לעשות דבר שהוא סימן רע לבני, ומאידך הרי הקדימה
התורה מצה למרור שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו,
לכן שת עצה לאכלם ביחד לקיים מה שנאמר בתורה, ועם
כל זה לא נעשה בזה שום סימן רע לבני ישראל, וזה מה
שמדרקק בעל ההגדה כן עשה הלל בזמן שבית המקדש
היה קיים, שאז היתה לו מבוכה כדת מה לשענות, ולכן היה
כורך מצה ומרור לקיים שניהם. (דברי יואל)

כל דכפין ייתי וייכול כל הצורך ייתי ויפסח. הנה
בפורים מצינו כל הפושט יד נותנין לו, ויש להבין טעם
השני דבפסח בעה"ב פושט יד תחילה וקורא לעניים,
ובפורים פושט העני יד תחלה, ואפ"ל עפי"ד האר"י עה"כ
והיה מעשה הצדקה שלום, כי במעשה הצדקה גורם יחוד
שם הוי"ה ב"ה, כי הפרומה הוא י' וחמשה אצבעות
הנותנות ה', וזרוע אדם הנותן הוא צורת ו', וה' אצבעות

המקבלות ה', וזה סוד הוי"ה מעשה הצדקה שלום ע"כ,
והנה שם הוי"ה כשהוא מהופך מורה על דין, ומעתה
בפורים שאחז"ל שאכתי עבדי אחשוש אנן מן ההכרח
לעורר גבורות ודינים על אומות העולם, ומפני כן אמרו כל
הפושט יד נותנין לו, שע"י שהעני פושט ידו תחלה יוצא
שם הוי"ה כשהוא מהופך שהוא דין, להשפיע על שונאי
ישראל, אבל בפסח אשר יצאו ממצרים לחרות עולם,
והללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, אין צריכים לעורר דינים
אלא רחמים וחסדים לכל בית ישראל, ולכן אמרו כל דכפין
ייתי וייכול שיקדים בעל הבית ויפשוט את ידו לעני, כדי
שיצא שם הוי"ה ביושר לעורר רחמים וחסדים. (ברך משה)

הא לחמא עניא די אכלו אבדתנא וכו'. יש לפרש
עפי"ד מרן דו"ז זלה"ה בדברי יואל כי כשם שאפשר
לצאת ידי חובת קרבן ע"י עסק התורה בפרשת הקרבנות
כדכתיב ונשלמה פרים שפתינו, ה"נ אם זוכה האדם אף
אם נגזר עליו מלמעלה יסורים וצער יכול הוא לצאת ידי
חובתו ע"י שלומד בתורה בפרשת נגעים ויסורים ע"כ, ואי'
במדרש אמר הקב"ה כתבת בתורה וכו' יכה איש את עין
עבדו לחפשי ישתנו, אני שממית ב' עיניהם אינו בדין
שיצאו לחפשי, מבואר דבעבור היסורים שסובלים בני' יהיו
נגאלים, ולפי"ז כאשר לומד האדם פר' יסורים הרי נחשב לו
כאילו באו עליו בפועל, ובוה נתקרב הגאולה שישלח אותנו
הקב"ה לחפשי, וכמו"כ י"ל בזה שאנחנו מספרים מה
שסבלו אבותינו במצרים, כשם שלימד פרשיות יסורים
נחשב לו כאילו הוא בעצמו סבל היסורים, כן נמי נחשב
אמירה זו כאילו סבלו בעצמנו על שכמנו כל אותן הצרות,
ובדין הוא שיחיש הקב"ה פדותנו, וזהו הכוונה הא לחמא
עניא, הוא לחם עני ודרשי' בג' לחם עוני שעונין עליו
דברים הרבה, הכוונה סיפור קושי השיעבוד ותנאים,
וקאמר כל דכפין ייתי ויפסח, דאפי' בזמנינו שאין לנו כהן
בעבודתו מ"מ שיה שפחותינו חשוב כאילו הקרבנו אותו
במועדו, כענין כל העוסק בתורת עולה וכו', א"כ כל
הדיבורים מהיסורים נחשב כאילו נעשה עכשיו עמנו וזה
משלים השיעבוד, וזהו השתא הכא לשנה הבאה בארעא
דישראל, ומעם הרבר דהשתא עבד"י שנחשב כאילו סבלו
קושי השיעבוד, לכן לשנה הבאה בני חורין, דע"ז הגיע זמן
הגאולה. (כ"ק מרן רבני הנה"ק שלי"א)

לעילוי נשמות

האה"ח מרת אסתר פאראש ע"ה

ב"ר מנחם יש ראל ז"ל
מלב"ע ה' אדר תשל"ו

לעילוי נשמות

הרה"ח ר' ישראל טרעגער ז"ל

ב"ר יעקב בא"ר הכהן ז"ל - מל"ב כ"א חשוון תשס"ט
ויו"ה האה"ח מרת צירל צפורה ע"ה
ב"ר משה ז"ל - מל"ב כ"ט טבת תש"ח

צדקת רבי
מאיר בעל הנס

כולל עצי חיים

ב"ב

ארץ הקודש תובב"א

אלקא רמאיר עננו

לעשות רצון צדיק

אחינו בני ישראל שיחיו

בהעלותכם להשתטח ביומא דהילולא

על ציון המצויינת קודש הקדשים

של מייסד כוללנו הק

כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה זי"ע

זכרו ואל תשכחו !!!

ליטול חלק בהחזקת כוללנו הק' והמעטירה

כולל "עצי חיים"

ד"ס אטמאר

לצדקת רבי מאיר בעל הנס

המתנוסס לשם לתפארת ולתהילה בבני ברק יצ"ו

ובצל כנפיה יחסיון קרוב למאה אברכים ת"ח ומופלגים בתורה ויראה

העמלים בתורה מתוך הדחק על טהרת הקודש

זכותו הגדול יגן עלינו ועל כל ישראל

פרפראות

מאמרים נחמדים, על הדרך הרוש מיוסדים,
בפתור ופרח משוקדים

לישראל אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה תנה הודך על השמים וכו' אמר להם משה כתיב בתורה אנוכי ה"א אשר הוצאתיך מארץ מצרים כולם במצרים הייתם עב"ד הגמ', ומכח טענה זו נתן הקב"ה את התורה לישראל, וכל זה ניתא רק אי אמדינן דלילות השלימו, אבל אי אמדינן דמלאכים השלימו, א"כ הו גס הם במצרים, ושוב טענתם במקומה עומדת תנה הודך על השמים. והנה י"ל דפלוגתת ראב"ע וחכמים אם מחוייבים להזכיר יציאת מצרים בלילות תלא בהני תרי טעמי, דראב"ע סובר דלילות השלימות ולכך חייבים להזכיר יציאת מצרים בלילות, אבל חכמים סוברים דמלאכים השלימו וא"צ להזכיר יציאת מצרים בלילות ואיתר לן דרשה להביא לימות המשיח. והשתא א"ש ההמשך וחכ"א להביא לימות המשיח דסברי דאין מזכירין יצ"מ בלילות משום דמלאכים השלימו וכנ"ל, וממילא טענת המלאכים תנה הודך על השמים במקומה עומדת דהרי גס הם היו במצרים ואעפ"כ עשה הקב"ה עמנו חסד ונתן את התורה לנו ולא להמלאכים וזש"א ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמ ישראל ולא להמלאכים.

☆

חכם מה הוא אומר וכו' רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם. ונלאו כל חכמי לב להבין החילוק בין שאלת החכם לשאלת הרשע, ויתבאר בשנשים לב לשינוי בלשונות הפסוקים בפסוק (שמות יג) והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, הבן שואל, וכך גם בפסוק (דברים יג) כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחקים וגו', שאף הוא נאמר בלשון שאלה, ורק בפסוק שבו הלשון הוא "מה העבודה הזאת לכם" הבן אינו שואל ומבקש תשובה אלא אומר. וזהו הבן הרשע, ולפי זה נוכל לפרש את מה שנאמר בתשובה לבן החכם ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטדין וכו' ולכאורה המילים כהלכות הפסח הם ללא צורך, אלא איתא בגמרא (חולין יג) אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי

עבדים היינו לפרעה במצרים וכו' ואילו לא הוציא הקב"ה וכו'. וי"ל ע"פ דברי התוס' (ב"מ קיד) שהקשו איך החיה אליהו בנה של האלמנה הלא כהן היה ותירצו שהיה ברור לו שיחיהו לכך היה מותר משום פיקוח נפש, והנה ידוע שאילו לא הוציא הקב"ה אותם מיד באותו רגע היו נשקעים בני שערי טומאה ולא היה להם תקנה ח"ו ממילא היה פקוח נפש, ואיתא (סנהדרין לג) שאל ראי מינא אלקיכם כהן הוא כי קבריה למשה במאי טביל, לפי"ז קשה איך יחד הקב"ה למצרים למקום טומאה וגלולים הלא כהן הוא אלא דפקוח נפש שאני, וד"ש "עבדים היינו לפרעה ויוציאתנו ה'" וקשה אך טימא עצמו הקב"ה ע"כ אמר "ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי וכו' משעבדים היינו לפרעה במצרים" והיינו משוקעים בני שערי טומאה והיה פקוח נפש לכן היה יכול הקב"ה לטמא עצמו.

☆

מעשה בר' אליעזר ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא ור' טרפון. וי"ל דאבותיהם של תנאים אלו לא נשתעבדו במצרים משום שר' אלעזר ור' אלעזר בן עזריה ור' טרפון כהנים היו, ור' יהושע היה לוי ושבט לוי הרי לא נשתעבדו, ור' עקיבא היה ממשפחת גרים, וזהו החידוש כאן דעל אף שאבותיהם לא נשתעבדו במצרים מ"מ הרבו לספר ביציאת מצרים, ורמז לזה "וכל" המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, וכ"ל רי"ת וגרים כ'הנים לזים אפי' שלא נשתעבדו ובכל זה מרבה לספר הרי זה משובח. (שמות הרגל)

☆

אמר ר' אלעזר בן עזריה וכו' ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות וחכ"א ימי חייך העוה"ז כל ימי חייך להביא לימות המשיח, ברוך המקום ברוך הוא וכו'. ונ"ל ההמשך עפ"י דאי ב' תירוצים על מה שיצאו ישראל קודם הזמן, א' דהלילות השלימו לתשלוש ד' מאות שנה, ב' שהמלאכים השלימו, וא"י בגמ' (שבת פ"ג) בשעה שנתן הקב"ה את התורה

ובזה יל"פ הפסוק (קדושת ב יא) וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החשך, דהנה כדבר זה אנו מוצאין גם אצל יום ולילה דביום נזכר שמו של הקב"ה ולא אצל לילה ככתוב (בראשית א ה) ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה, ולא כתיב מי קרא, וד"ש שיש יתרון לחכמה מן הסכלות, היינו בין שאלת החכם לשאלת הרשע, כיתרון האור מן החושך.

☆

וירא את ענינו, זו פרישות דרך ארץ וכו' ואת עמלנו, אלו הבנים וכו' ואת לחצנו זו הדחק. וי"ל לפי מה שהקשו המפר' איך יצאו ישראל מצרים אדרד"ץ שנה הדי הגזירה היתה על ארבע מאות שנה, ותיירץ ב"פרקי דר' אליעזר" (פ' מ"ז) שעבד אינו עובד רק ביום והם עבדו גם בלילות כמו בימים והלילות השלימו, ועוד תירצו משום שבי ישראל פרו ורבו שלא כדרך הטבעועשו ברד"ץ שנים מה שהיו צריכים לעשות בת' מאות שנה, עוד תירצו שקושי השעבוד השלים. וז"ש "וירא את ענינו, זו פרישות דרך ארץ" שהעבידו אותם גם בלילות בכדי להפרישם ממתניהם, וזאת עמלינו, אלו הבנים" שפרו ורבו יותר מדרך העולם, ואת לחצנו, זו הדחק" קושי השעבוד וזה היה הסיבה ויציאתנו ה' ממצרים ביד חזקה" אפי' קודם הזמן. (תוכת התורה)

☆

ויהי בחצי הלילה. י"ל דהנה אמרו הטעם שיצאו בני ישראל ממצרים קודם הזמן מפני ששעבדו בדם ימים ולילות ואיתא (קדושין טז.) תניא כי משנה שכר שביד עבדך א"ר יצחק מכאן שרבו מסר לו שפחה כנענית, ונחשב לו לעבודה כפולה, וכן כאן שציערו אותם בלילה יותר מכים בפרישות ד"א ונחשב גם הלילות לימים, וז"ש "ויהי בימים הרבים ההם" אותן ימים היו רבים מיעוט ימים שנים שכל יום נחשב לב' ימים ומדוע ע"ז אמר "וירא אלקים את בני וידע אלקים" זו פרישות ד"א, וז"ש ליל שמדים הוא לה" כמו ואביו שמר את הדבר היינו ששמר הקב"ה גם את הלילות בכדי להשלים וז"ש "ויהי בחצי הלילה" הלילה נחשב לחצי השעבוד. (ילקוט שמעוני)

דכתיב כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה גסה, זה שאכלו לשום מצוה צדיקים ילכו בם, זה שאכלו לשום אכילת גסה ופושעים יכשלו בם, נמצא לפי זה ששיך לקיים את מצות הפסח כחכם או כרשע, וזו כוונת בעל ההגדה ואף אתה אמור לו, "כהלכות הפסח" כלומר כשם שבעשיית קרבן פסח שייך להיות צדק ורשע, כך גם כאשר שואלים שאלות ניתן לשאול כצדיק או לשאול כרשע, ורק מאחר ששאל כצדק משיבים לו כחוגג, אבל לרשע, שאין בדעתו לקיים מצות ה', מקהין את שינוי למרות שלכאורה גם הוא שואל את אותה שאלה.

☆

רשע מה הוא אומר וכו'. וי"ל שינוי התירוצים בין מסדר ההגדה למה שמפורש בקדא, ונ"ל דיש לפרש הקרא כך ששאל פה מה העבודה הזאת לכם ולא לו והם משיבים אילו ה' שם לא ה' נגאל אלא מת בג' ימי אפילה, והנה רשיו"ל פ"י פסח מלשון פוסחים על שתי הסעיפים והתם נאמר על עובדי ע"ז וקטני אמנה הפוסחים על שתי סעיפים. וזהו התשובה הרמוזה בפסוק ואמרתם זב"ח פס"ח הוא לה' שהקב"ה זבח ושחט את הפוסחים על שתי הסעיפים וקטני אמנה, ואשר פסח על בתי בני ישראל זה ה' רק בנגפו את מצרים שבאותו שעה פסח על בניי כדי שלא יאמחו במפלותינו, אבל בימי אפילה מתו פושעי ישראל, אבל את בתינו הצל בכל פעם שאנו מאמינים גמורים וא"ש דמרומו בקרא ג"כ זה שאילו ה' שם לא ה' נגאל כיון דמדבר מג' ימי אפילה. (חתם סופר)

☆

ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר. רבים הקשו מזה ההבדל בין החכם לרשע, והלא גם החכם האומר אתכם מוציא את עצמו מן הכלל, ונראה לבאר כי את עצמו הכוונה להקב"ה כמו שמצינו בסיפור על מיטוס הדשע שגירד את הפרוסת וביצבץ ממנה דם, וכסבור הרג את עצמו (גטין א) וכיון שהוציא את "עצמו" מן הכלל פירשו שדשע לא הזכיר בשאלתו את שמו של הקב"ה בניגוד לחכם.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' אברהם מאיר
ב"ד צבי אלימלך ז"ל

והאה"ח מרת שרה רבקה
ב"ד אברהם מאיר ע"ה

חלק מהוצאת הגליון נתנדב
ע"י ידידנו החפץ בעילום שמו

לטובת נשמת

רבינו הגה"ק מרן משה

בהגה"ק רבי חיים צבי זללה"ה
עלה בסעודה השמימה ביום כ"ו ניסן תשס"ו לפ"ק

דבר בעתו

לקט אמרי קודש מפני צדיקי עלינו
בגודל קדושת ליל התקדש הפסח

ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו

"ועכשיו" קרבנו, ע"י אכילת כזית מצה נעשים מקורבים להשי"ת. (תפארת שמואל)

פעם אחד בעת עריכת הסדר בליל התקדש החג, אמר רביה"ק זי"ע כשהגיע לפיוט ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, והקשה מרן זי"ע מהו הלשון "ועכשיו" קרבנו, הול"ל ואח"כ קרבנו, ולא עכשיו, רק תי' עפ"י הידוע דכמו ביצ"מ נתקרב כל איש ישראל להקב"ה, כמו כן בכל שנה ושנה בליל פסח נתקרב כל איש ישראל להקב"ה לפי מדרגתו, וזה שאמר: ועכשיו, ממש עכשיו בליל פסח קרבנו המקום לעבודתו. וכאשר נמר אומר זאת מרן זצ"ל, התחיל עוד הפעם הפיוט מתחלה עובדי ע"ז וכו', ובעת שאמר תיבת "ועכשיו", אחז בידו הק' את הקיטל אצל לבו, וצעק בקול גדול והתלהבות ועכשיו...

כי כל המצות שנצטוונו בבוא עת זמן של כל מצוה ומצוה נתעורר הדבר שהיה בעת זמן המצוה כמאז ומקדם כי בחג הפסח יצאו ממצרים שהיו במ"ט שערי טומאה וגם בגשמיות יצאו ממצרים וכעת בבוא הזמן יוצא כל אדם מקליפות שלו ולכן מבערין חמץ שהוא ס"א ובשבעות הוא קבלת התורה ללכת בה כל השנה לעבוד את השם ובסוכות הוא ענני כבוד שמקיפין אותו בחסד אל כי חסד יסובבנו והנה בפורים הוא מתעורר מפלת המן הוא מפלת הרשעים שבאומות העולם בכדי שיוכל להיות קיימים בגלות המר ובחנוכה הוא עת לקרב האדם אל השם ע"י התורה. (מאור עינים פ' מקין)

עבדים היינו וכו' ואפילו כולנו חכמים וכו', ענינו הוא כי האור הגדול שנתגלה בלילה הזה כמש"ה הוא הלילה הזה שמורים לכל ב"י לדורותם, שבכל

ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו. יש להבין תיבת ועכשיו, שהרי כמה אלפים שנה שקבלנו התורה, ובכל שנה שנות דור ודור קורין ומקרינ ועכשיו קרבנו, ולא יצדק תיבת ועכשיו לכל קורא. ואפשר, שרמזו הקדמה יקרה שכתב מורי זקני הרב בחדסד לאברהם וזה לשונו: אחר שיצאו ישראל ממצרים מה עשה הקב"ה, חשב מחשבות לבל תי ידח ממנו נדח, וצוה לכל ישראל בכל שנה ושנה שיעשו ימי הפסח בהשבתת חמץ ואכילת מצה, וסוד הענין הוא, כי היותר רשע שבישראל, אע"פ שהרבה להרשיע ולפשוע, א"א ליכנס בהנ' שערי טומאה עד שירשיע ויפשיע ת' יום רצופים זאח"ז, ובכל שנה ושנה ל' יום קודם הפסח הקב"ה עושה להם משוא פנים ברוב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק אחד משלושים בכל לילה, באופן שבליל ביעור חמץ כל פושעי ישראל עומדים בפתח היכל החיצון מהנ', שיעור חלק אחד מל' משיעור הכמות שהיו נכנסים ליל שלושים ואחד קודם הפסח, ובליל פסח אין נכנסין כלל ועיקר, וכולם פטורין ובני חורין עכ"ל, והוא ענין יקר ונפלא. ולכן נקט ועכשיו קרבנו המקום, כי גם בשנה זו, ובכל שנה שאנו קורין ההגדה, קרבנו המקום והוציאנו מהסמרא אחרא, והרי אנו בני חורין ועומדים בקדושה, ונמצא שפיר ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו.

(נאולת עולם להחיד"א)

לשון ועכשיו הפירוש הוא כאשר דברנו, כי המצה נקרא לחם עוני, שהיא נותנת להאוכלה דעת לידע איך שהוא עני בדעת, ולבו נשבר לקרעים, וזה יקר וחביב בעיני ד', ובפרט בזמן יקר כזה שנתגלה אהבת הש"י לישראל בזכות אברהם אהובי, נעשה מעכשיו קרוב וידיד להשי"ת ובבחינת ודילוגו עלי אהבה, וזהו

הדרות יכול האדם לפי הדמנתו והתקדש א"ע לקבל אור גדול מן האור של הלילה שנגלה במצרים, והוא אור שאין לו סוף ותכלית, וזה שאמרו (בהגש"פ) בכל דור ודור חייב לראות כאילו הוא יצא ממצרים, והיינו ראיית עיני השכל, וכיון שאור זה אין לו סוף אפילו כולנו חכמים וכו' יצפה לאור גדול ומדריגה גדולה יותר בכל שנה ושנה, וז"ש כל המרבה לספר הרי זה משובח, פירוש שאין לו סוף ובכל פעם הוא משובח יותר עד לאין סוף, ע"כ צריך האדם לקשר מחשבתו באור עליון הנאצל בלילה זה, ולא יפנה מחשבתו לשום דבר כי אם בדביקות השי"ת, והוא ענין מה שמושיב לבן חכם ששאל מה העדות והחוקים, והיינו שכל העליון הנאצל בלילה הזה וישיבתו כי אין לו סוף אלא שידבק מחשבתו באור העליון, ולא יבטל מחשבתו והוא ענין אין מפטירין אחר הפסח וכו', שאחז"ל (פסחים ק"י) שלא יאכל שום דבר אחר הפסח שלא יבטל טעם הפסח, וכהלכות זו כן הוא במחשבה שלא יפנה לבו לשום דבר וידביק מחשבתו באור העליון וישפיע עליו כפי יכולת השגתו. (פנים יפות בא)

ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה. ידוע מה שאמרו המפרשים ז"ל דה"ו אם היו ישראל שוהים הגע יותר היו נכנסין בחמישים שערי טומאה, ולזה נגאלו שנתגלו אורות גדולים למעלה ונכנעו הקליפות. וכן בכל שנה בליל פסח מתגלים המאורות הגדולים כידוע. וזה שנאמר ושמרתם את המצות שלא יחמיצו אפלו כל שהו. וכי תימא מה נשתנה איסור זה של חמץ מכל איסורין שהוא במשהו, לזה נותן טעם כי בעצם היום הזה שהיה חסר משהו ליכנס לחמישים שערי טומאה, ובעצם היום הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים הסט"א, ולא היה הפרש ביניכם לחמישים שערי טומאה כי אם הפרש משהו, ולכן חמץ אסור במשהו וניצולו ע"י גלוי אורות העליונים. ושמרתם את היום הזה לדורותכם לחקת עולם, כי בכל שנה מתגלים אורים גדולים כמדובר.

(תורת החד"א פ' באאות ע"ב)

ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמורים לכל בני ישראל לדורותם. פעולה זו להוציא הנפשות משערי טומאה ניכרת בלילה, שבלילה על ידי השינה יוצאה הנפש, וכשיש לה עונות הסט"א מושכה לשערי טומאה, וה' ברחמי מעט מעט מוציאה משערי טומאה עד כי בליל פסח

הוא בת חורין, וזה שנאמר ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים משערי טומאה. הוא הלילה הזה לה' שמורים לכל בני ישראל לדורותם, שבכל ליל פסח לדורותם מפליא חסדיו להוציאם מעט מעט בכל שנה בומן הזה, ובלילה זו היא הנפש בת חורין, וזה שאמרו רז"ל לילה המשומר ובא מן המזיקין, הסט"א. ואפשר לרמוז בזה פסוק ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שמורים לכל בני ישראל לדורותם וכו', מכל מקום כבר נודע כי בלילה הזה היה זיווג עליון גדול וגדולים, וכן בכל שנה בליל פסח מאירים אורים גדולים כמו שכתב הרב האר"י ז"ל. וזה שנאמר ליל שמורים הוא לה', דמצד השכינה בחינת לילה זאת היתה להוציאם מארץ מצרים, להוציאם דיקא, דכמעט לא נקראת גאולה. אמנם מכל מקום הוא הלילה הזה לה' שהיה זיווג עליון וקדוש, וכן בכל שנה שמורים לכל בני ישראל לדורותם. (תורת החד"א פ' בא אות קב"א קכ"ב)

ומן הראוי לשים נגד עיניו, מה שכתב מר זקנו הרב חסד לאברהם זלה"ה. כי בכל שנה ל' יום קודם הפסח הקב"ה עושה לישראל משוא פנים ברוב חסדיו, ומתחיל להוציא נפשות מהיכלות הטומאה מעט מעט, שיעור חלק א' מל' בכל לילה, באופן שבליל ביעור חמץ, כל פושעי ישראל עומדים בפתח מהיכל החיצון מהני שיעור חלק א' מל' משיעור הכמות שהיו נכנסים ליל ל"א קודם הפסח, וליל פסח אין נכנסים כלל ועיקר וכלם פטורים, ובני חורין. והענין בשר לו וכיון לקראת אליהו וישיב מעשיו ל' יום קודם לפסח ובפרט בליל התקדש חג, יעורר לבו ורעיוניו כי הלילה הקדושה הזו בחסדיו הרבים הוציאנו משעבוד הסט"א והיתה מסילה לידבק בו ית' ובתורתו והוא בעצם משאו"ל חייב אדם להראות א"ע כאילו הוא יצא ממצרים, דמלבד הטעם הפשוט, כי אלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים עדיין אנו ובנינו וכו'. ובפרט כי עיקר נשמת ישראל שישם רבוא, ועל הרוב, גם נשמותינו היתה היא במצרים בשעבוד קשה ויוציאנו ה' אליהנו משם. ובדוקדק ביותר ע"פ הקדמה הנזכר, כי ממש אנו עומדים היינו משועבדים בסט"א והקב"ה מדי שנה בשנה מוציאנו מעט מעט מהסט"א ומביאנו לקדושה, עד כי בליל פסח כלנו בני חורין. וכל זה נמשך מוציאת מצרים, ואתי שפיר, דבר שבחובה, להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים. (לב דוד להחד"א פרק ל')

קהל יטב לב ד'סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בני ברק

הללוהו שמש וירח ... הללוהו בתוך ומחוץ

בעת המעמד הגדול והנשגב של
ברכת החמה

נשירה וזמרה לאלוקינו בתופים ובמחולות

ואחרי קיום המצוה הנדירה
נחגוג כל העם יחדיו

ריקודין של מצוה
כי חג ה' לנו

קבוצת המשוררים בחצרות קדשינו
ינעימו בזמירות ותשבחות
למלך קל חי וקים עושה מעשה בראשית

טובים מאורות שברא אלוקינו
צהלה ורינה לזכר מלכותו

בשמחה של מצוה
הנהלת הקהילה

מדור

בהלכות הפסח

דיני חמץ בפסח
עמ' י"ח

חמץ במוצאי פסח
עמ' י"ט

חמץ לאחר פסח
עמ' כ"א

בית המדרש דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א
זכרון מאיר - בני ברק

מודעה רבא לאורייתא

הננו להודיע בזה לכל אנ"ש שוחררי תורה וחסידות הע"י
כי אי"ה ביום א' דיו"ט פסח בין מנחה למעריב

ידרוש

הרה"צ פה מפיק מרגליות

אדמו"ר מטעמעשוואר שליט"א

בדברי דרוש ואגדה מענינא דיומא

כמו כן הננו להודיע בזה זמני התפילות בימי חג הפסח בבית מדרשינו

שחרית יו"ט פסח.....בשעה 9.30

מנחה יו"ט פסח.....בשעה 7.15

**מנחה שביעי של פסח בזמן הדלקת הנרות בשעה 6.45
ולאחמ"כ נעילת החג ברוב עם**

גברת חג פסח כשר ושמו
הגבאים

חוקים להוריות

דני חמץ בפסח / חמץ במוצאי פסח

חמץ לאחר פסח

נערך ונסדר ע"י הרב יחיאל מיכל אברדם פרידמאן שליט"א

חמץ בפסח

ומצוי בזה שיש חמץ זרוק ברחוב ונהנים ליתן מהם לעופות וכדו', וכן ההולכים למקום המצוי בעלי חיים [גן החיות] לראות נפלאות ה', ומצוי שם שזורקים להם מאכלים, דאסור ליתן להם חמץ אף כשיש שם הפקר וכדו'.

מצא חמץ בפסח בביתו

המוצא חמץ בביתו - אם הוא ביו"ט יחפה עליו כלי עד הלילה ואז יבערנו (דמוקה הוא ואסור לטלטלו, ובמשנ"ב הביא מחלוקת לגבי חמץ שלא בטלו אי מותר לשרפו ביו"ט, ובזמנינו דכולם מבטלים החמץ, ועוד שמוכרים כל מה שנשאר לגוי אין מה להאריך כאן בזה).

אם מצא בחול המועד - יבערנו מיד, ויוציאו מרשותו מיד שלא יבוא לידי מכשול אכילה קודם הביעור (משנ"ב בשם ט"ז).

ואין מברכים על ביעור זה (במשנ"ב סי' תל"ה סק"ה הביא מחלוקות בזה דדעת המ"א ועוד אחרונים דצריך לבדק, ודעת הא"ר ועוד דא"צ לבדק דהמברכה שמבדק בשעת הבדיקה עולה על כל מה שימצא בפסח, ובמשנ"ב מכריע דספק ברכות להקל, ובחמץ שנתחמץ באמצע הפסח משמע שם דלכו"ע מבדק).

ובזמנינו שהמנהג למכור לגוי את החמץ, וכותבים בשטר המכירה שמוכרים כל החמץ בכל מקום שהוא, דנו הפוסקים אי צריך לשרפו דהא החמץ שייך לנכרי ואינו כמוצא חמץ של עכו"ם שצריך להצניע, וגם הרי אינו יכול לשרפו בפסח, דהא החמץ שייך לגוי ואינו יכול לבער דבר שאינו שלו - ונקטו האחרונים

האכלת חמץ לבעלי חיים

אסור להאכיל חמץ לבעלי חיים בפסח, בין בבעלי חיים השייכים לו ובין בבעלי חיים השייכים לאחרים או בעלי חיים של הפקר, והאיסור הוא בין בחמץ שלו [כגון שמצא חמץ בביתו בתוך הפסח], ובין בחמץ של אחרים או של הפקר (שו"ע סי' תמ"ח סעי' ו', וב' טעמים בדבר א' דיש לאדם הנאה בעת שמאכיל בע"ח דרצונו להשביע לבהמה ובה שהיא מאכלה הריהו ממלא רצונו ונמצא שנהנה מחמץ, ואף בחמץ של אחרים אסור ליהנות (לבוש ומ"א) ב' דאפשר דבשעה שמאכיל הוא עובר בבל יראה דמכיון דמגביה את החמץ הריחו קונוהו, ולא שייך בזה לומר איסורא לא ניחא ליה דליקני שהרי רוצה בו ליהנות הבע"ח (שע"צ בשם מעה יהודה). ונפק"מ בין הטעמים בשאר איסורי הנאה כגון בשר בחלב שמותר דליכא בהו בל יראה ומותר להחזיקם ברשותו ואסור ליהנות מהם, דלטעם א' יהא אסור ולטעם ב' יהא מותר (ועי' פת"ש סי' צ"ד סק"ה דמביא מחלוקות אי מותר ליתן בשר בחלב לפני כלב שאינו שלו, וכן בשעה"צ סק"ה דאפשר דאף לטעם א' מותר).

ולא דווקא להאכיל ממש אסור, אלא הוא הדין לדחוף החמץ אליו ברגליו או על יד דבר אחר, או שום פעולה אחרת שעל ידי זה הבעל חי ינהה ממנו (לטעם א' לעיל פשוט דאסור דהוא נהנה מזה ולא משני באיזה אופן, ואף לטעם ב' יהא אסור כדכתבנו בשם האחרונים לקמן במוצא חמץ בפסח). ואיסור זה שייך אף בערב פסח משעה שישית ולמעלה (משנ"ב בשם אחרונים).

ושם כתב דאף כשאכא חשש שמא יזוקו בו רבים אסור, ובשור'ת קמן תורה ובשור'ת להורות נתן כתבו דכמו" כ אין לדחפו ברגליו עיי"ש טעמם).

חומרת הצדיקים שלא להזכיר שם חמץ

הרבה צדיקים וחסידים החמירו מאוד לא להזכיר שם חמץ ולא להוציא מפיהם במשך ימי הפסח, (מנהג זה כבר מוזכר בספר התשבתי: שאין זוכרין לחם בפסח לפני התינוקות שלא ישאלו ע"ז ויבואו לידי אכילה. ובחומש היכל הברכה מהרה"ק מקאמאנא זי"ע כותב שחמץ הוא לתא דעבודה זרה, וכתב בע"ז ולא ישמע על פך, וכמו שאסור להזכיר שם אלוהים אחרים ואסור לחשוב בו כלל כי הוא קיא וצואה וסרחון וטינוף אין בו חיות ושמן טוב כלל, וכן חמץ בפסח סם המוות אלוהים אחרים לא יזכרנו ולא ישמע על פיו.

בבית צאנז וביסודו מהרה"ק מצאנז זי"ע מאוד הקפידו לא להזכיר לחם חמץ בפסח, כן סיפר הרה"ק ר' איציקל משפעווארסק זי"ע. ובקובץ כרם שלמה (ניסן תשמ"ח) מובא שבבית צדיקי באבוב זי"ע הקפידו ע"ז, עד כדי כך שהרה"ק ר' בן ציון מבאבוב זי"ע הי' לו גבאי בשם ר' פישל בייגל מעיר פאדגורזא הי"ד ובמשך כל ימי הפסח קראו ר' פישל ר' יעקל'ס כי לא רצה להוציא מפיו השם "בייגל").

חמץ במוצאי פסח

לקנות שכר אצל העכ"ם תיכף במוצאי פסח להבדלה, וכן במרא דשמעתתא מובא דהיה נוהג להבדיל על שכר שנמכר ע"י ר"ש אחד לנכרי).

ויש צדיקים שלא הקפידו בזה, ובמחזור דברי יואל מובא דרבינו הקוה"ט זי"ע הבדיל על היין (ובס' כף החיים סי' רצ"ו אות כו' כתב דעפ"י סוד צריך להבדיל דוקא על יין אף במוצאי פסח).

המנהגים באכילת חמץ או מצה במוצאי פסח

בשם הגר"א מובא שהיה משתדל במוצאי יום טוב לטעום חמץ, והיה נמנע לאחר פסח לאכול מצה שיוצאין בה ידי חובתו בפסח, להכירא שאין אוכלים אותה להנאתו, אלא מפני גזירת הבורא (מובא במעשה רב, ובס' מועדים וזמנים (חלק ח' סימן רס"ז) מביא כן בשם עוד גדולי צדיקים שהקפידו לאכול חמץ במוצאי פסח).

דיכול לשרפו כיון דלפי המציאות אין דעת הגוי ליהנות ממש מן החמץ, אלא דעתו לקנותו כהלכה, ולהיות מוכן לחזור ולמכרו כהלכה לישראל, וגם אם נתן הגוי כסף לזה שיקבלו בחזרה אם לא יקנה, מכל מקום שריפת חתיכת חמץ שמצא הישראל בפסח לא יגרע מאומה, ובפרט דהגוי לא ידע כלל מזה (שור'ת שבה"ל ח"ט סי' קט"ז עיי"ש באריכות).

וכתב שם דהרוצה יכול גם לעשות עצה אחרת והוא שיקח החמץ ויכניסו לרשות הגוי (ובזה ליכא חשש איסור הגבהת חמץ בפסח כהריב"ש לקמן, דהיחמץ שיש לו בעלים והוא אינו רוצה להפקיע בזה הבעלות).

מצא חמץ ברחוב

חתיכות חמץ המושלכים ברחוב אף על פי שבמשך כל השנה רגילים להגביהם ולהצניעם שלא יבאו לידי בזיון, אולם בפסח אין להגביהם דמשעה שהגביהו קנאו, ועובר עליו בבל יראה, ואפילו אין בדעתו לזכות בו אלא מגביהו בכדי לסלקו ממקום שרבים עוברים עליו, כדי שלא יכשלו בו אסור (שור'ת ריב"ש סי' ת"א מובא בביאור"ל סי' תמ"ו ד"ה בביתו,

הבדלה על שכר

יש שמהדרין במוצאי פסח להבדיל על שכר ולא על יין (רמ"א סי' רצ"ו כתב דנהגו כן והטעם כתב משום דאז השכר חביב עליו כיון שלא שתהו במשך כל ימי הפסח, ולפ"ז כתב הט"ז דמי שאינו חביב לו כמו יין יבדיל על היין, ובתורה תמימה פר' בא (קס"ח) הביא דהגר"א היה מבדיל על השכר ומטעם אחר בכדי לטעום חמץ תיכף במוצאי פסח להכירא שאכילת המצה בימי הפסח לא היה להנאתו אלא מפני גזירת הבורא, והביא שם דיש סמך לזה דעל הפסוק "בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב" כתב התרגום יונתן "ברמשא דעשרין ותרין תיכלין חמיע" ובמעשה רב דהגר"א היה משתדל לטעום חמץ במוצאי פסח. ומובא דכן נהג הגה"ק מצאנז זי"ע להבדיל על שכר, ובס' ברכת הפסח בהג"ה כתב דהרה"ק ר' שמעון מיערוסלב זלה"ה היה נוהג ליתן בער"פ בבוקר איזה פרוטות לשמש שלו שיהא מוכן

הנוהגים כשי' ר"ת לקנות חמץ במוצאי פסח מתנות

שבעליו נוהג כשי' הגאונים

בעלי חנויות ומצוי ביותר במאפיות שמתחילים להתעסק ולמכור חמץ מיד אחר צאת הכוכבים לפי שיטת הגאונים, דנו הפוסקים האם אותם הנוהגים כשיטת ר"ת מותרים לקנות מהם מאכלים, דשמה יש בזה חשש חמץ שעבר עליו הפסח, כיון דבשעה שבעל החנות או המאפיה קנו את החמץ מהגוי ובפרט שהתעסקו עם החמץ כשנעשה לילה לשי' הגאונים, אז היה עדיין יום גמור לשיטת ר"ת, נמצא דלהנוהג כר"ת אזי לשיטתו כל מה שהיה ביד בעל החנות לפני זמן ר"ת, הוא בגדר חמץ שהיה ברשות ישראל ביום הפסח, ולשיטתו (שהוא סובר כר"ת) הרי זה חמץ שעבר עליו הפסח.

ולמעשה! בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' מ"ג) דן בזה ומסיק דמי שנוהג כל השנה כשי' ר"ת אפילו לענין דרבנן כתפילה וספירת העומר יש בו מקום להחמיר היכא דאפשר. (ודן שם להקל דבמקום שרוב אנשים שם נוהגים כהגאונים לא שייך לקנוס באונס משום דלשיטתם לא הוי זמן איסורא והמה נהגו כן משום דאזדא בתר שיטת רוב הפוסקים ומ"מ מסיק למעשה בצ"ע).

ולפי"ז הנוהג כר"ת צריך להקפיד במוצאי פסח כשקונים במאפיה שיקנו רק ממה שהתעסקו לאחר זמן ר"ת.

ומפי הרה"ג הראה"כ שליט"א שמעתי סברא דאין מה להחמיר כיון דאף אותן הנוהגים כר"ת מודים בזה שהנוהגים כשי' הגאונים אינם עוברים איסור בזה דהם נוהגים כשיטת רבותיהם [דהיינו הגאונים, והפוסקים שלאחריהם שנהגו כמותם], וא"כ אף להנוהגים כר"ת אין זה נחשב לשיטתם כחמץ שעבר עליו הפסח דאף הנוהג כר"ת סובר דהיה בהיתר ברשות הנוהג כהגאונים.

בן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל

בן חו"ל הנמצא בא"י ויש לו חמץ בעצמו, ביו"ט אחרון של פסח עדיין החמץ אינו שלו עד מוצאי יו"ט שני, דלא קנאו מהגוי עד מוצאי יו"ט האחרון, ויש ליזהר בזה שאם מתארח אצל בן אר"י שלא יקחו מאותו החמץ אפילו שאצלם כבר יום חול.

ובמהר"ל מביא שמנהג המהר"ש שבמוצאי פסח לא היה בביתו שום חמץ ואכלו מצה (מובא בליקוטי מהר"ח ומסיים "וכל הלבבות דורש ה").

ובדרכי חיים ושלום (אות תרל"ג) כתב שיש בהמשך אכילת המצה לאחר הפסח משום חביבות המצה, והוא מיכלא דמהימנותא, מיכלא דאסוותא (ובס' גדלת מרדכי) (מובא במנהג ישראל תורה) כתב דהענין הוא כמו בחולה בעת עסקו ברפואות אסור לו לאכול מאכלים גסים. ואחר שהלך החולאת אף שיותר לו לאכול כבר מאכלים גסים, מ"מ צריך עוד ליקח כמה ימים מהרפואות בכדי שלא תחזור עוד לעולם, כמ"כ במצה של פסח שנקרא מיכלא דאסוותא והוא לרפאותו מכל הפגמים, ובפסח בעת עסקו ברפואות אסור לולאכול מאכלים גסים ומחמת זה אין אוכלים חמץ, ואחר פסח אחר שכבר אוכלים חמץ, מ"מ אוכלים גם מצה בכדי לרפאותו ולהחזיקן שלא תחזור עוד לעולם.

ובס' אהל מועד מהראשנים הביא שם וז"ל מנהג הוא להצניע מן המצות של פסח לחג השבועות זכר למצות שהוציאו ממצרים שאכלי מהם עד שירד המן, ו"א שהמנהג לרמז כי שבועות הוא עצרת של פסח כמו ששמיני של חג הוא עצרת של סוכות).

חמץ באמצע הסעודה במוצאי שביעי של פסח

האוכל סעודה בשביעי של פסח ונמשכה סעודתו לתוך הלילה שכבר מוצאי פסח אינו לו לאכל חמץ כל זמן שלא בירך עדיין ברכת המזון

(נחלקו הפוסקים בזה המ"א א"ר, שועה"ר ועוד סוברים דיותר לאכול חמץ בסעודה זו לאחר שהחשיך, והפמ"ג והכרעת המשנ"ב דאין לאכול חמץ כיון דהא יצטרך לומר בסעודה יעלה ויבוא משום דאזלינן בתר תחילת הסעודה וא"כ תרתי דסתרי דאומר יעלה ויבא וכבר אכל חמץ, ובאור"ח מובא בשם ס' אמרי דוד עוד סברא לאסור דכ"ז שלא הבדיל עדיין חל עליו חיוב תוספות יו"ט וממילא אסור באכילת חמץ, אמנם סברת המ"א וביאר כן בשועה"ר מובא דאיסור חמץ אינו תלוי בהבדלה כלל דמיון שחשיכה היא לילה לכל דבר וכבר הלכה ממנו קדושת יו"ט ורק לגבי מלאכות שייך תוס' יו"ט ולא לגבי שאר דברים התלוים בקדושת היום וכ"ש לא לגבי חמץ שאינו תלוי כלל בקדושת היום שהרי אף בחוה"מ אסור באכילת חמץ).

חמץ שאני שהוא אסור במשהו ורק הדבר שלא יתערב פרור אחד מהחמץ לשאר המאכלים, ומפני טעם זה אסור אפי' בב' אנשים שאינם מכירים זה את זה ואין לחוש שמא יאכל אחד מהשני, דפסק המח' כתשו' הרשב"א דחושש לטעם הנ"ל ודלא כהא"ח הסובר דדומה לבב"ח).

בן חו"ל אסור לאכול מצה ביו"ט אחרון של חג בשולחן אחד עם בן א"י האוכל חמץ, ואפילו על ידי הפסק מפה או היכר אסור (שו"ע ת"מ סעי' ג' לענין אכילה ע"י שולחן עם עכו"ם, ומובא בש"ך יו"ד סי' פ"ז, ואפי' דלגבי בשר בחלב על שולחן אחד מהני הפסק מפה או שאר היכר,

חמץ לאחר הפסח

אוכלים מחמץ של ישראל הנמכר לגוי בערב פסח, ורק חמץ שהיה שייך לנכרי ממש היו אוכלים (בס' מעשה רב מובא שהגר"א נהג כן והזהיר ע"ז, ובס' איגרות סופרים סי' מ"ח שכן היה נזהר הגאון רעק"א, בתשי' עטרת חכמים להברך טעם (חו"מ סי' ט"ו) כתב ותייתי לי שמיום עמדי על דעתי אני כנזר משתית יין בשכר של ישראל שמקודם הפסח, והטעם לחומרות אלו בס' מעשה רב כתב דחשש דמיון שאין כל אדם בקי בדיני מקח וממכר שמא לא עשו המכירה כדן, ובעטרת חכמים כתב משום דלדעת הבכור שור לא מהני מכירת חמץ אלא בצירוף ביטול, ובער"ה רוב ההמון אומרים כל חמירא כמו תחינה, וביטול כזה לא מהני, ועוד טעמים דנו הפוסקים בעצם המכירה ואין כן מקומם, ובאמת העולם נוהגים שאין מוכרים חמץ בעין).
אולם הרבה נוהגים שאוכלים מה שנמכר לגוי וכן נהגו הרבה צדיקים כדהבאנו לעיל לגבי הבדלה על שכר.

קמח לאחר הפסח

אף אלו המחמירין שלא לאכול מה שנמכר לגוי, אולם קמח הנמכר נהגו להשתמש. (בתשובות ונהגות שהמקיפים בזה הרי זה חומרא יתירה, ומובא שהחזו"א היה משתמש בקמח כזה על אף שהקפיד שלא להשתמש במה שנמכר לגוי, ובס' מרא דשמעתא מובא שהגה"ק הגאב"ד הרמ"א פריינד ז"ע החיר למכור קמח לגוי אף להמחמרים שלא למכור חמץ בעין, וכן מובא במחזור דברי יואל שרבינו הק' מכר קמח לגוי על אף שלא מכר חמץ בעין)

חמץ שעבר עליו הפסח

חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור באכילה ובהנאה, בין שהניחו הישראל בפסח במזיד ובין בשהניחו בשוגג או באונס (שו"ע סי' תמ"ח סעי' ג') והאיסור הוא משום קנס דקנסוהו רבנן הואיל ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא, ואפי' באונס דלא עבר בבל יראה, אפ"ה קנסינן התירא אטו איסורא דאי שרינן ליה אתי לשהויה לכתחלה, ובמשנ"ב סק"ט האריך אופני אונס שיש להקל).

ואם מכרו או נתנו לגוי קודם הפסח אף על פי שהישראל יודע שהגוי לא יגע בו אלא ישמרנו עד לאחר הפסח ויחזור ויתננו לו לאחר הפסח מותר, וזהו מכירת חמץ הנהוג בזמנינו ואכמ"ל בזה.

מצות מכונה לאחר הפסח

מצות מכונה אף לאלו שאינם אוכלים אותם בפסח מותרים לאכלם אחר הפסח, ואין בהם משום חמץ שעבר עליו הפסח (ס' מרא דשמעתא (קמ"ג) בשם הרה"ק ר' משה משינאווא ז"ע), וזה דוקא אם מי שאינו אוכלם בפסח קנה את המצות אחר הפסח מאחד שמיקל לאוכלם בפסח, אבל מי שקיבל עליו דעת המחמירים, אם עבר ושהה אותם אצלו בפסח נראה דיש לאסרו (מרא דשמעתא שם).

מנהג חסידים דאין אוכלים חמץ הנמכר לגוי

ומנהג כמה חסידים ואנשי מעשה שאינם

לעילוי נשמת
האה"ח מרת **ראסיה יאקאב** ע"ה
ב"ר טוביה ז"ל
נלב"ע כ' ניסן
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' **יצחק מאיר** ז"ל
ב"ר יעקב משה ז"ל
מאשקאוויטש
נלב"ע י"ח ניסן

התאחדות אנרכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות ב"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

קרית יואל – בני ברק

המשרד: רח' קדושת יו"ט 17 שיכון קרית יואל בני ברק, טלפקס: 6168833

הודעה משמחת

הן ידוע לכל בר בי רב גודל מעלת התפילה בחוה"מ אשר מבואר
מפי ספרים וסופרים התיקונים הגדולים והשפעות קדושות
אשר יכולים להשיג בימים אלו

אשר ע"כ שמחים אנו להודיע כי אנו מארגנים

מנין מיוחד בכל יום מימי חוה"מ
לתפילת שחרית בצוותא

בשעה 9.00

בהיכל בית מדרשינו הגדול בשיכון

וה' יהא בעזרינו כי ע"י התפילות כראוי וכיאות לכבודה של חג נזכה
לשפע קודש מנוח אפריון עדי נזכה לביאת גואלינו, רוח אפינו,
ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, בב"א

בגרכת חג כשר ושמח

הגבאים

מדור
למש
תדע

לא שינו שמם (ב)
עמ' כ"ד

עלילת סלאוויטא
עמ' ל"ז

הא לחמא עניא
עמ' נ"ד

פניני התורה
עמ' ס"ה

== סדר היום ==

של מעמד "קידוש החמה" דקהילתינו הק'

ברוב עם הדרת מלך

ערב פסח הבעל"ט – על רחבת גג בית מדרשינו הגדול בשיכון

◀ תפילת שחרית כותיקין בצוותא חדא אנ"ש בחורי חמד וילדי התשב"ר בבית מדרשינו הגדול בשיכון בשעה 5.40 לפנו"ב בדיוק.

◀ אחרי התפילה נעלה ברננה על גג ביהמ"ד לערוך את המעמד הרבתי "ברכת החמה" בהתאסף ראשי עם זקני וחשובי אנ"ש בעלי בתים נכבדים אברכים חשובים בחורי חמד ותלמידי התלמוד תורה.

◀ בימת כבוד מיוחדת יוקם לכבודם של הרבנים הגאונים שליט"א, כמו"כ יועד מקום מיוחד לזקני הקהילה וחשובי העדה שיחיו.

◀ מפני טירדות היום של ערב פסח יתחילו אי"ה את המעמד בשעה 7.00 בדיוק גמור.

◀ סדר המזמורים והפיוטים: ויהי נועם, פתח אליהו, קם רבי שמעון, הפסוקים ויאמר אלוקים יהי מאורות וגו', הפסוקים מהלל הגדול, לשם יחוד, פסוקים ר"ת שם הוי"ה, הללו את ה' מן השמים, ברכת החמה עושה מעשה בראשית, ואח"כ אנא בכח, למנוצח בנגינות אלוקים יחנונו, למנוצח השמים מספרים, שיר למעלות, תנו רבנן, שמש אומר וכו', אח"כ מזמרים קל אדון, עלינו לשבח, רבי חנני בן עקשיא, וקדיש דרבנן, ומסיימים עם היהי רצון כמו שהחייטנו וכו'.

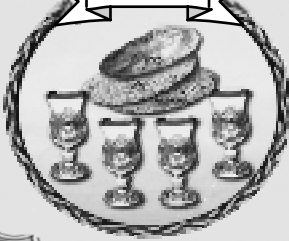
◀ לאחמ"כ תיערך סיום מסכתא להוציא ולפטור את הבכורים כמנהג ישראל תורה.

◀ לסיום המעמד יצא בריקודן של מצוה בתופים ובמחולות בשיד ושם ליוצר המאורות אשר הכין ופעל זהרי חמה.

יה"ר שיתקדש שם שמים על ידינו ואור חדש על ציון תאיר ונוסה כולנו יחד במהרה לאורו, ועוד השתא נזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בביאת גוא"צ ומלכינו מרן רבינו שליט"א בראשינו, אמן.

בכבוד רב

המארגנים

לא שינו שמם (ב)

אודות שמות משפחה, מקור התהוותם
ושמות גדולי ישראל

ויתילו על משפחותם

בלבבות מלאים שמחה והודו אנו צועדים אנו אל ימי חג המצות הבעל"ט, כאשר בראש כל הדברים עומדים אמרם ז"ל (במדבר רבה פרק ל"ד) שא' מן הדברים שבזכותם נגאלו אבותינו ממצרים הוא משום שלא שינו את שמם, וכידוע הוא היה מן הדברים שהיתה כמחיצה המבדלת בכל דור ודור בארצות הגולה לא להיטמע בין הגוים, ולכן עמדו איתן כצור החלמיש לא לשנות את השמות של בני ישראל המסורים מדור דור.

בגלוינו לחג הפסח דאשתקד ערכנו במאמר ארוך ומקיף את ענין השמות, בכל פרטיה ודקדוקיה, וב"ה נתקבל ע"י הקוראים בשמחה ובטוב לבב, ועתה באנו לערוך מאמר על ענין 'שמות' - המשפחה בישראל'.

אמנם בראשית דברינו באנו להבהיר כי משימה קשה ומסועפת לקחנו על עצמינו, כי הוא נושא שלא נכתב הרבה על זה בספרי הדורות, והוצרכנו ללקט נפזרים זעיר שם וזעיר שם, וכן הרבה מן הדברים הם עפ"י שמועות וקבלות מדורות קדמוניות, וכמובן מאליו שנשתרבו הרבה טעותים ושיבושים, ומאוד קשה להעמיד הדברים על דיוקן.

אשר על כן באנו להודיע שהוא רק מעט מן המעט ממה שחקרנו ומצאנו בענין זה, ורק עד כמה שידינו יד כחה מגעת, ובעזרת"ת עוד חזון למועד.

ואכן מחמת גודל קושי המלאכה באנו להתמקד לפענח שמות המשפחה של הצדיקים וקדושים תלמידיי הבעש"ט הקדוש זי"ע ותלמידי תלמידיו, אשר ברור כשמש שלא נתנו לעצמם שמות שלא היה בהם איזה כוונה עמוקה ושמירה גנוז בגווייהו, וכפי שיבואר להלן.

וראיה מוצקה ואיתנה בידינו ממון הקדוש בעל החתם סופר זי"ע שערך תשובה להרה"ק הישמות משה זי"ע בתשובותיו (או"ח סי' קצ"י) וכתב לו רמזים על שם משפחתו 'טייטלבוים' שהוא תמ"ר, עיין בהמשך דברינו. והרי כל בר דעת מבין שהגאון הקדוש שחבק זרועות עולם וכל בית ישראל נשען עליו הן בפסקי הלכה והן בהנהגה, וכל טיפת דיו שנחקק ע"י היד הגדולה שעשה מש"ה עלי גליון בוודאי הוא תורה שלימה, וח"ו שלא יגע לריק ולהבל, אשר על כן ההכרח לומר שלא נדבק על הצדיקים הטחורים מאומה שלא היה בו איזה סוד ורמז.

וכן יש לציין שיש צדיקים שלא השתמשו בשם משפחתם בחתימתם, ומאידך יש הרבה צדיקים שהשתמשו בה כגון נכדי הרה"ק מליזענסק, בית צאנז, בית סיגעט, ונהרא נהרא ופשטיה.

אשר על כן הצגנו את מה עלה בידינו לדלות מספרים ומפי סופרים, ונציין את המקורות, וישמע חכם ויוסף לקח.

השתלשלות שמות המשפחה

לכאורה נמצא כבר בתקופות הנביאים כינויים שניתנו ע"ש מקום מגורם כגון: שמואל הנביא שנקרא שמואל הרמתי, אליהו הנביא שנקרא אליהו התשבי, או על שם מעשיהם כגון: דבורה אשת לפידות, שהוא ע"ש שעשתה פתילות להביהמ"ק, ועוד.

וכן מצאנו הרבה אצל התנאים וראמוראים כגון: רבי יוחנן הסנדלר, הלל הזקן, רבי שמעון הצדיק, ועוד.

~ ♦ ~

וזאת מלפנים בישראל יותר מלפני חמש מאות שנה שמשפחות מכובדות ומיוחסות בעלי מעמד היה להם שם משפחה מסוימת, כבר בתקופות הראשונים כגון משפחת אשכנזי (דייטש) שהוא ע"ש שגרו במדינת דייטשלאנד אחר גירוש ספרד.

ומשפחת לוריא מצאצאי רש"י הקדוש שאין ידוע לנו מקורו, אמנם בס' תולדות משפחת לוריא (י"ל בעיר וויען בשנת תרס"א) מובא שארבעה דורות לפני המודרש"ל (שנסתלק בשנת של"ד) כבר נקרא זקינו בשם רבי אהרן לוריא, וממנה גם חסד האר"י הקדוש שג"כ נקרא בשם לוריא.

וכן משפחת האראוויץ שהוא שם משפחה קדומה מאוד מובד של רבינו זרחיה הלוי בעל המאור, וכפי שיתואר בפרוטחט לקמן במאמרינו.

~ ♦ ~

במדינות אייראפא בערך בשנות ת"ק כבר היו שמות משפחה במדינות עסטרייך כאשר הקיסר יוסף השני נתן פקודה לכאול"א שיחזר לעצמו שם משפחה, ובשנת תקמ"ז נתפרסם גם החוק במדינת בהעמין (שהוא במדינת טשעכ"י), ובערך בשנת תקס"ז ציוה הקיסר אפאליאן לכל תושבי מדינת פראנקרייך שכל אחד ואחד צריך להוסיף לעצמו שם משפחה.

ואז החלו הפקידים לחלק שמות משפחה ככל העולה על רוחם, והם היו נותנים ליהודים

דווקא שמות משפילות ומלאי בז, ומי שרצה לעצמו לבחור לעצמו שם מסובד היו מוכרח לשחד אותם בכסף רב.

והרבה בחרו שם משפחתם ע"ש הראש המשפחה, וכגון במדינת חסיא היה השם 'אברהמאווטש' שמשמעותו בנו של אברהם, או 'שלאמאווטש' הוא בנו של שלמה, כי 'אווטש' בלשון חסיא פירושו בן.

ובמדינת פולין נשתרש מאוד שמות כגון 'אברהמסקי' פירושו בנו של אברהם.

ובמדינת דייטשלאנד קורים לחביר 'אברהמסאהן' דהיינו בנו של אברהם, וכן במדינות גרוזיה ושכינותיה קורים כגון 'אדונוב' 'שלומוב' דהיינו בן שלמה ובן אהרן.

~ ♦ ~

ומאידך גיסא יש הרבה שמות משפחה שהם ראשי תיבות כגון:

כ"ץ - שהוא ר"ת כ'חן צ'דק, וכן סג"ל - שהוא ר"ת ס'גן ל'כהן (דהיינו משפחות הלויים).

~ ♦ ~

וכן הרבה משפחות מפורסמות נתכנו בשמות שהם ראשי תיבות כדלהלן:

באב"ד - שהוא ראשי תיבות ב'ן אב ב'ית ד'ין, וכך היו נקראים נכדי הגאון רבי העשיל מקראקא זצ"ל.

ברא"ז - שהוא ראשי תיבות בני ר'בי אלסנדר ז'יסקינד, וכך היו נקראים נכדי בעל היסוד ושורש העבודה.

חרל"פ - שהוא ראשי תיבות ח'ייא ר'אש ל'גולי פ'ולין, שהוא גם משפחת רבנים מפורסמת.

ז"ק - שהוא ראשי תיבות ז'רע ק'דוש, והרבה גאונים בתקופה הקדומה נקראו ק.

ברוד"א - שהוא ראשי תיבות בני רבנים וד'ייני א'מת, וכך נקרא אביו של הגאון האשל אברהם (שנסתלק בשנת ת"ל), ויש אומרים שנקראו כן מחמת שמוצאם מהעיר בראד המפורסמת.

הבעל שם טוב הקדוש זי"ע

הרב הקדוש רבי ישראל זי"ע
מטלויסט - ממעזיבוז'

הנה כי דוע הבעש"ט הקדוש זי"ע בעצמו חתם שמו הק' 'ישראל בעל שם' או 'ישראל בעל שם טוב', וכידוע מתנגדיו טענו שהוא כעין יהורא ח"ו שהוא משתבח בעצמו.

ועיין בס' שבחי בעש"ט (עמ' ר"ה) שאלו שלא זכו להכיר בגדלו ותפארתו התנגדו קשות לדבר זה, וכן תלמידו הרה"ק רבי וואלף קיצעס זי"ע לפני שנתדבק אליו ועוד צדיקים חשבוהו לכעין אותו ח"ו.

ועיין בס' דברי תורה-מונקאטש (ח"ד אות כ"ט) מאריך בענין זה ומסמין דברי הגמרא בפסחים (פ"ו) רב הונא בר' רב נתן איקלע לבי רב נחמן בר' יצחק, אמר לי' מה שמך, אמר לי' רב הונא וכו', אמר ליה מאי טעמא קרית לך 'רב' הונא, אמר להו 'בעל השם' אנא, ופירש"י מקטנותי כך קורין לי רב הונא עכ"ל.

והיינו שהבעש"ט הקדוש חתם כן, דהיינו שאחרים קורין לו כן, ואין בזה שום שמץ של התנשאות ח"ו.

ומסיים שם - דהא פשיטא שאין חקר לתבונת של מון אור שבעת הימים ואיזה כוונות וסודות גנוזין בה.

רבי וואלף קיצעס זי"ע

מגדולי תלמידי הבעשטה"ק

הרב הקדוש רבי וואלף זי"ע שהיה מהחבריא קדישא של תלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע, ובקובץ היכל הבעש"ט (גליון י"ח) מביא שהיה נקרא בשם 'קיצעס' כי אמו היתה נקראת בשם קיצע, ומביא שבגניזה החרסונית הידועה מצאו קוויטעל מהרה"ק רבי וואלף בשם וואלף בן קיצע.

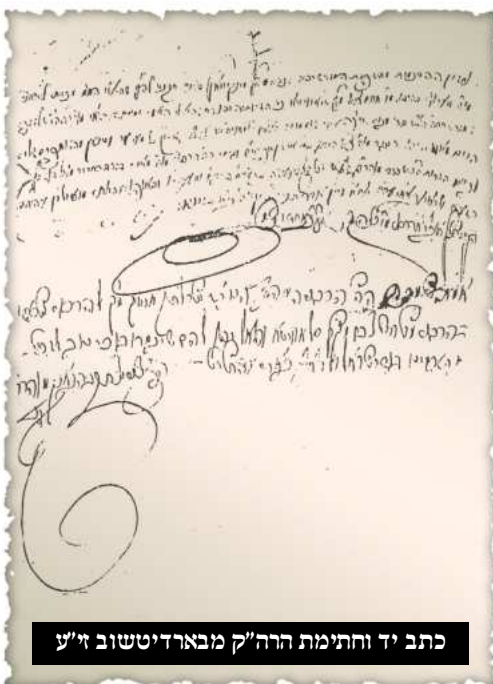
אמנם מביא שם גירסא שהיה בא מהכפר 'קיצע' ועל שמה נקרא כן, ומביא שם פירסא על הגירסא הראשונה שבספרים רבים מובא סיפור ארוך על אמו של הרה"ק רבי וואלף זי"ע והיתה נקראת 'פייגאלע די בעקערין', עיי"ש.

וכן מצינו שהרה"ק רבי לייב שרהס זי"ע היה נקרא ע"ש אמו הצדיקת מרת שרה ע"ה, ובאמת מצינו כבר בדורות הקודמים כגון המהרש"א שהיה נקרא רבי שלמה אליעזר איידל'ס זצ"ל שיש גירסא שהוא ע"ש אמו מרת איידל ע"ה ויש אומרים שהוא ע"ש חותנתו שהחזיקה בו שיוכל לישב על התורה בלי דאגת הפרנסה.

הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע

הרב הקדוש רבי לוי יצחק זי"ע
דערבארעמד יקער

פע"א סיפר הגה"ק האדמו"ר מפיעסצא זצ"ל הליד בעל החובת התלמידים שקיבל מרבותיו שפע"א ישבו הרה"ק הקדוש לוי מבארדיטשוב זי"ע עם הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע והרה"ק המגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע בצוותא חדא ועסקו בתורתם ועבודתם, ולפתע פקדו פקידי הממשלה את הבית בבואם לרשום שמות המשפחה לכל אחד ואחד, והרה"ק מבארדיטשוב נענה ואמר: הלא שינוי בחז"ל הדבק במידותיו מה הוא רחום אף אתה רחום, ר'חום איז דאך דער בארמדיקער - זאל זיין דער בארמדיקער.

כתב יד וחתומת הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע

ועוד גירסא נפוצה בישראל שהרה"ק מבארדיטשוב היה ממלמל לעצמו כל היום **אוי דערבארמדיקער באשעפער**, וכשהגיעו הפקידים אליו היה דבוק בקונו, וכששאלו לו את שמו לא התייחס אליהם, וכששמעו ממנו אי דער בארעמדקער, נתנו לו שם זה. ואכן צאצאיו נקראים משפחת – **דערבארמדיקער** – משפחת חנוך [שהוא בלשון הקודש] – משפחת החנוך [שהוא גם פירושו בלשון הקודש].

הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע

הרב הקדוש רבי יעקב יצחק זי"ע
האראוויטץ

בס' משפחות עתיקות בישראל (עמ' קס"ה) [וכן מזכר בהקדמת ספר ישמח משה (על ש"ס ומועדים) במגילת היוחסין] מביא ממקורות קדומים שכאשר הוגלו בני ישראל מארץ ספרד בעת הגירוש, היו בין הגולים הרבה מבני משפחת הורוויץ מזרע רבינו יצחק הלוי (מחבר בחי' הרשב"א עמ"ס מגילה דף כ') נכדו של רבינו זרחי' הלוי בעל המאור (על חי' הרי"ף), וביניהם היה השר רבי ישעי' הלוי איש הורוויץ שברח מארץ הדמים, והצליח לחלץ חלק מרכושיו ובא להשתקע במדינת בעהמין [שהוא חלק ממדינת טשעכין] וקנה את העיירה 'הורוויץ' הסמוכה להעיר פראג, והתיישב

בה וכינה את שמו 'איש הורוויץ'. אמנם שם מביא עוד גירסא שבעיירת הורוויץ נולד הרב ישעי' הלוי, והוא היה נשיא לעדת ישראל ומשם חזרה אבן ישראל, ושמו ושם משפחתו נקראו **אנשי הורוויץ**. ואכן השל"ה הקדוש היה נקרא ע"ש זקינו רבי ישעי' הלוי איש הורוויץ זצ"ל, וכן הרבה מצאצאיו [היינו דווקא משפחות הורוויץ שהם בני לוין] נתכבד בשם זה, וכידוע שהבעש"ט הקדוש זי"ע העיד על משפחה זו שהיא אחת מג' המשפחות המיוחסות בישראל (עיי' בס' אגרא דפרקא (סי' ס"ט).

~ ♦ ~

אמנם מן הפלא לציין שבקובץ סרם חסידות (גליון ב) מביא גירסא בשם הגה"ק בעל החובת התלמידים מפאסעצנא הי"ד שכפי שמו בא לעיל פקדו פקידי הממשלה את ביתו בעת ישוב עם הרה"ק מבארדיטשוב והמגיד מקאזניץ זי"ע והרבי מלובלין נענה ואמר באותו מעמד:

שמי הוא יעקב יצחק, דרך סוכב מייעקב **'כוכב איז א שטערן'**, ויצא יצחק לשוח בשדה, **'שדה איז א פעלד'** א"כ יהיה שמי **שטרענפעלד**. אמנם כפי המוכח מהספרים נקרא בשם הורוויטץ בהתייחסו אחר המשפחה מיוחסת בישראל.

הסכמת

דרכ המאיר ואין חרול חפזותם בכל קצו ארץ * אר ישראל וקרושו רשכח'ג * כוצא קרוא * כטר קדשת שם חפזותו טוז' יעקב יצחק ולח' מלובלין

הנח ידוע לידועי שאין דרכי להחנה כנזולות ומרס ליתן הקונה וול סד * אך נומי ואצרח ננרל רנל ה (היא ניה רב האלוה'ג האגיד המפורס וורא) **ושבר בער** אכרל סאהל) ולכנוד נטרל רנל בטלמי רנול כי הנה ידוע רב רגוניד וואיס החריץ ונין נעלה ונסחר קדוש יסאל כנר ינ טכנו נשולס ע"י הקונה טעל סגר **לקושי אמרים** של נוריס ורכיס הגנול והקדוש נורא' **רוב בער** ויל * ועמה ראל לי כחכיס ח'דוש'ס ונחלניזו הגיל רב רגוניד וורא' שלמה הא'ר ד'ק סקאל האקיר ר' **שלמח לוצקיר וקארעצר** ורלח'י כרבחכיס כנה ונוה חיוודש נללואיס ומחוקיס ונדש ונולוד ריכר'י וורס ושמט'י ס'ס אנד'ס שמק'ר'ס דוקא להאז הסכמה מומי הכרחי לנטל רעני וליתן חודש שולוד מלח יסרו כעני ונולוד רלוי למרננס נניס ורכיס יסרו דנרין קע'מ'ס כי לא רכיס יכנוו כן והיו כוח שלום ונוסחונל לויס חשוד'ס כני עומ'ס להס'ג רגנל ל'סוס האס'ר היה נרסל שלמה כלי רשח ור'הנ'פ'ס * כ'ר האלפה ונחל להאח ונדק **יעקב יצחק** * כנאטח ונ' **אברהם אליעזר** הלוי הורוויץ ולהל:

העתק מהסכמת הרה"ק מלובלין שחותם עצמו "הלוי הורוויץ"

הרה"ק רבי קאפיל חסיד זי"ע

הרב הקדוש רבי יעקב קאפיל זי"ע האגער

בס' צפירת תפארה מביא שכשבאו פקיד הממשלה להרה"ק רבי יעקב קאפיל זי"ע שהוא נקרא בפי כל רבי יעקב קאפיל חסיד [שהיה דר בעיר קאלאמייא והיה מתלמידי בעשטה"ק] היה תפוס בשערעפז ולא שת לבו עליהם, וחזר על הפסוק 'גר אנכי בארץ' והפקיד הנכרי לא הבין מה שאמר ורשם לו את השם 'הגר'.

ובס' מאורי גאליציא (עמ' ח) מביא שהפקיד דרש ממנו שקבע שם משפחה לעצמו בקביעות, נאח הרה"ק ואמר: אוי 'גר' אנכי בארץ.

~ ♦ ~

ובספר קוסוב (עמ' קמ"ה) מביא גירסא שבלשון אוקריינא נקרא כחוש בשם 'האגער', וכשהפקידים ראוהו הדביקו לו את שם זה, ומני אז נקראו צאצאיו בית קאסאב - ויזניץ בשם האגער.

~ ♦ ~

ויש לציין שבס' צפירת תפארה מביא שהגה"צ רבי בחך אברהם בינדיגער זצ"ל אב"ד האנאשאווטץ שהיה מגדולי חסידיו הרה"ק מצינו זי"ע נקרא כן כי כששאלוהו הפקידים את שם משפחתו השיב להם: **אין בין דא א גר**, כי מוצאו היה ממדינת פולין, והם רשמו לו את השם 'בינדיגער'.

הרה"ק מקאריץ זי"ע

הרב הקדוש רבי פנחס זי"ע שפירא

הנה משפחת שפירא היא א' מהמשפחות העתיקות והמיוחסות שבישראל, וכפי שכתב הרה"ק הבני יששכר זי"ע בספרו אגרא דפרקא (אות ס"ט) שמוצא מקדמונים שמשו רבינו מנה ראשי משפחות רק אותן המשפחות שהיו ראויים להוציא מהם ששים רבוא אלף בני ישראל, וז"ש לגלגלתם שהיה בגלגלת שלו ס' רבוא טיפק. ונראה לי שכן הוא בכל דור מי שזוכה שנתמנה לראש המשפחה ע"י שם הכני של המשפחה

כגון האראוויץ, שפירא, ראפאפארט.

ומזבא בספרים שהשם שפירא הוא על שם העיר שפיירא שהוא משלש הקהילות העתיקות ביותר במדינת אשכנז, שהיו נקראים בסימן **ש"ס**, דהיינו ש'פירא, ו'רמ"זא, מ'גענצא.

ובעת המסע הצלב הראשון בשנת תתנ"ז נהרג כל העיר באכזריות נוראה על קדושת השם, והיו כולם ת"ח וצדיקים ולא נשאר מהם רק עוללים קטנים שנתפזרו בכל ארצות הגולה, ומי שמצא מהבנים האלו השתדלו עמהם כמאמר חז"ל אין בודקין מן המזבח ולמעלה.

וכן בס' היחס מטשערנאביל וחו"ץ (עמ' פ"א) מביא שלזכר קידוש השם של אנשי העיר הזאת כינו את שם משפחתם לשפירא.

המגיד הק' מקאזניץ זי"ע

הרה"ק רבי ישראל זי"ע האפשטיין

הגה"ק בעל החובת התלמידים ה"ד סיפר כדמוצא להלן, שבעת שפקידי הממשלה פקדו את הבית והתחילו ברישום שמות המשפחה, נענה המגיד הק' בעל העבודת ישראל ואמר: אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה, **ראש פינה איז האפשטיין**, וקבע את שמו לראפשטיין.

הרה"ק הנועם אלימלך זי"ע מליזענסק

הרב הקדוש רבי ר' אלימלך זי"ע ווייסבלום

בעולם מקובל גירסא שהרה"ק רבי ר' אלימלך היה נקרא **ווייסבלום**, הגם שאין מקור נאמן לגירסא זו, אמנם צאצאיו בודאי נקראו כן, וכפי שמופיע בס' י"ג אורות (ח"ב עמ' קכ"א) צילום ממכתב קודש מהרה"ק רבי אלעזר מרישא בעל המשנה למלך, וחותם שמו הק' ווייסבלום.

וכן נכדו הרה"ק רבי אלימלך זי"ע מוחדניק היה נקרא בשם '**ווייסבלום**', והוא היה בנו של הרה"ק רבי מענדל בער מפשעווארסק, בנו של הרה"ק רבי אלעזר מליזענסק בנו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע.

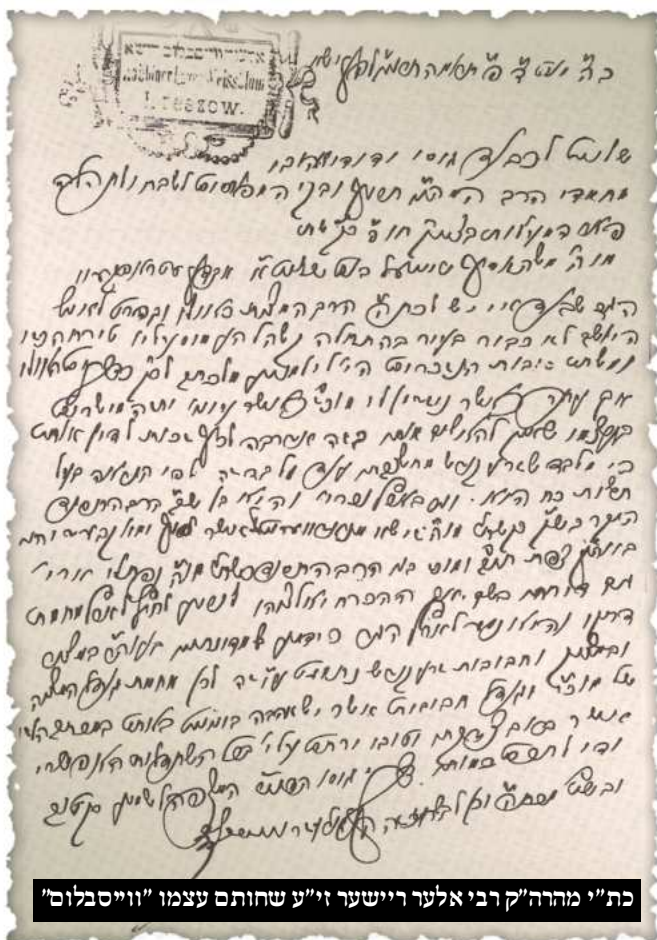
וברור שהשם 'אוערבאך' הוא על שם עיר במדינת ד"טשלאנד שנקרא כן.

אמנם בנו הרה"ק רבי מאטעלע מהארנסט"פערל זי"ע (בעל עמק שאלה חתנו של הרה"ק מאצנא זי"ע) שינה את שמו מ'**אוערבאך**' למשפחת 'טווערסקי', שהוא על שם זקינו מצד אמו ה"ה הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס בן הרה"ק ר מאטעלע מטעשרטאביל.

ועיי' בס' י"ג אורות (ח"ב עמ' ע"ט בהגה"ה) שרבי מאטעלע שינה את שמו מחמת אימת המלכות, משום שזקינו הרה"ק רבי מיכל מקוריא פסק פע"א על מסוד א יחודי שהיה דר בגלילותי במדינת חסיא שמוזתר להרגו, ואכן תפסוהו ושרפו אותו בתוך קדירת החמין בהמקוה, והיה נשמר בסוד גדול, אמנם אשתו עשתה תחבולה ובאה להבתי דינים שבאותו הגליל שברצונה להינשא עוד הפעם והיא נשארה עגונה, ויהודים רחמנים בני רחמנים באו להעיד שראו איך ששרפו אותו, והיא מסרה ידיעה זאת להממשלה, ואסרו את הרה"ק רבי מיכל בבית האסורים, וכדי שלא יוכלו להבריחו קשרו את רגלו עם רגלו של איזה סומר שנאסר שם.

אמנם חסידיו של רבי מיכל לא שקטו ושכחו שודדים נכרים שפרצו את בית האסורים והרגו את השוטרים השומרים, ורצו גם להחג את הסומר כדי שיוכלו להפריד את רבי מיכל ממנו, והוא התחנן על נפשו שיחזקו את רגלו ובלבד שיניחוהו בחיים, וכך עשו, וכך הבריחו למדינת גאליצא ואח"כ היה מגוריו בעיירת קורנא שהיא ליד העיר בארדייב. ולכן מחמת אימת המלכות של חסיא שינה נכדו רבי מאטעלע את שמו.

ויש גרסא בעולם שהפקידים הדביקו לו להרה"ק רבי ר' אלימלך שם זו, מחמת שהלך עם בעקטשע לבנה עם פרחים מצויידים, [כידוע שתלמידו בעש"ט הק המפורסמים הלכו עם בעקטשעס לבנים], אמנם אין לזה מקור.

הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע מהאניפאלי

הרב הקדוש רבי משולם זוסיא זי"ע
אוערבאך

אצל נכדיו מקובל שהרבי ר' זושא זי"ע היה נקרא בשם אוערבאך, אמנם הראשון שמצאנו מנכדיו של הרה"ק רבי ר' זושא היה הרה"ק רבי מיכל מקוריא זי"ע שהיה נקרא בשם משפחת אוערבאך, (שהוא היה בנו של הרה"ק רבי הירש מענדל בנו של הרבי ר' זושא) וכן נקרא בנו הגה"ק רבי משולם זוסיא אוערבאך צ"ל מטאל מיטש.

החתימה של הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע

ויש גירסא שאומרת עפ"י פשוטות שהיות
שזכה לאריכות ימים מופלגת כי נסתלק בהיותו
כב פ"ז שנה והיה זקן צדיקי דורו, ובסוף ימיו היה
מהיחידים שזכו להכיר את הבעש"ט הק', ע"כ
כינורו 'זידע'.

הרה"ק הבעל התניא זי"ע

הרה"ק רבי שניאור זלמן זי"ע
בורוכוביץ

באגרות בעל התניא (סי' ס"ט-צ"א) מביא
האגרות של הבעל התניא מעת שנאסר בבית
האסורים ושם נקרא 'זלמן בורוכוביץ' שהוא
פירוש בנו של ברוך שהוא שם אביו.
אמנם צאצאי כינו את שמם שניאורסאהן,
דהיינו בנו של שניאור והוא ע"ש האדמו"ר הזקן
בעל התניא זי"ע.

הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע

הרב הקדוש רבי אהרן זי"ע
פערלאוו

אצל נכדי בית קארלין מקובל שהשם
'פערלאוו' נוצר מחמת שאמו של הרה"ק רבי
אהרן הגדול היתה נקראת מרת פערל ע"ה [וכן
לפלא לציין שחקוק על מציבת הרה"ק רבי אהרן
הגדול פה נטמן מ' אהרן הנולד מאשה פערל...
וכפי המקובל אצל חסיד קארלין היא היתה
הסיבה שבייתה נמשכה אחר דרך החסידות,
ואכמ"ל] ופערלאוו - פירוש בנו של פערל.

ויש לציין שגם צדיקי בית קודינב נקראו
בשם משפחת 'פערלאוו' ויש אומרים שהיא
מחמת שאמו של הרה"ק רבי שלמה חיים
מקודינב זי"ע היתה הצדקנית מרת פערל בתו
של הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע, ויש אומרים
שכין שנתגדל בבית זקינו בסטאלין נתן לעצמו
שם זה.

אהרן ב"ר אהרן פערל 13

החתימה של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע

הרה"ק האור לשמים זי"ע מאפטא

הרב הקדוש רבי מאיר זי"ע
ראטענבערג

מתלדותיו הקדושים משתמע שהיה נצר
למשפחה שקבעה משכנה בעיר 'ראטענבערג'
וע"ש מגורם קבעו את שם משפחתם.
[וכן השמות ראטענבערג - זאלצבערג -
שטיינבערג וכדומה הם שמות של עיירות, וכן יש
לציין שהשם 'האלפערין' 'היילברוק' הם שם עיר
אחת שיש שם מים ששואבים מבארות לרפואה
ולכן נקראת 'הייל-ברין' ורק נשתנה לפי מבטא
המדינות. וכן 'לאנדא' הוא שם של עיירה במדינת
דייטשלאנד ליד העיר 'היילברוק' ולפני הרבה
דורות כבר קבעו אנשים את שמם ע"ש עיירות אלו
כגון הנודע ביהודה שהיה נקרא בשם 'לאנדא'].

הסבא קדישא משפאלי זי"ע

הרב הקדוש רבי ארי' לייב זי"ע
הנקרא דער שפאלער זיידע

בס' תפארת מהרא"ל מביא שבבריתו של
הסבא קדישא השתתף הבעש"ט הק' טרם
התגלותו, וכאשר עבדו לברך את הרך הנימול,
הניחגם הבעש"ט הק' את ידיו ואמר:
הנה אנכי עם הארץ ואיני יודע לברך בלשון
הקדוש, רק אני זוכר מה שאבילימד אותי בחומש
'ואברהם זקן' אב פירוש 'פאטער', זקן פירוש
'זיידע', והיינו שאברהם אבינו נעשה הסבא שלנו,
וע"כ אני מברך את הילד שיהיה 'זיידע' לכל
ישראל, כשם שאברהם אבינו היה זיידע לכל
ישראל, ומני אז נתחבב השם בפי כל האנשים
וקראוהו 'זיידא' ולא היה נזכר כלל בשם 'לייב'.

~ ♦ ~

ובס' בנק שלמה (בערך תשל"ף) מביא
שהרה"ק מרוזין זי"ע אמר פעם תוך א' השיחים
שהיה נקרא 'זיידע' כי באותות נשמתו יש ענין
המתקת הדינין.

~ ♦ ~

ובכתבי ר"י שו"ב ז"ל מברסק מביא בשם
רבו הק מסלאנים שהרה"ק היה בבחינת הסבתין
המוזכר בזוהר הקדוש.

הרה"ק מראפשיץ זי"ע

הרב הקדוש רבי נפתלי צבי זי"ע
האראוויץ

זקינו של הרה"ק מראפשיץ ה"ה הרה"ק רבי יעקב מלינסק היה נקרא ע"ש 'רובין' וכן אביו הרה"ק רבי מנחם מענדל מלינסק זי"ע היה נקרא 'רובין'.

ומשמעות שם זה הוא כמו 'ראבין' או 'ראבינער' שהוא כינוי לרב בלשון לועזי.

ובס אורח נפתלי מובא שהרה"ק מראפשיץ זי"ע שינה את שמו למשפחת 'האראוויץ' על שם זקינו (חותן הרה"ק רבי יעקב מלינסק) ה"ה הגאון רבי

איציקל הלוי אב"ד האמבורג שהיה נצר משפחת הורוויץ המיוחסת, וע"ש יחוסם שינה הרה"ק מראפשיץ את שמו כדי להתייחס אחריהם.

וכן הראוי לציין מה שמרגלא בפומי של מן רבינו שליט"א (מהר"א ט"ב אמור תש"ס, ועוד), דמתאמרא משמי דהרה"ק מראפשיץ זי"ע בטעם ששינה שם משפחתו לשם משפחת אמו, שהיתה בתו של הגאון ר' איציקל האמבורגער זצ"ל ושם משפחתו הי "הורוויץ", והרה"ק מראפשיץ קרא לעצמו בשם זה, ומה גם ע"ש משפחת רבי הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, ואמר

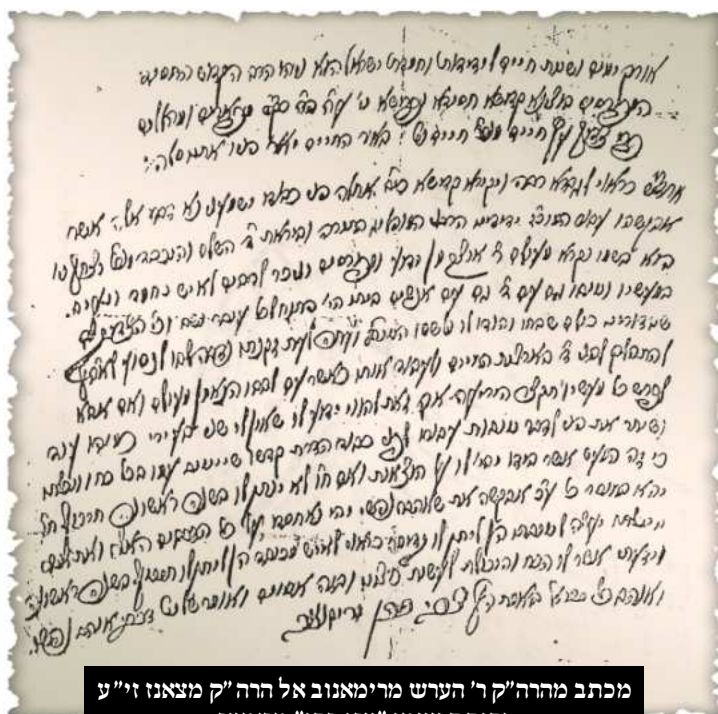
ששם זה הורוויץ מציא חן בעיניו, כי מורה על ענין זה מען דארף צו הארעווע"ן, דהיינו צו זיין א איד, צו זיין א צדיק דארף מען צו הארעווען, עכ"ה ק.

ואכן בניו ונכדיו הק' לבית דזיקוב מעליץ, לינסק, מכונים בשם משפחות האראוויץ. אמנם יש לציין שחתנו הרה"ק רבי אשר ישעי' מראפשיץ זי"ע היה ג"כ נקרא ע"ש משפחת 'רובין' וכך נשאר שמו.

הרה"ק מהר"ם מרימאנוב זי"ע

הרב הקדוש רבי מנחם מענדל זי"ע
טארים

אצל נכדי הרה"ק מרימאנוב מקובל שהרה"ק היה נקרא בשם 'טארים', ופע"א מצאו בחיבור היסטארי מאותו התקופה שכן פריצים היה חולה מאוד, ואמו הפריצה הביאה אותה להרה"ק רבי מענדל מרימאנוב שיברס ברפואה שלמה, והרה"ק בירס והפטיר: מה איכפת לן אם יחיה עוד גי בעולם, אמנם ביקשה שתגלה לו שהוא חי בזכות ברכתו של יהודי, וכשיגדל ירחם עליהם.

מכתב מהרה"ק ר' הערש מרימאנוב אל הרה"ק מציאנו זי"ע
וחותם עצמו "צבי כהן" מרימנוב

והפריץ הנ"ל עשה טובות להיחזדים שדח בקרבתו, ורשם בתוך רשימת כתביו שהוא חי בזכות הראבינער 'מענדל טארים', ואף שאין ראיה נכוחה מזה, אמנם זכר לדבר יש.

אבל נכדו הגה"ק רבי אלימלך בנו של הרה"ק רבי נתן לייב מרימאנוב זי"ע היה נקרא 'רבי אלימלך טארים', והוא חותנו של הרה"ק מציאנו זי"ע בזיווג שלישי, וכן מובא שמו בספר חמדה גנוזה ועוד ספרים.

הרה"ק היהודי הקדוש זי"ע מפרשיסחא

הרב הקדוש רבי יעקב יצחק זי"ע ראבינאוויטש

השם **ראבינאוויטץ** משמעו בן או נכד רבנים, כי השם ראבין פירושו רב, וכן נקראו אחריו צאצאיו.

וכן הרה"ק התפארת שלמה מראדאמסק זי"ע, והרה"ק רבי גדלי' מליניץ בעל התשואות חן זי"ע שהיה תלמידו של הרה"ק ממעזריטש זי"ע.

הרה"ק השר שלו' מבעלזא זי"ע

הרב הקדוש רבי שלום זי"ע רוקח

בס' אדמו"ר בעלזא (ח"א עמ' מ"א) מפרט באריכות שהשר שלו' היה נכד להגאון רבי אלעזר רוקח זצ"ל אב"ד אמסטערדאם בעל מחבר ספר 'מעשה רוקח', ועל שמו נמשכו כל צאצאיו הנקראים 'רוקח'.

אמנם מציין שם ששם משפחתו של רבי אלעזר היה מתחילה 'מרגליות' שהוא גם משפחה עתיקה מאוד בישראל כידוע, אמנם הוא שינה את שמו משום מעשה שהיה:

הגאון רבי שמעלקא מרגליות זצ"ל אביו של רבי אלעזר רוקח היה ילד יפה תואר, ואביו רבי אלעזר מרגליות שהיה אב"ד בלובלא היה חשוב ונכבד אצל שר העיר, ופע"א הגיע השר לבקר בביתו של רבי אלעזר ובתו היחידה נתלווה אליו, וכשראתה את היניק שמעלקא אמרה לאביה שהיא חצה להינשא אליו, ואף על הפצרת אביה לא נתנה לו מנוח עד שהוא הבטיח לה שילך לדבר עם הרב בענק זה.

ויהי בחצי הלילה חלם לו הגאון רבי אלעזר מרגליות שהשר זומם להגיע אליו ולהציע לו את בתו שתנישא עם בנו להבדיל, וכדי להפר מזימת השר יעצו לו בחלום שיעזר לבית החולים הסמוכה ושם נמצאת נערה חולנית ל"ע, ויארס את בנו העלם שמעלקא עמה, ויכתוב שטר תנאים וא"כ יראהו להשר ואז יניחו לנפשו.

בבוקר כשקם ותתפעם רוחו ונסע לאותו בית החולים ואכן מצא בה נערה חולנית שכבר נתייאשה מרוב חלייה רח"ל, ניגש הרב להנערה ושאלה אם היא מסכימה להינשא לבנו, והיא הסכימה תיכף ומיד ואכן כבר תנאים כדת וכדין וילכו בשלום בביתם.

ואכן כשחזרו לביתם הגיע השר והצעה בפיו שהוא רוצה להשיא בתו עם בנו של הרב, ורבי אלעזר הוציא שטר התנאים ואמר להם שזה עתה שב כאיחוס' בנו, והשר חזר לביתו ואמר לבתו שהוא כבר מאודס וכל הענין נתבטל.

כאשר חלפו חודשים אחדים באה הנערה שכבר נתרפאה לקבוע זמן החתונה, כששמע רבי אלעזר דבריה חלשה דעתו ולא ידע עצה לשית בנפשו, הרי אינו מכיר לא אותה ולא המשפחה והאיך ישיא לה את בנו התלמיד חכם וגם היותו יחסן גדול, התחיל רבי אלעזר לדבר על לבה שתותר ותמחול על השידוך, והוא יתן לה ססם גדול, והיא ענתה שהיא מסכמת רק בתנאי שיתן לה את כל הנדוניא, הסכים רבי אלעזר לדבר, אמנם ביקש ממנה זמן כדי שיוכל למכור את כל רכושו לשלם לה את כל הנדוניא.

ויהי בראות הנערה שהרב מסכים לתן לה כל הססם, נענתה וסיפרה שהיא בת קדושים עתירי יחס, וכי אביה מתייחס דור אחר דור עד דוד המלך, וכששמע רבי אלעזר גזל יחושה המפוארה וכן הבחין בה שהיא יראת שמים וטהורת לב, הסכים להשידוך, ואכן רבי שמעלקא עם הנערה נישאו בשעה טובה ומהם נולד הגאון רבי אלעזר, ועל שם שאמו היתה בבית החולים ונתרפאה קראו לו 'רוקח' וכן נשאר שם משפחתו.

ושם בספר מסופר שהרה"ק השר שלום זי"ע שלח פעם שליח להרה"ק מרוזין זי"ע שיאמר לו שהוא מתייחס עד דוד המלך בן אחר בן, 'נאר א שפיטעלערקע איז מפסיק אינדערמיט, וכונתו היתה על אשת הגאון רבי שמעלקא מרגליות.

וכך בניו הק ונכדיו לבית רוזן נקראים
בשם פרידמאן.

הרה"ק רבי מרדכי מנעשכזי זי"ע

הרב הקדוש רבי מרדכי זי"ע
שפירא

הרה"ק היה נקרא בשם 'שפירא' ע"ש
שהיה נצר משפחת שפירא המיוחסת בישראל,
וכן בנו הרה"ק רבי יעקב ארי' מקאוואלי זי"ע היה
נקרא בשם משפחת שפירא.

אמנם בנו הרה"ק רבי יוסף מאוסטילא זי"ע
קרא לעצמו בשם 'קאצנעלנבויגן' כפי שמופיע
הסכמתו על הספר עין יעקב (עמ"ס ברכות), והוא
ע"ש זקינו הגאון הקדוש רבי מאיר קאצנעלנבויגן
זצ"ל המפורסם בשם 'מהר"ם פאדואה' כי היה
רב וראש מתיבתא בעיר פאדובה, אבל מוצאו
היה מעיר קאצנעלנבויגן.

ואכן בנו של הרה"ק מנעשכזי הרה"ק רבי
שמעון מזאוואמסט זי"ע (חתנו של הרה"ק רבי שלמה
חיים מקויד ינוב זי"ע) קרא לעצמו משפחת 'פאדאווה'
ע"ש זקינו מהר"ם פאדאווה.

הרה"ק רבי שמעון מיעראסלאוו זי"ע

הרב הקדוש רבי שמעון זי"ע
מאירילוס

בס' אוהל שמעון (עמ' ז' הערה א') מביא
שכשהממשלה חייבה את כל אחד לבחור לעצמו
שם משפחה, בחר הרה"ק רבי שמעון את השם
'מירילס' שהוא קיצור וראשי תיבות 'מרבי
ישראל לייב'ס' דהיינו על שם אביו רבי ישראל
לייב שהיה בנו של הרה"ק רבי יעקב קאפיל
ליקאווער זי"ע.

הרה"ק הבאר מים חיים זי"ע

הרב הקדוש רבי חיים זי"ע
טירער

בתיאור תולדותיו הקדושים (בסו"ס סידורו של
שבת) מובא שהרה"ק הבאר מים חיים היה אומר

הרה"ק מפשעדבורז' זי"ע

הרב הקדוש רבי ישעי' זי"ע
וועלטפרייד

בקובץ הבאר (ח"ב עמ' שכ"ח) מביא שכשבא
הפקידים מטעם הממשלה לרשום את הרה"ק
רבי ישעי' זי"ע בשם משפחה ודרשו ממנו את
כינויו, עמד באותו פרק זמן בהתחלת תפלת
שחרית בעת אמירת יד"ד נפש, ואמר והיתה לה
שמחת עולם, ולשון שמחת עולם היינו 'וועלט-
פרייד'.

הרה"ק המגיד מטשערנאביל זי"ע

הרב הקדוש רבי מרדכי זי"ע
טווערסקי

אצל צאצאי בית טשערנאביל מקובל
שהרה"ק רבי מאטעלע זי"ע קבע לעצמו שם זה
מתוך געוועים ותשוקה לארץ הקודש והעיר
טבריא, והוא נקראת טבריא ע"ש שהיא טבורה
של ארץ ישראל, וכמאמר הגמרא (ר"ה לא):
שמיש צדקינו יתגלה בתחילה בהעיר טבריא.

ובס' מטה אהרן (עמ' ל"ח) מביא מסורת
אחרת שהרה"ק רבי מאטעלע בחר לעצמו שם זה,
באמרו: זה לעומת זה ברא ה', יש אומרים שבעיר
אחת במדינת חוסיא ששמה טעבער נמצאות
ארבע מאות בתי תיפלות ושם מקור הטומאה,
ואצלינו יש לעומת זה העיר טבריא בארה"ק
שהיא מקור הקדושה, אשר היא היתה כידוע
בזמנו היתה שם המקום שדרו והשתקעו בה
חסידי עליון תלמידי הבעשטה"ק זי"ע.

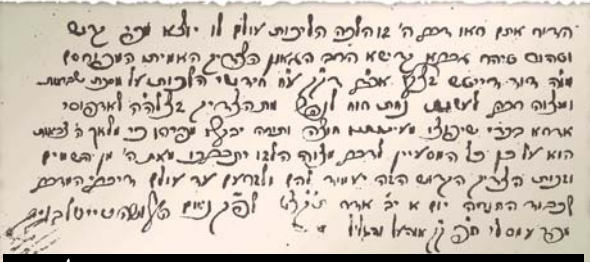
הרה"ק מרוזין זי"ע

הרב הקדוש רבי ישראל זי"ע
פריעדמאן

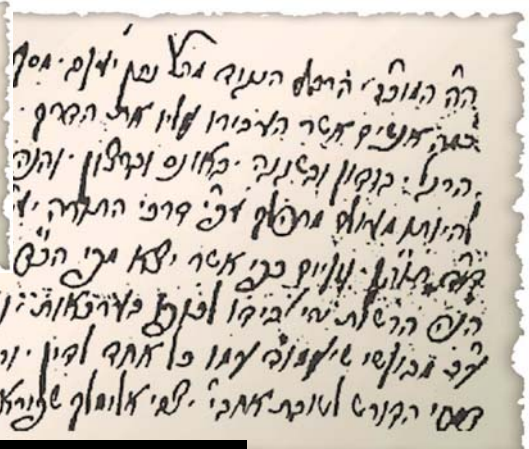
בהמכתבים של ממשלת חוסיא נקרא
הרה"ק מרוזין זי"ע בשם 'שלאמאוויטש' דהיינו
בנו של שלום, ע"ש אביו הקדוש רבי שלום
מפרוהביטש זי"ע.

אמנם כשברח למדינת עסטרייך והשתקע
בעיר סאדיגורא היה נקרא בשם 'פריעדמאן'
דהיינו איש - שלום, והוא ג"כ ע"ש אביו הק'.

סז

מכתב מהישמח משה זי"ע שחותם עצמו בשם "טייטלבוים"

מכתב מהבני יששכר זי"ע שחותם עצמו בשם "שפירא"

אמנם מן הפלא לציין שהגה"ק בעל החתם סופר זי"ע כתב תשובה (אורח סי' קצ"ז) ובראש מכתבו הוא מכנהו מו"ה משה 'תמר' על ש טייטלבוים.

ואח"כ ערך לו רמזים על פי סוד ועפ"י קבלה בענין השם 'תמר', עיין שם בדבריו.

ואגב יש לציין מליצה נאה שחוטט על מצבתו של הרה"ק ר' אליעזר לאנצוטער זי"ע בנו של הבני יששכר, "זוי לארעא דבלי האי 'שפירא', במקום האי שופרא, בהיותו נצר למשפחת שפירא.

הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע
הרב הקדוש רבי חיים זי"ע
הלברשטאם

בס' מקור חיים (אות תרי"ח) מובא ששמו המקורי של הרה"ק מצאנז היה 'האלבערשטאט', כי זקינו היה נקרא על שם העיר האלבערשטאט שהיה דר שם, והרה"ק מצאנז אמר להגאון ר"א האלבערשטאט ז"ל מלובלין שהוא שינה שמו ל'הלברשטאם' כיון שלא רצה להיות נקרא על שם העיר הנ"ל.

[וכאן המקום לציין שבידוע הרה"ק מצאנז זי"ע לא נקב את העיירות בשמם מחמת חשש שניתנו על שם עבודה זרה ועבור על הלאו של 'שם אלוהים אחרים לא תזכירו', ורק ב' שמות היה אומר העיר דוקלא מחמת שמוזכר בתורה (בראשית יב). וכן את העיירה יערעסלאוו, כי הוא חמז על יראת-לב, וכגון העיר סיגעט היה מזכיר 'דארט ווי מיינ מחותן וואינט' בכוחתו על הרה"ק הייטב לב זי"ע, וק את העיר הבירה וויען היה קורא 'דער קעניג שטאט', ועיין בס' נפלאים מעשיך (עמ' ע"ב) אריכות בזה].

הרה"ק מקאמארנא זי"ע
הרב הקדוש רבי יצחק אייזיק זי"ע
סאפרין

הרה"ק רבי יצחק אייזיק יהודא יחיאל זי"ע מקאמארנא אביו של הרה"ק רבי סענדער מקאמארנא היה דר בכפר 'סאפרין', וע"כ נקרא על שם מקום מוורו.

ויש לציין שהרה"ק רבי אייזיק מקאמארנא בספחו עשירית האיהפ חותם עצמו 'דברי העבד שפל ונבזה יצחק אייזיק סאפרין מקאמארנא'.

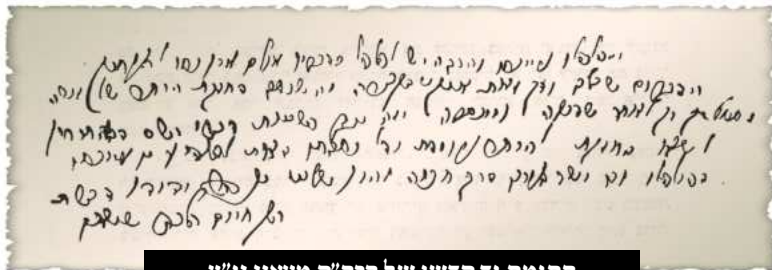
הרה"ק הישמח משה זי"ע
הרב הקדוש רבי משה זי"ע
טייטעלבוים

בס' הגאה"ק בעל יש"מ (פרק מגילת יוחסין עמ' י"א) מביא שאביו של הישמח משה הגאון רבי צבי הירש היה נקרא על שם משפחת 'שיף', ואכן להישמח משה היה אח שהי' דר בזבארוב והיה נקרא רבי יצחק שיף, והישמח משה שינה שמו לטייטלבוים, אך אין ידוע טעמו.

ועיי"ש שמעלה השערה שהוא שינה שמו כשם גיסו הגאון רבי יעקב טייטלבוים זצ"ל.

לבסוף נתפס בבית האסורים ושחרר לביתו עפ"י ברכתו ופעולותיו של רבו הרה"ק מקאצק ז"ע.
[ואגב יש לציין שהרבה משפחות נוצרו או

אמנם מן הענין לציין שהרה"ק היה מקפיד חב פעמים בעת חתימתו להפריד באמצע התיבה 'הלבר-שטאם'.

חתימת יד קדשו של הרה"ק מצאנו ז"ע
בו נראה שהפריד באמצע התיבה "הלבר-שטאם"

נשתנו אחר שברחו מאימת הממשלה או גזירות שונות ומשונות בכל דור ודור, כגון שם משפחת 'בראך' נוצר ע"י רבי מנחם מענדל ראב"ד נ"טרא בזמנו של הגאון רבי יחזקאל בנעט זצ"ל, והיה זקינו

של הרה"ק מקאשוי זצ"ל, כי שם משפחתם היה 'פרערא' והוא ע"ש עיר במדינת מעהרין (טשעכיי), אך כשיצא הגזירה מאת המלכה מאריא-טרעזיא בערך [בשנת תק"פ] שאי אפשר לבוא בברית הנישואין רק אחר ששירתו בצבא, חוץ מבכור המשפחה שמוותר להנשא גם מבלי לעבוד עבודת הצבא, ואז הגאון רבי מענדל הנ"ל ברח מארצו, ולכן נקרא 'ברח' ע"ש בריחתו, ואח"כ נשתרבב מזה 'בראך'.

הגאון החתם סופר זי"ע

הגאון הקדוש רבי משה זי"ע סופר

בספר תולדות משה (עמ' ג) מביא ששמו המקורי של החת"ס היתה משפחת 'צערב', והיות שראש המשפחה רבי משה ובנו רבי שמעון ז"ל היו משמשים כסופרי הקהילה בעיר פראנקפורט-דמיין, ע"כ כינוהו בשם משפחת 'סופר'.

הרה"ק מהר"ם מנאדווערנא זי"ע

הרב הקדוש רבי מרדכי זי"ע לייפער

בס' רזא דעובדא מביא שהרה"ק רבי מרדכי"לע היה נקרא בשם לויפער, כי כל אנשי סביבתו היו אומרים עליו 'ער איז א לויפער אין הימל', ע"כ קראוהו 'לויפער' ומנה נשתבש ונשתנה ל'ליפער'.

אמנם בנו הרה"ק רבי מאיר מקרעטשעניף זי"ע היה צריך לברוח מחמת חמת אנשי הצבא, אזהסתתר אצל יהודי א' בשם 'ראזענבוים', וכדי להשיג שריפטן חדשים קרא לעצמו שם משפחתו 'ראזענבוים' כשמו של בעל אכסנייתו, ואכן כל צדיקי בית נאדווערנא החוטרים מגזע הרה"ק רבי מרדכי"לע נקראים ע"ש משפחת לייפער, ואלו שהם גם נכדי הרה"ק רבי מאיר'ל מקרעטשעניף נקראים בשם ראזענבוים.

- תם ולא נשלם ועוד חזון למועד אי"ה -

הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע

הרב הקדוש רבי יצחק מאיר זי"ע אלטער

בס' מאיר עיני הגולה (פ"ד) מביא שהחידושי הרי"ם היה נקרא בשם 'ראטנבערג', ורק כשגזרה גזירת המלבושים ברחבי מדינת פולין משנת תר"ה עד שנת תרי"ג [אשר הרחבנו עליה בגליון חג הפסח דאשתקד], והרה"ק נכנס בעובי הקורה להסיר חרפת הגזירה מעל שארית הפליטה, ופירסם ברבים פסק להלכה ששינוי המלבושים הוא 'יהרג ואל יעבור' וצריך למסור נפשו עליה.

הדבר הזה היה לצנינים בעיני המשכילים, והם אכלו קורצא ביה מלסא והסיתו את שרי הממשלה שיש לתפסו ולגלח את זקנו ופאות ראשו ורח"ל, ובכך יוקל בעיני החסידים בראותם רבם הנערץ בגילוח זקנו, והחלי הרי"ם נתודע מזה, וברח מהעיר וארשא ושינה את שמו מ'ראטענבערג' ל'אלטער' לבל יכירוהו, אמנם

עלילת סלאוויטא

ביתואר הפרשה הנוראה
עלילת האחים הקדושים מסלאוויטא

מבוא

הנה כידוע ומפורסם בעולם החסידות את הפרשה הנוראה "עלילת האחים הקדושים מסלאוויטא" והיא אחת מן הפרשיות המסעירות והכואבות אשר נצרבו בלבם ובתודעת החסידים, אשר רגשה וגעשה לפני כמאתיים שנה, עת נאסרו האחים הקדושים מסלאוויטא ה"ה הרה"ק רבי שמואל אבא והרה"ק רבי פנחס זי"ע בני הרה"ק רבי משה מסלאוויטא נכדיו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, א"א, אשר ידועים היו בבית דפוסם המהודר שצדיקי החסידות העדיפו ללמוד בספרי הקודש שבהוצאתם, וכפי שכתב הרה"ק הבעל התניא זי"ע: דפוס המשובח שלו מעולה מכל הדפוסים.

וכאן יש לציין שבין הספרים הרבים הדפיס הרה"ק רבי משה זי"ע גם שלש פעמים את כל הש"ס מהודר ומוגה, אשר גדולי ומאורי האומה נתנו הסכמתם, בהמהדורא ראשונה [בין שנת תקנ"ח ושנת תקס"ד] קיבלו הסכמות תלמידי בעש"ט הק' ובראשם הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע, והמהדורא השניה [בין שנת תקס"ח ושנת תקע"ג] קיבלו הסכמת הרה"ק הבעל התניא זי"ע, ובהמהדורא השלישית [בין שנת תקע"ז ושנת תקפ"ב] ז"ס להסכמת הרה"ק מאפטא זי"ע, ובניו האחים הקדושים מסלאוויטא התחילו בהדפסה המהדורא הרביעית.

אך באמצע שיא פריחתו של בית הדפוס [בעת עסקם בהדפסת מסכת פסחים מהדורא רביעאה] נטרפה עליהם השערה ונפלה עליהם העלילה הנוראה והושלכו למאסר כבד, ובחודש אדר שנת תקצ"ח עצרה כלל ישראל את פעימת לבם ונתתקה נשימתם מאפם עת אשר הובלו האחים הקדושים והטהורים להעונש המפורסם 'מעמד ההלקאה' להילקות ביד זדים אחרים באכזריות וחמת רצח כפי שיתואר לקמן.

אמנם, כפי שנציג בפני קוראינו הנאמנים, כל סיפור העלילה נגזר מן השמים מליל התקדש חג אצל זקנים הקדוש הרב הקדוש רבי פנחס מקאריץ זכותו יגן עלינו, ובכך נתחיל מאמרנו.

בהגדת בית אהרן (דף קכא:) מביא סיפור נורא שהרה"ק מרוזין זי"ע סיפר שלהרה"ק רבי לייב משפאלע זי"ע [הנקרא דער שפאלער זיידע] היה חסיד א' שהיה עשיר גדול וחשוך בנים ל"ע, והחסיד היה מפציר ודוחק ברבו שיבטיח לו זש"ק, אמנם ללא הועיל, עד שפע"א הגיע לרבו והתחנן לו שיבטיח לו שיפעול בשמים שיתברך בבנים חיים וקיימים, והשיב לו רבו: עתה הניחה לי כי אני עסוק מאוד במחשבותי בענין אחד הנוגע לכלל ישראל כולו, והי בשמוע החסיד דיבורים אלו דימה בנפשו כי בוודאי עתה הוא עת רצון גדול

בשמים, והתחיל לצער את רבו כדי שיברכו, ורבו הזהירו שלא יפריע לו מדביקותו, והלה לא נכנע ודחק בו, עד שהפסיק את רבו הקדוש מדביקותו, אז הרה"ק אמר לו יען שהיית דוחק את השעה הריני נשבע לך שלא יהיה לך זש"ק לעולם ל"ע, ורעד וחלחלה אחז את החסיד וברח משם כל עוד נפשו בו ומרוב כאב לא הגיע עוד לבקר בהיכל הקודש.

לימים נסע אותו חסיד להעיר קאריץ לרגל מסחרו בחודש ניסן, וכשנפנה מעסקיו נכנס לביהמ"ד ושם ישב הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע אשר עדיין לא נתגלה עדיין בעולם, אמנם החסיד הלז הבחין בחדות עינו שאיש קדוש עובר לפניו, והתחיל לחקור אודות מצב פרנסתו ונתוודע שאין בביתו מאומה, אז נצנצה עצה במוחו שעכשיו הגיעה השעה שיוכל להוושע, והלך לביתו הרעוע של הרה"ק רבי פנחס ושאל את אשתו האם יש לכם צרכי החג, וכשענתה שאין בידיה מאומה, נתן לה אותו החסיד סכום גדול כל צרכי החג בשר ויין ודגים וכל מיני מטעמים, וכן נתן לה סכום גדול לקנות כלים נאים ויקרים וכן מלבושים מכובדים לבני הבית, וביקש ממנה שתשמור את זה בסוד מבעלה הקדוש עד ליל הסדר, והרה"ק רבי פנחס לא ידע מאומה, והוא משתאה מחריש לדעת למה אין אשתו דוחקת בו שישגי קצת מעות כדי לקנות מצות ויין, אמנם ישב ולמד בשקיקה כשאר דאגת החג עומדת לנגד עיניו.

בליל התקדש חג הפסח כשהרה"ק הופיע לביתו וראה את הסדר הערוך עם הכלים היקרים ומנורה הגדולה על התקרה שהאירה את כל פיוות הבית, מיד נתמלא לבו בשמחה וחדווה, ושאל לה מי נתן לך את כל זאת, והיא הראה לו על החסיד שהאיש הלזה הבא לקראתו הביא את כל הכבוד והיקר, והרה"ק פרש בשלומו בסבר פנים יפות, ותיכף ומיד התחיל לערוך את הסדר בדביקות נוראה ובהתלהבות עצומה עד שכל סביביו ליהטה שלהבת קודש, והחסיד ישב כל הזמן והתבונן בעבודת הקודש ולבו אמר לו שהיום יוושע, ובעת הסעודה ב'שולחן עורך' שאל הרה"ק רבי פנחס במילים קצרות להחסיד מה לך פה ומה שאלתך, התחיל החסיד לגולל לפניו את כל הסיפור שהיה לו עם השפאלער זיידע, ועכשיו סיים החסיד – הנני מבקש מכבודו שיחתור לי חתירה ולפעול בשמים שהקב"ה יברכני בזרע של קיימא, נתלהב הרה"ק רבי פנחס ואמר: הנני נשבע שבשנה הזאת אשתך חובקת בן.

כששבועה זו יצאה מפה קדשו נתהווה רעש גדול בשמים דבר מי מהצדיקים יקום, ומי נדחה מפני מי, הרי הרה"ק משפאלע נשבע כך, והרה"ק מקאריץ נשבע כך, והסכימו במרומים שיבדקו מי שעדיין לא הוציא שבועה מפיו כל ימי חייו אפי' על דבר אמת, דבריו יקום וכן יהיה, בדקו ומצאו שהרה"ק רבי פנחס מעולם לא נשבע, ובן למועד כעת חיה נולד בן בשעה טובה לאותו חסיד וביתו נתמלא שמחה ואורה.

סיים הרה"ק מרוזין – מכאן יש להוכיח שאין להתעקש נגד צדיקים וגזירותיהם, כי נכדו של אותו חסיד שנולד בזכות שבועתו וברכתו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, הוא היה האיש בליעל והעוכר ישראל שהלשין על נכדיו הקדושים של הרה"ק רבי פנחס הלא המה האחים מסלאוויטא.

ועתה נתאר קצת השתלשלות הסיפור כפי שמתואר בכמה וכמה ספרים ובפרט ממה שנתלקט בספר ילקוט אמרי פנחס.

התחלת השתלשלות הדפוס

ראשיתו של דפוס סלאוויטא נתיסד בשנת תקנ"א על ידי הרה"ק רבי משה שפירא זי"ע בנו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, רבי משה כיהן כרב ואב"ד 'סלאוויטא'. ובספר סיפורים נוראים (מתלמידי בעש"ט הק) מובא מעשה פלא שכשעלה בדעתו לכונן בית דפוס קם ונסע להרה"ק בעל התניא זי"ע להתייעץ עמו ולשמוע את חוות דעתו על זה, ובעל התניא הסכים עמו ואמר לו "עשה והצלח".

אמנם רבי משה פרט את חששותיו על העיכובים שיעמדו לפניו בכינון בית הדפוס מחמת ההוצאות המרובות שיעלו הון רב, ובפרט הרשיון

הצריך לזה משר המדינה בכדי להקים בית דפוס, ורשיון זה אף הוא עולה סכום גדול מאוד, והרה"ק ענה לו שאל ידאג כלל מהוצאות הרשיון, ויעץ לו שיסע לעיר "מאהלאב" שם תמצא מלמד תינוקות אחד בשם י' ישראל ועימו תסע יחדיו לעיר 'ווילנא' ושם תשיג את הרשיון בקלות ללא שום טרחה והוצאות ממון.

ואף שדברי הרה"ק רחוקים היו מאוד מהמציאות מהשכל אנושי, כי הרי מקומו של השר

הממונה על הרשיונות אינו כלל בעיר ווילנא, אך מחמת אמונתו החזקה בדברי הרה"ק לא הרהר כלל ותיכף ומיד קם ונסע לעיר 'מאהלאב'.

כאשר בא הרה"ק רבי משה לעיר מאהלאב וסיפר את דברי בעל התניא לאנשי המקום,

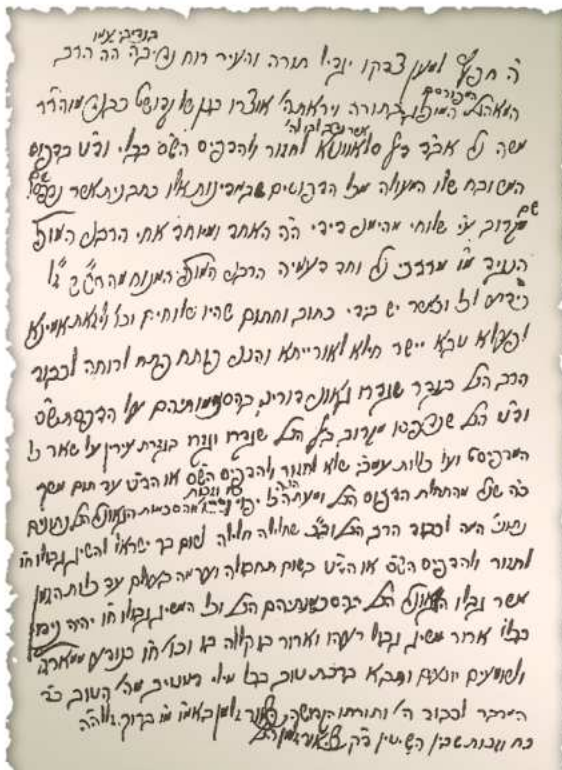
התפלאו מאד, ראשית, הרי השר אינו מתגורר כלל בוילנא, ושנית, שלא עלה על זכרונם מלמד ושמו ישראל. לאחר חקירה ודרישה מצאו בבית המדרש מלמד ששמו 'ישראל', אך מלמד זה היה רחוק כמזרח למערב מהווית העולם ואינו יודע לדבר רק לשון הקודש, אולם מחמת גודל אמונת הצדיקים שהיתה מושרשת בהם, הרהיבו אנשי העיר עוז וגששו למלמד וסיפרו לו את דבר השליחות.

כששמע המלמד את דבריהם שחק מוח ואמר: וכי לא מצאתם לכם אדם אחר לעשות ממנו חוכא וטלולא, רק ממני? הרי אתם מכירים אותי שאין אני יודע שום שפה, ואך אלך לדבר עם שרים גדולים? נענו האנשים לעומתו באמרם לו שדברים אלו הם

פלא גם בעיניהם הם, אך על כל זאת כך אמר הרבי ורצוניו לראות כיצד יפול דבר, ולבסוף הסכים המלמד לנסוע אל העיר ווילנא, ויסע שניהם יחדיו, וכשהרב מסלאוויטא עם המלמד הגיע לוילנא פנו לביתו של הגביר רבי מאיר רפאליס.

אף הגביר התפלא עד מאוד כאשר שמע את דברי בעל התניא מפי רבי משה והתבטא ואמר כי דבר זה רחוק הוא עד מאוד משכל אנושי, אולם אף על פי כן

מאמין אני כי הדבר יגמר בודאי על צד היותר טוב, וכך ישבו בעיר ווילנא מיום רביעי - יום בואם לשם עד יום שבת קודש כשאין נראה אף רמז כלל מהיכן תצמח ישועתם, וכל השבת ישב המלמד במורח רוח כשהוא נעצב על ליבו באמרו מה לי

הסכמת הרה"ק הבעל התניא על מהדורא שניה של ש"ס סלאוויטא, ובתו"ד כותב "דפוס המשובח שלו מעולה מכל הדפוסים"

ממני בוודאי גם תזכור את הטובה הגדולה שעשית לי, אני הייתי מתושבי עירם ופעם נכשלתי בעוון אחד, והכו אותי הקהל בשוטים עד שדמי שתת לארץ, ואחר כך העמידו אותי ב"עמוד הקלון" שליד בית המדרש הגדול ונעלו אותי במנעול, וכל בני העיר שהלכו להתפלל רקקו בפני וקיללו אותי עד שמרוב הבזיונות הייתי קרוב למות מחיים, ואתה ברחמך וטוב לבך נתעוררת ברחמים עלי

ושברת את המנעול והוצאת אותי לחפשי ממות לחיים, ואחר כך מגודל הבזיון ברחתי לנפשי, עד שבאתי לעיר מלוכה פטערבורג והמרתי שם את דתי רח"ל ונתגדלתי שם ונתרוממתי, עד שכעת אני שר גדול, וחפץ אני לגמול אתך טובה תחת טובה. לכן אתן לך עכשיו אלף אדומים ותעשה מזה חנות בביקך ובכל שנה תוכל לקבל שוב אלף אדומים ונתן לו אלף אדומים.

עוד שאל לו השר: ומה עסקך כאן? האם אתה מלמד כאן?

סיפר לו כי בא לכאן בעבור הרשיון של בית הדפוס של הרב מסלאוויטא, ענה לו השר הרי זה דבר קטן ופשוט, ותיכף כתב וחתם לו את הרשיון ואמר לו: כעת אין צריך הרב לנסוע לפטערבורג כי הרשיון תחת ידו, ואם היה כעת בפטערבורג לא היה ביכולתו להשיג שם הרשיון בלעדי.

כשחזר המלמד אל הגביר, לא יכל המלמד לפצות את פיו מרוב שמחה, עד ששבה אליו רוחו וסיפר להם את כל הפלא הנורא, והראה להם את אלף האדומים, ואף את הרשיון לבית הדפוס שהעניק לו השר עבור רבי משה, ולא לקח מרבי

ולצרה זו! והגביר בראותו הציע לו שנלך מעט לטייל בגינת העיד בכדי להפיג בכך את צערו של המלמד, ואכן קמו והלכו שלשתם אל הגינה.

בעודם מתהלכים בגן עבר למולם שר גדול וכאשר בא למולם פנים מול פנים התבונן מאוד בפני המלמד, ודבר זה הפליא אותם מאוד, השר המשיך והסתובב בגן ובכל פעם שנפגשו בהליכתם לא הרפה מבטו במלמד דגן, ולפתע פנה אל המלמד ואמר לו:

אתה מכיר אותי? ענה המלמד בפליאה: מהיכן יכיר איש דל ונבזה את השרים הגדולים? אמר לו השר: האם אתה מתושבי עיר "שקלאווי", ענה לו המלמד לא, אני מתושבי עיר "מאהלאב", והשר נתעקש וטען אתה בבירור מתושבי שקלאווי, לפתע נזכר המלמד ואמר: אכן לפני עשרים שנה הייתי מתושבי שקלאווי וכעת אני מתושבי מאהלאב, אמר השר: אכן כבר עשרים שנה, עברו

מאז היכרותי איתך, דע לך שאתה מאוהבי ורצוני לעשות עמך טובות גדולות, מחר בשעה עשר תבוא לאכסניא שלי ושם נדבר, ויהי לפלא.

ויהי ממחרת הגיע המלמד לבית השר בשעה היעודה, ותיכף קיבלו השר בחביבות ואמר לו: אתה ידידי ורעי, אתה החייתיני והבאת אותי לכל הכבוד הזה! והמלמד עומד משתומם, אמר לו השר: ידידי מדוע הינך מתפלא בוודאי זוכר אתה את אותו יהודי מתושבי העיר שקלאווי וכך שמו ושם אביו ושם משפחתו, ענה לו המלמד בבודאן אנכי הוא אותו יהודי – אמר לו השר, ואם נזכרת

ספר זוהר חדש שנדפס בסלאוויטא בשנת תקס"ג כשנת"ם ימים אחר שנתייסד הדפוס

הרב הקדוש ולתת לו פתקא, ולא יכלה לגשת אליו מפני הדוחק ורוב העם, אז החליטה המשרתת שבלילה כשכל העם ילכו לביתם והרה"ק רבי מרדכי יתכונן לצאת החוצה תעכב אותו בדרכו, ותבך ותתחנן לו וכן עשתה, היא סיפרה לרבי שהיא מבשלת בעבורו, וביקשו שיקבל ממנה את הפתקא, וישפיע עליה מברכותיו ענה לה הרבי הקדוש "האם יש לך מעות לפדיון נפש" השיבה: "אין לי אלא רק מטבע אחד של שני זהובים" אמה לה "תני אותי לך" אמרה אשה כי המטבע טמון למעלה תחת תקרת הבית, וקשה לה לעלות ולחטט אחריו, לקח הרב הקדוש בעצמו ספסל, והעמידו מתחת למקום ששם נמצא המטבע והאשה עלתה על הספסל, חיטטה ומצאה את המטבע, ונתנה לרב הקדוש רבי מרדכי לקח הרבי את הפתקא, ובידך אותה בבקשתה.

כאשר הגיע מעשה זה לאזני האחים הצדיקים רבי פנחס ורבי שמואל אבא, התפלאו מאוד ואמרו: לא נוכל לזמר על דבר כזה שהוא דבר פשוט, אין זה כי אם איש אלוקים קדוש הוא, שבוודאי כל מעשיו הם בכוונות קדושות,

משה אף פחטה עבור הרשיון, שמחו כולם מאד מנפלאות השי"ת אשר ראו עיניהם, משם נסע הרב רבי משה מסלאוויטא לדרכו והצליח מאד בעסק הדפוס והמלמד נסע לביתו בשמחה וטוב לבב, ונעשה מקורב להרה"ק בעל התניא.

♦ ♦ ♦

סוף מעשה במחשבה תחילה

הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע

היה פעם בעיר סלאוויטא שם גרו האחים הרה"ק רבי פנחס והרה"ק רבי שמואל אבא שפירא זי"ע, הם היו מתנגדים לדרך הקודש של רבי מרדכי, על שהיה כידוע לוקח כסף ושהיה נקרא אויסבעטן מאנשים בחזקה, ואשר כידוע כן היה דרכו כמו הרה"ק מהרצ"ה מרימאנוב זי"ע שהיה לו עבודה נשגבה בזה לכן לא הלכו לקבל את פניו.

רבי מרדכי התאכסן באכסניא מסויימת שם נאספו אליו עדרים עדרים לקבל את ברכת קדשו, וכל העם ניצב עליו מבקר עד ערב, ובבית שבו התאכסן היתה משרתת מבשלת התבשילים עבורו, וחשקה מאוד להכנס אל

החיים עד שלא נמצאו להם קונים, חדלו בניו להדפיסם, ובאותה שנה שהפסיקו להדפיס את ספרי האור החיים העלילו עליהם את העלילה ונאסרו במאסר. (מגדל עוז עמ' רסח)

ואכן ידועות כיום מהדורות רבות של חומש עם אור החיים דפוס סלאוויטא, הראשונה נדפסה בשנת תקנ"א, שהיא שנת ייסוד הדפוס בסלאוויטא, משערים כי הוא הספר הראשון שהדפיסו בסלאוויטא.

ובשנת תקפ"ג מסר הרה"ק רבי משה את בית הדפוס לבניו הקדושים רבי שמואל אבא ורבי פנחס זי"ע והם המשיכו העבודת הקודש של אביהם.

העלייה הנוראה

ויהי, אין ויהי אלא לשון צער ביום י"ח בסיון תקצ"ה, כאשר דרכו כפות רגלי **רבי לייב צאנגער** שמש בית הכנסת של החייטים בעיר סלאוויטא על מפתן בית הכנסת לעת תפלת המנחה, הופתע לראות את גויית האיש **לייזר פראטאגאני**, תלויה על הקורה, השמש הזעיק את רופא העיר, את נציג המשטרה ואת חבר ועד הקהילה היהודית, הם בדקו את הגויה ולא מצאו בה כל סימני אלימות, וגם על בגדיו לא נמצא כל כתמי דם, בחר היה לכל, כי אותו האיש איבד עצמו לדעת, והגופה הובלה לקבורה, לייזר זה מוכר היה לכל מדלת העם היה וסבל מדכאונות ומרירות, וכן היה משתכר הרבה, וכנראה איבד עצמו לדעת מתן הרגשת יאוש ודכאון שתקפוהו.

אולם בעיר זאסלאב הסמוכה לסלאוויטא גר **הכומר בענדעראווסקי** שריי, שנודע כאיש צר ואויב ישראל, כומר זה ניסה כבר מספר שנים לפני כן את כוחו בשתי עלילות דם שפילות נגד יהודים, ובשתיהן הוכח כי דובר כבזים הוא ויצא מהן בבושת פנים, פעמים אחדות התנכל גם לבית הדפוס בסלאוויטא, כשנה קודם לכן הגיש כתב דלטורא נגד בית הדפוס וציף עליו שני דפים מתוך ה"יורה דעה" שבו נפסק דינם של המוסרים והמלשינים שמורידין ואין מעליו, אמנם בשעתו לא השגחו בהלשנותיו, אולם עתה ניצל הכומר את ההזדמנות וטען כי אותו היהודי לייזר

ומיד הלכו אליו בכבוד וחדרת קדש, בבואם אמו לרבי מרדכי: הנה אתם נחשבים כעת **לצדיק הדור**, ומדוע תמנעו מלצעוק אל השי"ת על גודל צרות ישראל השרויים בצער ובדוחק.

נענה הרב הקדוש ואמר: אתם נחשבים כעת **למדפיסי הדור**, ואתם מדפיסים בסידורים "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו יאמרו נא בית אהרן כי לעולם חסדו יאמרו נא יראי ה' כי לעולם, וקשה הלא בתחילת המקרא: הודו לה' כי טוב, נאמר על העולם כולו, ולמה לי עוד יאמר נא ישראל לבד, ויאמרו נא בית אהרן לבד.

המשך הרה"ק - הכוונה היא שיש ארבעה מדריגות בישראל, פשוטי העם, בחינת ישראל, שהיא דרגה גבוהה יותר, בחינת בית אהרן, שהיא דרגה גבוהה עוד יותר, ובחינת יראי ה', שזו הדרגה הגבוהה ביותר, והנה כשהשי"ת עושה חסדים נגלים לכל באי עולם, אז יאמרו כולם הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, אך אם החסדים נסתרים במקצת, אז יאמרו רק אלו שהם בבחינת ישראל, כי הם הרואים את החסדים, ואם החסדים הם נסתרים עוד יותר, אז יאמרו הודו לה' רק אלו שהם בבחינת בית אהרן אבל כשהחסדים נסתרים לגמרי, מבלי להבחין בהם, אז יאמרו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, רק הצדיקים שהם בבחינת יראי ה' כי הם לבדם רואים את חסדי ה', אשר בעיני העם נראה כפורעניות, כי הצדיק רואה את החסד הכונס בתוכו, כי למעלה הכל חסדים.

ואח"כ כשנאסרו בבית האסורים וגבה ההסתער פנים, והיה נראה רח"ל ששערי שמים ננעלו, אז הבינו האחים הקדושים את דבריו העמוקים של הרה"ק המגיד מטערנאביל זי"ע.

כפי המובא בספרה"ק הרה"ק רבי פנחס מקאריץ התבטא פעם ואמר כי לימוד בספר אור החיים מסוגל הוא לשמה כמו לימוד הזהור הקדוש, כי רשב"י היה נשמת משיח בדורו וכן האור החיים היה נשמת משיח בדורו, אי לכך פקד הרה"ק רבי פנחס על בניו שידפיסו בכל שנה את הספר הקדוש אור החיים ואז ינצלו מכל פגע רע, ואכן הם קיימו את פקודתו, אך אחר שנתרבו כל כך ספרי אור

פראטאגאין, מסר לידיו את החומר המרשיע, ועל כן קיימו בו האחים שפרא את דינו והרגוהו. הכומר מצא עזר בשני יהודים מומרים, גרינברג ולפיסקן, שהחזיקו גם הם בעלילה זו, הם טענו כי המדפיסים הדפיסו את ספריהם בלי רשיון הצענזור, וכיון שהלה ביקש להלשין עליהם באזני השלטון, מיהרו לסלקו, מכתביהם הוצעו מקץ שנת תקצ"ה לפני הגראף בענקעדאדא, הגוף התרשם מכתב האישום והחליט למסור את העניין לטיפולו של הצאר, **הצאר ניקולאי הראשון** עקב

כבר זמן רב בתשומת לב מיוחדת אחר ההלשנות מצד המשכילים נגד בתי הדפוס העבריים, וביוחד נגד בית הדפוס הגדול בסלאוויטא, ועתה החליט הצאר לסגור את כל בתי הדפוס העבריים בוואהלין וליטא וצויה לכלוא את האחים הק' לבית שפירא בבית הכלא של קיוב עד לברור משפטם (לקוטי אמרי פנחס)

◆◆◆

האחים הק' מצדם רחצו בנקיון כפיהם והוכיחו את חפותם מכל ההאשמות, גם תשובת המבקר מווילנא המשכיל טוענדהאלד, האיש שבעבר קיטרג על הדפסת ספרי החסידות, היתה לטובת האחים, הוא טען, כי אם יש בספרים דברים נגד העמים אין זה אשמתם, אלא אשמת מבקשי הצענזור, שמתוך בורותם לא הבינו את תוכן הדברים הכתובים בספרים, למרות חוות דעת

המבקר, שתמך דבריו בראיות ברורות, אטמו החוקרים את אוזניהם משמוע, כיון שהן היו משוחדים על ידי הצאר, וניגשו מתחילת החקירה במטרה להפליל את הנאשמים, שנתיים ימים נמשכה החקירה, החוקרים עשו כל מאמץ לסחוט הרשעות מפי תושבי המקום ועובדי הדפוס באמצעות איומים ועניות נסחטו עדויות שקר, וכאשר ביקשו העדים לחזור בהם מעדות השקר, נתבעו גם הם לדין וצורפו לנאשמים, לרשימת הנאשמים נוספו שלשה מעובדי הדפוס, יעקב

ציפריין, יעקב בערבעש, ונטע ברנדייס, רבי משה אב"ד סלאוויטא אבי המדפיסים, ור גרשון האכבליט, שמש בית הכנסת שבו נמצא התלוי, וכן ארבעה מפקדי השלטון המקומי שהואשמו בהעלמת עין.

במשך כל התקופה הזאת ישבו האחים הקדושים שהיו בני חמישים שנים, בהכלא בקיוב, שהיה מיועד לרוצחים, הם נכלאו בתא חשוך ומחניק, רק חור יחיד היה

בתקרה, אף הוא מכוסה בתריס, שדרכו נכנס מעט אור ואויר פנימה, הם חיזקו זה את זה בקבלת הדין באהבה, האחים הק' קיבלו את עזרתו של השתדלן **ר' מרדכי הובערמאן ע"ה**, שהיה בעל נסיון רב בשתדלנות עם השלטונות, הלה הוכיח בכשרון רב את הכזב של העלילה על יסוד הוכחת משפטיות, אך כל אלו נדחו על ידי רמעיילים, ר' מרדכי עצמו נענש על עזרתו לצדיקים אלו – והוא

ברור שאינם אשמים כלל וכל ההלשנה היא רק עלילה זדונית, אמנם להעיד עליהם היה גם קשה לו מאוד לעבור על סדרו במידת האמת, ולהגיד דבר שאינו יודע רק מהשערה גרידא, בתחילה הסכים הרה"ק רבי רפאל להעיד עליהם, אך יום אחד לפני שהגיע היום המיועד שבו היה עליו ללכת להעיד, התפלל להשי"ת ואמר: רבש"ע, מעולם לא הוצאתי מפי דבר שאינני יודע כי הוא אמת בוודאות, ולא אמרתי על ספק ודאי, ועל כן רבש"ע הנני מבקש ומתפלל אליך שתקח ממני את ברכת אריכות הימים בכדי שלא אצטרך להוציא מפי דבר שלא ראיתיו בעיני ממש, והציע קש ותבן על הקרקע ונשכב עליה, ואכן נתקבלה בקשתו במרומים ובאותו היום נסתלק.

לאחר שנסתלק רבי רפאל כבר בטלה ממילא כל העדות ונחרץ משפטם של האחים לאסרם בבית האסורים ולהלקותם.

♦ ♦ ♦

אח לצרה - הרה"ק מרז"ק זי"ע

בבית אדמורי"י רוזק זי"ע מקובל שבעת שנאסרו האחים הקדושים נסע אביהם הרה"ק רבי

גורש לעיר קיוב ונאסר עליו לצאת ממנה כל ימי חייו.

♦ ♦ ♦

לאחר המאסר השתדלו הרבה יהודים לקרב שחרורם, והמליצו עבורם שכל העלילה הזאת היא רק עלילת שווא ומשקר יסודה, לאחר השתדלויות רבות פעלו השתדלנים אצל שרי המלוכה שאם שלושה מגדולי ישראל הידועים יעידו על האחים הקדושים שהן צדיקים וחפים הם מפשע, אז ישחררו אותם.

שרי המלוכה בעצמם בחרו את אותם שלשת גדולי ישראל ואחד מהם היה הרה"ק **רבי רפאל מבערשיד זי"ע** אותו היו קוראים **רבי רפאל דער אמת'ער** מחמת שהיה מקפיד עד למאוד במדת האמת, באותה תקופה היה הרה"ק רבי רפאל כבר זקן ושבע ימים, כפי שביד אותו אחד מן הצדיקים שיוכה לאריכות ימים מופלגת.

כשבאו לפניו השלוחים וביקשו ממנו שילך ויעיד עבור האחים הקדושים שחפים הם מכל פשע, לא ידע לשית עצות בנפשו, אם לא יעיד, הרי זה עניין על פקוח נפשות ממש, כי הרי ידע

מצבת הרה"ק רבי רפאל מבערשיד זי"ע, ובו חקוק "תורת אמת היתה בפיו"

מעצמם של האחים הקדושים מסלאוויטא זי"ע היה סמוך לחדרו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, שהיה אף הוא נתון למעצר - בעקבות העלילה - באותה תקופה, והיתה להם האפשרות לשוחח ביניהם מאחורי הכתלים, עד שהממונים עליהם עמדו על הדבר והפרידו ביניהם במרחק ניכר.

כשהגיע יו"ט של ראש השנה לא הרשו שלטונות בית הסוהר להכניס אצלם בעל תוקע,

רק העבירו להם שופר שהם בעצמם יתקעו, האחים הק' מסלאוויטא

זי"ע תקעו בעצמם, אך הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע לא היה יכול לתקוע ובכך לקח השופר ביד אחת והסידור ביד השנית וכיוון הכונות והקריא תקיעה שברים תרועה וכו'.

הרה"ק מסאדיגורא הוסיף - כי כדיבורו ובכוונותיו של אביו הק' פעל

שלמעלה בשמים יתקעו, ואכן אבי זי"ע היה המקריא ולמעלה תקעו, ובזה היתה הפעולה טובה כי למעלה אין שום חשש ממסכים המבדילים כשהם תוקעים ובודאי הכל טוב. (ברכת משה)

משה זי"ע לשיפטיווקא להשתטח על הציון של אביו הקדוש רבי פנחס מקאדיין זי"ע, הוא רבי משה עשה דרכו דרך עיר סאדילקוב, ונכנס להמרא דאתרא ה"ה הרה"ק רבי אריה לייב זי"ע ואחיה של הרבנית הצדיקת מרת חוה'לי ע"ה אמו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"עו וביקש ממנו להילווה אליו בנסיעתו לציון אביו להתפלל על בניו המעונים, ואכן הרה"ק רבי אריה לייב הצטרף ונסע עמו, כאשר הגיעו לשיפטיווקא לציונו

הקדוש של הרה"ק רבי פנחס, ובאמצע תפילתם הרים לפתע הרה"ק רבי משה זי"ע את פניו הקדושים ולחש לאזני הרה"ק רבי אריה לייב:

דעו לכם המגיד מסאדילקוב,

כי כוונתו של הצאר ניקולאי ושרי ממשלתו היא לא רק על בניו לבד, אלא כוונתם היא גם על עוד אחד ..

אנא התפללו היטב והודיעו זאת לאבי רבי פנחס. היה זה רמז ברור

שביקש רבי משה לרמוז לרבי אריה לייב, על כוונת השלטונות לאסור גם את בן אחותו, ה"ה הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע.

♦ ♦ ♦

ואכן אח"כ נאסר קדוש ישראל הרה"ק מרוזין זי"ע בבית האסורים, ובנו הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע סיפר שחדר

להזיקו, וכתב לו הבעש"ט קמיע, והיה כותב בו אותיות **י'ש' ב'ש'ב'.** ולא ידעו הכוונה של תיבות אלו, ויתכן אמר אחד האחים, שהם ראשי תיבות של **י'הי ש'לום ב'חיליך ש'לוה ב'ארמונתיך** (תהלים קכב ז).

עוד מובא בספח"ק שבבית כלאם היה כלוא יחד איתם אף מומר אחד שהיה יודע דינים והלכות והיה הלה שונא ישראל גדול מאד, ברצותו לצער את האחים הק, ולהפריעם מעבודתם, עשה שם

את צרכיו
בפניהם בכדי
שלא יוכלו
להוציא שום דבר
שבקדושה
מפיהם, בראות
זאת האחים
הקדושים נפל
פניהם, כי הרי
עכשיו אף
להתפלל אינם
יכולים, אולם
מיד לאחר מכן
אמרו האחד
לאחיו האם מפני
שאין ביכולתנו
לאמר תהלים
וכדומה ניפל
ברוחנו, הרי יש
לנו לשמוח
מעצם זה
שאנחנו יהודים,
ובזה לבד
שאנחנו לא

מתפללים ולומדים כלום מחמת נקיון המקום הרי אנו מקיימים רצון הבורא, וא"כ הרי צריכים אנו להיות בשמחה, והתחילו לרקוד שם בבית האסורים על זה לבד שהם יהודים.

באחד הימים כאשר ראה אותם שר בית הסוהר יושבים בחדר שקרני השמש מגיעות אליהם,

הצטער על כך, הלכו משמשייו והביאו לו מן החמין של האחים מסלאוויטא, שנים אחד כך היה הרה"ק מרוזין אומר, **מימי לא טעמתי טעם חמין** כמו באותה שבת.

בין החומות

הגה"ק רבי מאטיל סלאנימער זצ"ל סיפר שכשהאחים הקדושים הושלכו לתא מעצרים יחד עם אסירים גוים, ולא יכלו להתפלל שם כי המקום לא היה נקי, אמר אחד מן האחים לאחיו, נתחיל

אפוא לזמר ניגון, ואכן הם התחילו לנגן יחד, הניגון עורר את כל האסירים ורקדו כל האסירים יחד, מפקד הכלא נזעק למראה הריקודים בתוך תוכו של בית האסורים, וכששמעו מי אשם בדבר ציוה על אחד להפרידם משאר האסורים ולכלאם בחדר מיוחד, עתה יכלו כבר האחים הק' לנשום לרווחה ולהתפלל את תפלתם באין מפריע.

נענה אחד

האחים ואמר: עתה נתברר לי פירושו של אותו קמיע שכתב **הבעש"ט הקדוש זי"ע** לעשיר אחד שהזמינו פעם לשבות אצלו, ושבת אצלו, ובמשך כל השבת לא דיבר מאומה, במצאי שבת קודש ביקשה אשת הגביר שיתפלל שיוושעו בבנים, הבעש"ט זי"ע הבדיל על הכוס, וקרא לעשיר שיציץ לתוך הכוס, וראה שם מזיק החצה

המוחין מדבורו של שר בית הסוהר, ונחה דעתו עליו.

וכפי שמקובל בזמן שישבו האחים הקדושים בבית האסורים **גמרו בכל שנה ושנה כל הש"ס**. (יחס מטשתאביל ורזין פרק כז אות ח)

הרבנית של הרה"ק רבי פנחס מסלאוויטא הגיעה אליו באחד הימים בעת שבתו במאסר בכדי לראותו, היא באה אליו ביום ו' ערש"ק בבוקר, שאל אותה מיד הרה"ק מהו שלום בנם יחידם, הוא הרה"ק רבי יהושע העשיל ז"ל השיבה לו, כי תודה לקל הוא בחיים, נענה ואמר לה בעלה הק' תיכף ומיד: תלכי לבית האכסניא שלך, כי הלא היום הוא ערב שבת קודש, ואמרה לו "הן עוד היום גדול, הלא כעת עת בוקר, ואנכי נסעתי מרחק רב כזה לראותך ולדבר אתך, ואתה מצויני לילך ממך תיכף? ענה ואמר לה שוב, אין כעת זמן לדבר, היום הוא ערש"ק תלכי מיד להאכסניא

הרבנית כמובן צייתה לדבריו והלכה מיד להאכסניא, ומיד כשבא שמה התחילה להרגיש כאב וכובד ראש וקראו לדופא, ובא ואמר שלא

נענה ואמר באכזריות כי לפי עוונם ומשפטם החמור הם צריכים לשבת בחדר אפל וחשוך ולא בחדר ששולט בו האור, באותה שעה חלשה מאוד דעתו של הרה"ק רבי שמואל אבא זי"ע והצטער מאוד על פסק דין חמור זה לשבת בחדר חשוך ואפל.

כאשר ראה אחיו הרה"ק רבי פנחס זי"ע את צערו של אחיו נענה ואמר לו, למה נקרא היצר הרע בשם מלך זקן וכסיל (קהלת ד יג וברש"י) הלא היצר הרע בעצמו הוא חכם, רק שמלאכתו היא לעשות אנשים אחרים הסרים למשמעתו לכסילים, אמנם האמת היא כי היצה"ר הוא מלך זקן וכסיל, והריאה ששוטה הוא כי הרי אנחנו יושבים במאסר כי כך גזרה חכמתו יתברך, וגזירת מלך היא עלינו, אולם היצר הרע מה הוא עושה כאן עמנו בחדר המאסר, ומי הביאו לישב במאסר? הרי הוא יכול לקום ולברוח מכאן, ואם אינו בוח ונשאר עמנו כאן, הרי זו ראייה שאינו אלא מלך זקן וכסיל.

אז הבין רבי שמואל אבא זי"ע כי אליו הדברים מדברים, וכוונות אחיו היתה לרמז לו כי דבר זה מעצת היצר הרע הוא, שיהיה לו נפילת

מצבת הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע

גזר הדין

כשלוש שנים ארכו ימי עינוי הדין, בחודש אדר שנת תקצ"ח סיים **הגענעראל ואסלטשקוב** את חקירתו והעביר את מסקנותיו לגנראל באביקוב, המושל הכללי של מחוז קיוב פדוליא וואהלין, בתוספת המלצה לדון את מרבית הנאשמים בחומר הדין ולגידוש לסיביר, **הגנראל באביקוב** השתדל לעלות על חבריו ברשעותו

וטען שפסק הדין קל מדי, הוא העביר את מסקנות החקירה למשרד הצבא בפעטערבורג והמליץ להוסיף על פסק הדין אלפי מלקות לכל אחד מהם בפעטערבורג ועוד עונשים קשים ומרים.

האחים נידונו לייסורים בשוטים, אלף וחמש מאות מלקות לכל אחד, ואם ישארו בחיים יגורשו לארץ גזירה עד אחרית ימיהם, פסק הדין יבוצע באופן זה: הנידונים זיעברו

ע"י שני קצינים, בין שתי שורות של מאתיים וחמישים חיילים, מל חייל יכה בשבט שבידו בכל כוחו, כך זיעברו שלש פעמים, כשידיהם כבולות לשני רובים, ואם ישארו בחיים, יוגלו לסיביר עד סוף ימיהם, ויען שמצב הבריאות של שני האחים הק' היה רופף מאוד, קשה היה להעלות על דעת כי יישארו בחיים אחרי עונש מר כזה, וממילא היה פסק הדין גזר דין מות בטוח לאנשים כמותם.

יועיל כלום, ולא עבר זמן רב והיא שבקה חיים לכל חי רח"ל, ועוד בו ביום באה לקבורה, כל זאת ראה אכן בעלה הרה"ק רבי פנחס ברוך הקודש שידע שביום זה תעדר רח"ל, ולכן שילחה מהרה כדי שתבוא עוד ביזם ההוא לקבורה. (בית פנחס ט).

ביום ט' בכסלו תקצ"ח נסתלק רבי משה

אב"ד סלאוויטא לשמי רום, כשהוא מותיר אחריו

את שני בניו מיוסרים בבית הכלא על עלילת שוא, באותו פרק יצאה פקודה מאת הצאר, לבקר את כל ספרי היהודים וכל יהודי רוסיה נתחייבו להמציא במשך אותה שנה ליד הפקידות שבמקומם את כל הספרים שברשותם שאינם חתומים בחותם הצענזור אותם שנמצאו כשרים הוחתמו והוחזרו לבעליהם, והספרים שעדיין לא

ספה"ק אמרי פנחס בכתב יד משנת תרמ"ז

נבדקו, היו אמורים להשלח ע"י המשטרה לפעטערבורג ולהבדק שם, לא ארכו הימים ובידי הפקידות נערמו תילי תילים של ספרים, שלגודל הכמות לא היתה אפשרות לשלחם לפטרבורג יצאה איפוא פקודה חדשה מאת הקיסר לשרוף את כל הספרים הללו במקומותיהם, ובכל ערי היהודים הותקנו מודרות מיוחדות לשריפות ספריהם, ומאות אלפי ספרי קודש עלו בלהבות.

סלאוויטא – סמל החסידות

יש לציין שבגליון עולם החסידות (חדש אדר ב' תשנ"ז) מובא השיחה שהיה למרן רבינו בעל ברך משה זי"ע עם האדמו"ר בעל פני מנחם מגור זצ"ל בשנת תשנ"ד בעת שהותו בארה"ק, ונסתובבה השיחה אודות ישוב החסידים בערי הגליל, ובתוך הדברים סיפר האדמו"ר מגור כדלהלן:

לאחר הרעש בצפת היה קשה להשיג מצה שמורה לפסח שלחו קהל חסידים שבצפת שליח לירושלים שיקנו קמח, אלא שגם בירושלים היה מחסור, הדרכים היו בחזקת סכנה מהשודדים, בירושלים שלטו אז המתנגדים וראש הקהל שלהם אמר שהוא לא יתן קמח להעיר צפת, ובפרט לאלה שלא אוכלים גיבראקס (שחיה) בפסח, ואולם אם תאמרו לי דבר תורה מרובכם אתן לכם.. אחד השליחים היה מחסידי הרה"ק ר"מ מפרעמישלאן זי"ע ואמר בשם רבו הק': שכתוב אצל חנה ותתפלל על ה' וגו', ובגמ' בברכות (ל"א ע"ג) איתא – על ה' – מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה, ולכאורה קשה האיך שייך לומר על חנה שהתריסה נגד המקום, ופירש שהרי בגמרא איתא שאמרה חנה 'אלך ואסתתר בפני בעלי' דהיינו שעיי"ז תקבל דין של אשה סוטה שצריכים לבודקה במים המאירים, וכשתמצא טהורה ע"י בדיקת המים תזכה בבנים כדאיתא בחז"ל שאלו שנבדקו ונמצאו טהורות זכו לבנים על ידי המים, וזה מה שאמרה להקב"ה: וכי רוצה אתה שימחה שמך על המים ולכן התפללה "על ה'" למען לא ימחק שמו.

והקשה אותו ראש הקהל, והרי כתוב 'אל ה', ולא 'על ה''. ומיד פתחו ספר שמואל והראו לו שכתוב "על ה'" והוא לעג ואמר: דאס איז זיכער די סלאוויטא'ער דרוק פון די חסידים. ופתח פיו בשחוק ובוז, עד שהראו לו ברש"י ברכות (ל"א ע"ב) שכתב ותתפלל על ה', כך כתוב במקרא עכ"ל.. וראה שניצחוהו ונתן להם מבוקשם (והו אמר שהקרי הוא 'אל ה' באל"ף).

במשך ישיבתם בכלא בקיוב, היו עסקנים ואנשי מעשה מפורסמים מבקרים אצלם מידי פעם, כמובן, הדבר היה כרוך בקבלת רשיון מיוחד, גזר הדין נקבע ליום שישי כ"ט במנחם אב תקצ"ט, יום לפני קיום גזר הדין נכנסו שני חסידים מפורסמים רבי חזקוני מוואסילקוב ורבי נטע מחאסעלעוויטש לבקש את האחים בבית המאסר, בכוונתם היה להוודע אם יודעים הם את העתיד להם ביום מחר, ואם לאו, להודיעם ולשמוע מה יצוו בשעה זאת, כשנכנסו לתא המעצר, ראו כי מאומה לא השתנה בהנהגת הצדיקים, רבי שמואל אבא נכנס עמם בשיחה ארוכה בעניני חסידות, כפי שהיה רגיל לשוחח עם חסידים אנשי מעשה כמותם, שני החסידים הבינו כי כנראה אין האחים הקי יודעים כלל מה צפוי להם למחר, אך לא העזו לפתוח ולדבר באותו ענין כן עברה כשעה, והצדיקים ממשיכים בשיחה.

לפתע פתח הגדול ביניהם רבי שמואל אבא ז"ל ואמר "הלא ידעתם כי מחר ילקו אותנו, ובכן יש לדאוג שיהיה מנין יהודים בשעת מעשה, ושיהי' רופא נוכח, צריכים גם להכין קרח ומים עם לימון, כן יש לדאוג לאסוף את הדם והרסיסים הניתנים מן הגוף מן ההלקאה", היתה זו צוואה לשני האפשרויות - אם חלילה יפלו, יש צורך במנין ובקליטת הדם לקבורה, ואם לחיים, יש צורך ברופא חתיכות קרח ומי לימון, והחסידים הנ"ל תיארו את הרגשתם באותו רגע: "עמדנו נדהמים ומזועזעים, חדרת קודש אפפתנו ולא יכולנו לפצות פה, הרושם היה כה כביר ולא ימחה מזכרוננו כל ימי חיינו, ראינו לפני עינינו כביכול את אברהם אבינו לפני העקדה, מסור כולו לעשות רצונו קונו, ואת רבי עקיבא לפני שסרוק את בשרו, מבלי דבר דבר ומבלי לצאת משוויון הנפש כמלא נימא, עוקי רוח, מלאכים בדמות אנשים ראינו!" (לקוטי אמרי פנחס)

למחרת, היו מוכנים המנין וכל יתר הדברים שצוה רבי שמואל אבא, כשנכנסו הסרדיוטים עדיין עמד רבי פנחס בתפילה

והנלקים צריכים לעבור ביניהם ובעת עברם היו האנשי חיל מלקים אותם, והנה פתאום חמשה רגעים קודם זמן המזיעד להלקותם באה פקודה להחליף את האנשי חיל שכבר היו מוכנים באנשי חיל אחרים שהביאום זה עתה, בכדי שהחדשים ילקו אותם, כי חשבו שאולי נתנו שוחד להאנשי חיל שלא ילקו אותם כל כך בחזק, כפי שאכן כך היה כי האנשי חיל הראשונים שוחדו שיפחיתו מן המלקות, לכן החליפום באחרים שאינם מכירים אותם. (שמועות וסיפורים מרבותינו הקדושים)

אותו יום שהולקו בו האחים הקדושים, **ערב ראש חודש אלול שנת תקצ"ט** שחל בערב שבת

קודש היה, באותו יום באה בתו של רבי בצלאל מתלמידיו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זקנים של האחים הק' להשתטח על ציונו הנמצא בבית החיים אשר בעיר טעפליק, השתטחה בתו של רבי בצלאל על קבר אביה כנהוג ומפאת קדושת השבת נשארה לשבות בטעפליק.

בשבת קודש בבוקר נכנסה האשה לבית הכנסת ופנתה אל הקהל ואמרה: **יהודים דעו לכם**

שאתמול

הלקו את האחים הקדושים אבל אני מבטיחה לכם שהם נשארו בחיים, והוסיפה האשה וספרה, אתמול הייתי על קברי אבי וסידרתי את תחנוני, בלילה בא אלי אבי בחלום ואמר לי כדברים האלה: השכנים שלי הודיעו לי שאחד מבניי היה על קברי, אני לא הייתי נוכח שם באותה שעה, כי

בתפילין דרבינו תם, הם האיצו בו לצאת, אך הוא בקש מהם להמתין מעט עד שיסיים את תפילתו, הם חלצו ממנו את התפילין בכח, וכך יצאו שני האחים אל העקידה.

באותה שעה כשהוליכו את האחים הק' בגזירת המלכות לעונש הכאת מלקות רצועות, בין שתי שורות חיילים מזוינים נגד האחים ניגון שמביע התרוממות הנפש, תוקף גאון יעקב ובטחון בהשי"ת. והניגון נשאר לזכרון אצל חסידי חב"ד

(עיי' ספר תניגונים חב"ד ניגון מא)

בהליכתם התווכחו האחים הקדושים ביניהם, רבי שמואל אבא טען כי הוא הבכור ולכן

הוא ילקה ראשון, ורבי פנחס בכה באמרו, כי לא יאזור כח לראות את אחיו מוכה, בסופו של דבר, הלך רבי פנחס ראשון לפני ביצוע גזר הדין, קרא לפניהם אב בין הדין את פסק הדין, ולפתע כשהגיע לפיסקא מסויימת, הפסיקו רבישמואל אבא וביקש ממנו לחזור שנית על אותה פיסקא, הוא פנה לעומדים על ידו ורמז באצבעו שיקשיבו היטב, באותה פיסקא נאמר, כי אם הנידונים ישאחו

בחיים ישולחו לסיביר הם **ונושים**, והאנשים הבינו מיד מה שרצה להזהיר ומיהרו להסתיר את נשותיהם של האחים הקדושים ולהעבירם מחוץ לגבול.

בעת שהיו צריכים להלקותם היה הסדר שהיו מעמידים אנשי חיל בשני הצדדים בשורה,

שהוציא מפיו היו: **"צריך לקבל שבת"** הוא קיבל שבת על משכבו בלי להחסיר מילה מנוסח התפילה, וביקש גם לקדש על היין אך לא יכול וקידש על הפת, הגישו לו מים לטילת ידים וביד "המוציא" אך הוא לא יכול היה בשום אופן להכניס את הכזית לפיו, הוא רמז למקורביו שיטבלו את הפרוסה בחלב ויכניסוהו לפיו, אך גם זה לא עלה בידם כי גדלו כאביו מאד, שנים אחר כך, כשהיה נזכר באותו מאורע, היה אומר "עדיין אני מצטער על כך – על הברכה שברכתי לבטלה, רבי פנחס התעורר בשבת בשעת מנחה, וראשית דבריו היו

"שמואל אבא

צריך לקבל שבת"

(לקוטי אמרי פנחס)

ברבות הימים

סיפר הרה"ק רבי שמואל אברהם אבא, מכל המלקות שהולקיתי הרגשתי מלקה אחת בלבד, שהרעיש את אברי והשאירה לי סימנים בגופי עד היום, חששתי כי מלקה זו באה משוט של חיל יהודי, שנשבה לבין הגוים, ואכן נודע לי אחד שבשורת המצליפים שכולם נכרים, היה גם **"קאטעניסט"**

אחד, שנחטף בילדותו מידי הוריו היהודים, ונמסר באונס לצבא, ובמשך הזמן שכח כי יהודי הוא. ואכן חיל זה בא אחר כך לבית הכלא ובסה לפני ואמר, כי בחלומי בא אליו זקן אחד וצעק עליו: **רשע, למה תכה אחיך היהודי?** לפי הסימנים שאיש הצבא תיאר לו את הזקן, הכיר ר' שמואל אברהם אבא את דמותו של זקינו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע

הייתי אצל מורי רבי פנחס, היינו עסוקים להשיגח בהלקאת בניו, לכן חזירי שנית אלי ביום ראשון וסדרי טוב את בקשותיי, וסיימה האשה: הואיל והם היו נוכחים בעת העונש בטוחה אני שהם יצאו בשלום. (לקוטי אמרי פנחס)

וכן סיפר הגה"ק רבי מאטיל סלאנימער

זי"ע האחים עברו בין שורות המלקים עליהם, אולם מלאכי מרום ידו ממעל וקלטו את המלקות, זקינם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ פעל בשמי מעל שירדו מלאכים אלו להציל את האחים הקדושים מהמלקות הנוראות הללו. (סיפור מן

הרמ"ח)

האח הצעיר,

רבי פנחס עבר כאמור, הראשון, ונפל מתבוסס בדמו, עדיין רוח חיים היתה באפיו, גילגולו בסדיני קרח והובילו אל בית החולים, אחרי עבר רבי שמואל אבא, ובאמצע הילוכו, כשהמטיח עליו את השבטים, נפלה היארמולקע מעל ראשו, וידו היו קשורות ולא יכול היה להתכופף להרימה ולהשיבה על ראשו, והוא עצר מלכת ולא זו, אך

הרשעים המשיכו להכותו ללא רחם, בשעה שהפנה את ראשו אחותית, חיצו הללו את אפי ואת שפתיו, ורק לאחר שהחזירו שומרי את היארמולקע מעל ראשו, המשיך בדרכו, גם הוא נפל אין אונים כמעט אין רוח חיים בקרבו והרופאים הבהילוהו אל בית החולים.

רבי שמואל אבא התעורר מעלפנו בליל שבת בשעה העשירית, המילים הראשונים

קדושת ספרי סלאוויטא

הרה"ק רבי משה מסלאוויטא זי"ע בנה את בית הדפוס על טהרת הקודש, מסופר כי הוא יצק את אותיות הדפוס מכסף, וכאשר הדפיס את השי"ס היה מגיה אותו בערב שבת קודש אחר הטבילה, מחמת זאת היתה חשיבות גדולה מאוד לשי"ס מדפוס סלאוויטא בעיני הצדיקים. (אלף כתב את רצב)

עוד מסופר כי להרה"ק רבי פנחס מקוריץ היה בן אחר, אחיו של הרה"ק רבי משה הנקרא רבי יחזקאל, שהיה אף הוא בעל בית דפוס בעיר "**קאריץ**" והדפיס ספרי קבלה, ואף הוא הקפיד שכל העוסקים במלאכת הדפוס אצלו יהיו יראים ושלמים, והיה אחד מה"זעזערים" בעל רוח הקודש. (כתבי ר' שו"ב).

עד כמה יקר היה אצל גדולי הדורות ספרים שנדפסו בדפוס סלאוויטא הוכל ללמוד מן המעשה שהיה כפי שסיפר **הרה"ק בעל שומרי אמונים זי"ע** שפעם אחת בימי הסליחות בא אחד מן הצדיקים למקום אחד, ונתנו לו סליחות וכשהתבונן בסליחות נענה ואמר שאינו רואה כלל אותיות כאן, נתנו לו עוד כמה סליחות וגם מה לא היה שבע רצון, עד שנתנו לו סליחות שנדפס על ידי יראים, כמדומה שהיה סליחה של דפוס סלאוויטא, ואז אמר עכשיו אני רואה אותיות, כי אותיות שמדפיסים אנשים קלי דעת אין נתפס עליהם צורת קדושה, ומסיים וכותב "**לכן ישתדל כל איש יראה' לרכוש לו ספרים של דפוסים ישנים שנדפסו על פי רוב מיראי ה' בפרט מדפוס סלאוויטא וזיטאמיר נכדי הרב הקדוש מקאריץ, שהיו קדושי עליון..**" (טהרת הקודש מאמר קדושת העינים פ"ו)

הרה"ק **רבי יעקב דוד מאמשינוב זי"ע** היה מקפיד להשתמש רק בספרים בדפוס סלאוויטא, באשר היה בטוח שלא הודפסו באמצעות חילול שבת, ופעם אחת הוצרך ללמוד מאיזה ספר שלא היה לו ממנו עותק בדפוס סלאוויטא ומחמת שלא רצה להסתכל בספר זה לכן צוה לאדם אחר שיקרא לפנו באותו הספר וישמיע לאזניו, (ימות עולם).

מסופר כי **הרה"ק רבי שלמה מבאנוב זי"ע** בירך בראש השנה את ברכת שהחיינו על גמרא דפוס סלאוויטא

לאחר שהלקו את האחים הקדושים והחזירו לבית האסורים לפתע התחיל האח הצעיר, הרה"ק רבי פנחס, לרקוד אחי רבי שמואל אבא תמה על התנהגות זו ובלבו התנגב החשש שמא חלילה השפיעו המלקות על דעתו של אחיו הצעיר, אך זה פנה אליו מיד ואמר: כתיב (תהלים צד יט) ברוב שרעפי בקרבי תנחומיך ישעשעו נפשי' תנחומיך, מלשון הנחיה בכל דרך שהקב"ה ינחה אותנו משענעשים אנו את נפשינו. (לקוטי אמריפנחס)

קרוב לשנה שכבו השניים בבית החולים עד שנרפאו בפצעייהם, ואז הועברו לכלא כדי להגלותם לסיביר אך לפני כן הוסיפו להשפילם וגילחו חצי זקנם ופאת ראשם כמשפט האסירים.

פעם כאשר ביקשו אנשי העיר טעפליק לקדש בית קברות במקום, קראו **להרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע** שיערוך את ההקפות מסביב לבית הקברות כנהוג, הגיע הרה"ק רבי מרדכי והחל עורך את ההקפות, ובכל הקפה והקפה עצר במקום מסויים, תמיד באותו מקום, והתעכב שם מעט, לאחר מכן שמעוהו אומר לעצמו: הייתי רוצה לשכב במקום זה, אך הנני רואה שהמקום מוכן ליהודי שקיבל מכות מן הגויים.

השומעים שמרו את הדברים הנפלאים הללו בלבם, דברים שהתבררו רק לאחר שנים רבות כאשר נפטר הרה"ק רבי שמואל אבא מסלאוויטא בהיותו בטעפליק וקברוהו באותו מקום

שעליו העיד רבי מרדכי זי"ע שכאן יקבר יהודי
שקיבל מכות מהגויים, (לקוטי אמרי פנחס)

לאחר מכן שולחו את האחים הקדושים
לארץ גזירה בסיביר דרך העיר **מאסקאווא**, אולם
לבסוף הם נתעכבו במאסקאווא שנים רבות
מחמת מצב בריאותם החלש שלא איפשר
לרופאים לאשר להם נסיעה ארוכה כזו עד
לסיביר הרחוקה, שם במאסקאווא התגוררו אז
כמה מאות משפחות של יהודים שעבדו בצבא
ובחיל הקיסר, ולאחר שחרורם מעבודת הצבא
ניתן להם לבדם הרשות לגור במאסקאווא, יהודים
אלו שמחו מאוד לקראת האחים הקדושים וכבדו
אותם בכבוד הראוי להם, הם יסדו לאחרים
הקדושים בית הכנסת לתפלה בחלק העיר הנקרא
"זאראדיע".

האחים הקדושים מצידם אף הם עוררו את
זיק היהדות בלב היהודים תושבי העיר שמחמת
התקופה הארוכה של עשרים וחמש שנה ששרתו
בצבא מימי ילדותם, נתגשמו מאד זיק יהודתם
כמעט נכבה, האחים הקדושים עוררו את השביב
והזיק בלבבותם ואכן יהודים אלו שבו ליהודתם,
ולא נטמעו בין הגוים.

בשנת תרי"ז כ אשר עלה הקיסר אלכסנדר

השני על כסא המלוכה נענה הקיסר לשחרר את
האחים והם שוחררו לביתם שבעיר סלאוויטא
שלמים בגופם, בתורתם ובקדושתם וצדקתם
בשובם לעירם רעשה הארץ ומלואה ואלפים
ורבבות מבני ישראל מפלגי קיוב, פאדאלע
וואהלין קדמו פניהם באהבה ובכבוד. (תורת אבות)

כן מסופר שלאחר ששבו האחים הק'
לביתם, באו ונתקבצו אנשים רבים מכל הסביבה

בכדי לקבל את פניהם הקדושים, כל אחד
השתוקק מאד לדבר עמם גם קרוביהם וגם שאר
אנשים, אולם האחים הקדושים מיד כשנכנסו
לביתם והתיישבו על הכסאות, לא דברו עם שום
איש אפילו לא עם בני ביתם, רק פנה הרה"ק רבי
שמואל אבא זצ"ל לאחיו הק' רבי פנחס זצ"ל ואמר
לו, הנה זה כבר לנו עשרים ושנים שלא היינו
בביתנו, פן ואולי ח"ו נשכחה מאתנו תורתנו
הקדושה? וחשב איזה רגעים ואמר הנה בימי חורפי
הייתי בקי בספר **"מעבר יבק"** בעל פה, וכמדומי
שחתיתת הספר הזה הוא בלשון הזה אשריק עולם
שהקב"ה מלך בך, וצוה לקחת מארגז הספרים
שבביתנו את הספר מעבר יבק בכדי לראות האם
אכן צדק ודייק בלשונו, ועיין בו וראה שכן כתוב בו
כפי שציטט, ושמן ונהנה מאוד ואמר תודה לה'
יתברך שלא שכחתי ח"ו.

כה גדולה היתה צדקתם וקדושתם שאף
אחר זמן רב כזה, שנים ועשרים שנים שלא ראו
עם אנשי ביתם וקרוביהם לא התחילו לדבר כלל
עמם, רק תחילת דבריהם היה בדברי תורה
ויראה, פן ח"ו נשכח מהם איזה דבר תורה, והיה זה
נראה בעליל כיצד שכל העולם הזה היה בעיניהם
לטפל והעיקר הוא רק לחשוב כסדר מעולם
הנצחי. (בית פנחס)

לאחר בואם של האחים הצדיקים לעירם
התפתחה בסלאוויטא חצר חסידית גדולה ואלפי
חסידים באו לחסות בצל קדשם של האחים הק'.

מסופר (בס קדש ישראל) כי פע"א התבטא
הגה"ק **בעל האהבת ישראל מוויזניצא זי"ע**
ואמר, האחים מסלאוויטא קיבלו מלקות ולאחר
מכן נעשו רביים, ואילו אנו נעשים רביים, ואת
המלקות נספוג לאחר מכן.

ועי' בשו"ת דברי יואל (יו"ד סי' ק"א) שדן אי מותר לחקוק על מצבות מספרים,
והביא ראיה להיתר, כיון שאינו דומה כלל לכתב או לשון לאומים, והראיה
שהמדיפים הקודמים שהיו מן הקדושים בישראל אשר רבים הולכים לאורם,
מסומנים הדפים בנומערן אלו, עיי"ש באריכות.

קול התאחדותי

הא לחמא עניא

בענין אמירת הא לחמא עניא בליל פסח

מעמו, רמזיו, פשטיו, מהגיו

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דכפין ייתי ויכול. כל דצריך ייתי ויפסח
השתא חכא, לשנה הבאה בארעא דישׂראל. השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין:
(נוסח ההגדה, הא לחמא עניא)

מבוא

כאשר עומדים אנו בלילה קדושה הדין, ליל הסדר אשר כבר כתב הרה"ק בעל
התפארת שלמה על מצות לילה הזה, בחג הפסח הקדוש זה לא יאומן כי יסופר מקהלות
רבבות הסודות והיחודים, אשר נעשים בעולמות העליונים ע"י ישראל בשר ליל
שימורים ואכילת מצה ומרור וסיפור יצי"מ בהגדה בלילה זאת, עכל"ק.

והנה בתחילת אמירת ההגדה וסיפור יצי"מ אומרים אנו הא לחמא עניא, על כן
אמרנו ללקט מעט מן המעט פזורות ולקבץ לפונדק אחד מן הראשונים ואחרונים וספה"ק
ביאור פיסקא זו להבין מן המעט ענין אמירתו בדרך הפשט לפי קט שכלינו, ובוודאי
שיש בזה סודות עליונים שאין בידינו להשיגם.

נוסח הא לחמא עניא

את הלחם אשר האכלתי וכו' והרי אין זה הלחם
שאכלו שהרי אותו שאכלו כבר אכלוהו, אלא
דוגמת הלחם, ה"נ דוגמת הלחם, ומיהו אין זה ראייה
דהתם לקח צנצנת מן א"כ שייך שפיר לומר זאת
הלחם אשר האכלתי דהא נשתייר מזמן ההוא אבל
הכא אנו אופין מצות חדשות ואין שייך לומר הא
לחמא וכו' לכן האומר הא כלחמא או כהא לחמא
לא הפסיד, עכ"ל.

בנה ילו יצאנו ממצרים:

ברמב"ם (סוף הלכות חו"מ) כתב, נוסח ההגדה
שנהגו בה ישראל בזמן הגלות כך הוא, מתחיל על
כוס שני ואומר בהלילו יצאנו ממצרים הא לחמא
עניא, ובסדר רב עמרם ובראשונים לא הובא נוסח
זה, (ובספר זכרון יהודה כתב שנוסחת הרמב"ם היה או מר הגאון
מהר"ם א"ש ז"ל).

☆

בשו"ע (תע"ג סעי' ו') ויגביה הקערה שיש בה
המצות ויאמר הא לחמא עניא עד מה נשתנה, ואז
יצו להסירם מעל השלחן ולהניחם בסוף השלחן
כאילו כבר אכלו כדי שיראו התינוקות וישאלו.

☆

הנוסח בשו"ע הוא הא לחמא עניא. ויש
אומרים כהא לחמא. וכן הוא בהגדת טוב דברך
(להגה"ק ר' שאול בראך מקאשוי ז"ע) ויש אומרים הא
כלחמא.

יש אומרים הא לחמא עניא בקמץ, ובכף
החיים (אות קכ"ט) מביא ממחזיק ברכה (אות ל')
שכתב שמעתי מהמקובלים דעל דרך הסוד נכון
לומר הא לחמא עניא בצירי (וכן בן איש חי פרשת צו, וכן
הוא בהגדת מו עדי אבי ספינקא).

ובמג"א (ס' קכ"ד) דיש שאין רוצין לומר הא
לחמא משום דאין זה אותו הלחם ממש שאכלו
ישראל ולכן מביא ראייה דכתיב בקרא למען יראו

בפרמ"ג (סי' תע"ג א"א סעי"ק כ"ה) ראו שיאמר כהא לחמא עניא כלחם של זה שברור לנו, משא"כ הא כלחמא אותו הלחם אין ידוע לנו, ע"כ. וכן הוא רמז להקב"ה שכן כהא, בגימ' הוי"ה - ודברי תורה ראו לפתוח בשם ה', וכן הוי"ה שה' הצטער עם ישראל במצרים כמו שנאמר (ישעי' סג,

ט') בכל צרתם לו צר, וכמו שנאמר (תהלים צא, טו) עמו אנכי בצרה. (שיח יצחק)

ועוד יש טעם, דר"ת של כ'הא לחמא עניא, בגימ' אליהו הנביא, רמז לאמונתו בה' שיגאלנו במהרה וישלח לנו את אליהו שיבשרנו על גאולתנו, כשם שגאלנו ה' ממצרים. (הסדר הערוך)

והיעב"ץ (ב הפי' מיטיב נגן) מבאר דבגירסא הזו צריכים לאמר כהא לחמא עניא אכלו אבהתא ולא די אכלו, שאין לופנים לפי דעה זו, אבל החתם סופר לא חש לזה, ואמר כהא ומפסיק ופירושו כפרוסה זו אשר בידי כך היה אותו לחמא עניא די אכלו אבהתא (מכתב סופר ח"א)

יש הגורסים הא לחמא עניא ויש הגורסים כהא לחמא עניא, ומהו ההבדל בין ב' הנוסחאות,

המשיל המגיד מדובנא זצ"ל, מעשה ברוכל עני, שהיה מחזר בעיירות ותרמילו על שכמו, הגיע לעיר אחת והצליח בה מאד, חסך כסף ופתח חנות והתעשר, והיה מנהגו שבכל שנה, ביום בו הגיע העירה במקלו ותרמילו, היה עושה משתה לבני ביתו, תולה את התרמיל על שכמו ומוציא מתוכו מתנות יקרות לילדיו, צורות כסף לבנים ותכשיטים לבנות.

יום אחד אבד את רכושו, נאלץ למכור את חנותו ונותר בחסר כל, ישב בביתו עצב ונדכה, אמרה לו אשתו מה לך מצר ה' נתן וה' לקח, יהי שמו מבורך על תקופת השפע, עתה קח את תרמילך על שכמך וחזור על הפתחים כבראשונה, שמע לעצתה ונטל את התרמיל, מיד התקצבו בניו ובנותיו והשיטו ידיהם לקבל את המתנות להן הורגלו.

הביט בהם בעיניים דומעות, ואמר לא בני, בכל שנה היה יום זה יום חג, זכר לימי הרוכלות המרודים, עשיר הייתי, ואך התחזתי לעני, נשאתי את התרמיל אך חלקתי מתנות, אבל עתה חזרתי להיות עני ונאלץ אני לשאת את התרמיל לפרנסתי, והנמשל בזמן שבית המקדש היה קיים, והיינו מושפעים בכל טוב, לא היו המצות אלא לזכרון לחם העוני שאכלנו במצרים, ואז אמרנו כהא לחמא עניא, שזה היה כדוגמא ומזכרת, אבל עתה בעת הגלות, כאשר שבנו לעבודתנו וירדנו ממעמדינו, אומרים אנו הא לחמא עניא, שבנו לאכול לחם עני ממש (אמת ליעקב ה')

הא לחמא עניא:

ויש בזה כמה רמזים דהאות הא רומז ליוסף הצדיק שנוסף לו אות ה' לשמו (סוטה י ב) ובגלל שמכרו אותו אחיו למצרים נשתעבדו אבותינו ואכלו לחם עוני במצרים, כמו שאמרו במדרש (שוח"ט תהלים י) אתם מכרתם את יוסף לעבד חייכם שתאמרו עבדים היינו לפרעה במצרים (שיח יצחק)

וכן דהאות הא רומז לחמשה מיני מרורים שמררו המצריים את חיי אבותינו כמו שנאמר (שמות

זה קלי ואנוהו לפי שיעורי התורה

בכל המצוות נצטוינו על מין והידור, כמו שאמרו (מכילתא בשלה, שבת קלג): **בפסוק** (שמות טו ב) **זה קלי ואנוהו אתנאה לפניו במצות, אבל גם הידורים צריך להיות בגדרי ההלכה, ובדבר הנוגע לדת ודין אין לו לעשות כדעתו והעולה על רוחו ככל הטוב והישר בעיניו, ומי שירצה להדר בעשיית המצה להטעימה בבשמים ובתבלינים, ועושה אותה מצה עשירה לא יצא ידי חובתו, שצריך להיות לחם עני דווקא (פסחים לה) – וכן שנינו (מסכת סופרים פ"א ה"ט) אין כותבין (ס"ת, תפילין, ומזוזות) בזה, מעשה בתורתו של אלכסנדרוס, שהיו כל אזכרותיה כתובות בזה, ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תגנו, היוצא מזה דאלכסנדרוס חשב לעשות יקר לכתוב האזכרות בזה, ואדרבה זהו שגם לפסול הספר תורה ולגנוז זה רמז בדברי המשנה (אבות פ"ב מ"א) רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבר לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם, והוי זהיר במצוה קלה כבחמורא, למדנו רבינו שהדרך הישרה לא די שתהיה נאה בעיניו, אלא צריך שיהא טובה גם בעיני אדם וגם צריך להיות ע"פ התורה, כמו שאמר הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שכל מצות התורה ודינה אתם על פי שכל אנושי כי בכל פרט יש בו תלי תלין סודות עליונים.**

(החיד"א נכסא וחמים)

א' (יד) וימרו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך, (הרי חמשה מירורים א') בעבודה קשה (ב) בחומר (ג) בלבנים, (ד) ובכל עבודה בשדה, (ה) את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך. (הסדר העירוק)

בבהילו יצאנו ממצרים, כשם שגאלנו ה' ממצרים בחפזון כן ניוושע במהרה תשועות עולמים וכמו שנאמר (מִיכָה ז כ א) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, וכן משמע מלשון הרמב"ם שכתב (בנוסח ההגדה) שנהגו בני ישראל בזמן הגלות בבהילו יצאנו ממצרים וכו'. (הסדר העירוק)

קודם שבאים לספר ביציאת מצרים ראוי לחזור בתשובה כמו שאמרו חז"ל (ויקרא טז ד) א"ר לוי מצינו בתורה בנביאים ובכתובים שאין הקב"ה חפץ בקילוסו של אדם רשע, ולכן אומרים הא לחמא בצירי תחת האות הא, כדי להדגיש אות זו הרומזת לתשובה כמו שאמרו (מנחות כט:) ומפני מה נברא העולם הזה באות ה, מפני שדומה לא כסדרה שכל הרוצה לצאת יצא, ומ"ט תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה מעילי ליה. (הגדת חדש האביב)

ועוד טעם יש לפי שהבן רואה שנחפזים לעשות הסדר בשביל התינוקות שלא ישנו ואז הוא מקשה, הרי אין זו דרך חירות כשאוכלים בחפזון, ומשיבים לבן, כך היתה גאולתנו בבהילו כלומר בחפזון ואלו התמהמנו לא היינו נגאלים וחפזון זה הוא שבח לישראל שלא עשו צידה לדרך, ולא שאלו להיכן ולכיומה יאכלו (אשל ברמה)

☆

סדר הפיסקאות בהא לחמא עניא:

יש אומרים ששלוש הפיסקאות הא לחמא עניא, כל דכפין, והשתא הכא, מסודרת בסדר הפוך דהיינו בראשונה השתא הכא ובאחרונה הא לחמא עניא, ויש אומרים שהיו מחלקים את שלש הפיסקאות והיו אומרים הא לחמא עניא בעת בציעת המצה, כל דכפין היו אומרים לפני הסעודה, ובסיום הסדר היו אומרים השתא הכא, ורק בתקופה מאוחרת חברו יחדיו. (הגדת שלמה)

ובכף החיים כתב בשם באו"ח שמנהגם לכפול לפסקא זו ג' פעמים.

בבהילו יצאנו ממצרים:

בימי הגלות הארוכים יש ביציאה בחפזון ממצרים משום עידוד ונחמה לישראל, שכן ישראל נשתעבדו במצרים רד"ו שנה, וכיון שהגיעה עת גאולתם לא נשתהו שם אפילו שעה אחת אלא יצאו בחיפזון עד שלא הספיק בצקם להחמיץ, וכן גם לעתיד לבא בבוא עת הגאולה יושעו במהרה ובחפזון, כמו שנאמר (ישעיה ס כב) אני ה' בעתה אחישנה, ובבואנו לקיים מצות סיפור יציאת מצרים בימי הגלות פותחים בדברי עידוד ונחמה ואומרים

הטעם שמצה נקרא לחם עניי

א, שעונין עליו דברים הרבה. ב, מה עני דרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה. ג. מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה. ד, שמזכיר את העוני שנתענו במצרים. ה, שהוא מאכל עניים. ו, כי עיסת מצה לשיעור חלה, מדתה עשירית האיפה, והיא מנחת עני שמביא בדלי דלות. ז, לפי שלחם מצה שפול ונמוך ומתכוץ. (מלבי"ם)

ועתה נבוא לביאור הטעמים כפי אשר השיג ידנו:

דאין צריך להחזיר הקערה לפני תחילת ההגדה, ועיי"ש עוד מה שמביא ראיות לדבריו.

ובטעם הדבר יש לומר עונין עליו דברים הרבה, דצריך האדם להרבות בתפילה ולשפוך שיחו לפני קונו שלא יכשל ח"ו בחשש חמץ במצה שאוכל בפסח. (הגדת מהר"י ט"ב)

הלשון הוא עונין ולא אומרים:

בהגדת אמרי קודש מובא בשם הגה"ק

שעונין עליו דברים הרבה

בגמ' (פסחים לו., קטו:) לחם עני שעונין עליו דברים הרבה (רש"י שם לו.) פ'י שגומרים על המצה את ההלל ואומרים עליה את ההגדה מטעם הזה יש ללמוד הלכה דשלוש המצות צריך שתהיינה מגולות כשהם מונחות על השלחן בשעת אמירת ההגדה. כדי שיענו עליהן דברים הרבה וזוהי מסיק בבני יששכר (מאמר ד' דרוש א') דצריכים להחזיר הקערה לפני תחילת ההגדה ומתמה על הרמב"ם דסובר

מהר"ש מבעלזא זי"ע ולמה לשון עוני ולא אומרים, דה לשון עוני הוא מלשון ועו ואמרו שהוא לשון הרמת קול, שההגדה צריכה להיות בקול רם ע"כ.

ובבני יששכר (מאמר ד' ד"א) מבאר בטעם הדבר עוני לשון נענין כי על ידי הלחם הזה מיכלא דמהימנותא עונין על ידו דברים הרבה היינו כל התפילות ובקשות לבקש.

ועוד יש לומר דמצות סיפור יציאת מצרים לביל פסח הוא דרך שאלת הבן ותירץ האב (וכן הוא במנחת מצוה כא) ע"כ אומרים עונין מלשון עונה על השאלות. (הסדר הערוך)

חרש ואעבור עליך וכו' ואומר לך בדמיון חיי וכו' בזכות ב' דברים נגאלו אבותינו במצרים שלא היה בידם זכות להגאל ונתן להם הקב"ה דם פסח ודם מילה שמלו ישראל לבילה הזה, פי' שהיו ערום ועריה ונתן להם הקב"ה ב' מצות שיהא בידם מעט זכות ולא יכלו להתמהמה עוד עד שיפריחו מצות ומעש"ט, וזהו מה עני דרכו בפרוסה אף כאן נתן להם השי"ת אז פרוסה קטנה מן התורה שיהיה בידם מעט זכות בכדי למהר גאולתם, וברמז פרוסה גימ' דמי הפסח דמי המילה, ע"כ.

☆

דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה

בגמ' (פסחים לא.) ד"א מה עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה. נחלקו האחרונים בענין מצת מכונה (מאשין מצות) אם מותר בפסח, ויש שכתבו טעם חדש להחמיר במצות יד דווקא, לפי שבמצה זו צורת אפייתה הוא כדרכו של עני שהוא מסיק ואשתו

אופה, משא"כ במצות מכונה (הגדת מועדים וזמנים ע"מ סא) ובראש פסחים פ"ב ט"ס כו כתב ובעלי מעשה וחסידים והתמימים מחמירין על עצמן כנאונים המחמירין ולשין ואופין בעצמן כההוא דאמרינן מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה).

ובבני יששכר (הנ"ל) כתב דאחר שנדקדק באמת בכאן לפי הדין אינו דומה בדומה דאין צריך בעל ואשתו דווקא, רק בא ללמד שגם העוסקים ההכרחיים לו בעסקי העולם דהיינו אכילה

ושתייה וכיוצא המוכרח לחיותו, לא יאריך במלאכתו בכדי שלא יתבטל מעבודת בוראו רק כמו האדם שממהר אכילתו בהצטרכו ליסע למחוז חפצו וכמו העני שהוא מסיק ואשתו אופה כדי למהר אכילתו ולא יתבטל הרבה, כן האדם לא יאבד רגע מהזמן, כי אין אבידה כאבידת הזמן ויעשה הדבר ההכרחי במהירות ולשוב ולהתגבר במלאכתו בעבודת השם ותורתו, עכ"ל.

☆

ובדרשת חתם סופר (ח"ב עדר ע"ב) פי' שהמצה עצמה מדברת דברים הרבה מבקשת ומתחננת שיאכלוה וזה האופן ה' הושע בוקסבויס מגאלאנטא זצ"ל הקשה מהיכן לקח רבינו פירוש זה שלא נמצא בש"ס ומדרשים ולא בכתבי האריז"ל, אלא שבוודאי שמע בעצמו כיצד המצה פונה אליו, ומתחננת לפניו שיאכלוה (אור פני יהושע)

☆

מה עני דרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה

בגמ' (פסחים לו.) חד"א לחם עני כתיב מה עני דרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה. ע"כ פסקו דצריך פרוסה דווקא לאכילת מצת מצוה (בני יששכר שם)

ובבני יששכר (שם) מבאר דבא ללמד דצריך האדם להתמשך במעשיו אחרי תכלית שבשבילו נברא

ולא לעסוק בשום דבר מצרכי העולם הזה רק ההכרח שא"ל בלעדיו, לזה באה המצוה בפרוסה כמו העני שאינו משלים תענוגיו רק דרכו בפרוסה בהכרח להחיות את נפשו כן האדם יעשה צרכיו הגשמיים רק על צד ההכרח, ולפי"ז אמרו בגמ' אף כאן בפרוסה ולא אמרו אף כאן "דרכו" בפרוסה, להורות דאף כאן יתנהג בפרוסה.

ועוד טעם לזה (שם) במדרש א"ר מתיא בן

ובמחשבות חרוץ (להרצ"ה מלובלין אות ט) כתב בזכות המצה זוכה אדם לענוה וכשמכיר בשפלותו זוכה לראות בגדלות ה', וזהו שנקראת המצה לחם עוני, כעני המכיר בשפלותו ובגדלות ה'.

ובפרי צדיק (מאמרי פסח אות מז) כתב לחם עוני, בא לרמז שהיו ישראל שקועים במצרים במ"ט שיערי טומאה, והיו עניים במצות ובחמלת ה' עליהם לא שקעו בשער הנ, לפי שראה שפניותם טובה, והם דביקים בשרשי לבם בה', וכמו שדרשו חז"ל (פסחים ק"ח:) על הכתוב (תהלים קטזו) דלותי ולי יהושע אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, אעפ"י שדלה אני במצות לך אני ולי נאה להושיע ע"כ.

☆

די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים:

וקשה ע"ז והרי אבותינו אכלו את המצות רק לאחר שיצאו ממצרים, כמו שנאמר (שמות יב לט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגות מצות, ויש לתרץ בזה.

ופירש ה"ר יוסף האזובי בשם בן עזרא שהיה שבוי בהודו והיו מאכילין אותו לחם מצה ולא נתנו לו לעולם חמץ, והטעם מפני

שהוא קשה ואינו מתעכל במהרה כחמץ ויספיק ממנו מעט, וכן היו עושין המצרים לישראל (אבודרהם, בן איש חי היעב"ץ) ובמהרי"ל הקשה ע"ז כי לא נמצא בשום מקום לא בכתוב ולא במשנה ולא בתלמוד שהמצרים היו מאכילים את ישראל מצה, ובהגדת ברוך שאמר הקשה הרי במצרים לא חסר להם לישראל בשר ודגים (במדבר יא ד) וכל שכן שלא חסר להם לחם.

ובסידור היעב"ץ תירץ די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, היינו המצה עם הפסח בליל טו בניסן, כמו שנאמר (שמות יב ח) ומצות על מדורים יאכלוהו וכן הוא בזבח פסח אלא שהקשה ע"ז כי

בספרי (פי' ראה פיסקא ק"ל) אמר ר' שמעון למה נקרא המצה לחם עוני על שם עונו שנתענו במצרים ע"כ.

וכן המצה היא זכר ללחם צר שאכלו אבותינו במצרים, שכך היתה דרכם של המשעבדים להאכיל המשועבדים מצה שהיא קשה לאכילה וגורמת לעוני. (בן איש חי)

☆

מאכל עניים:

ויש כמה טעמים לקשר מצה לעניות. בליל פסח נגאלו אבותינו ונתעלו למדרגה עליונה, ולפי שכל דרגה עלינה יש בה פשטות, לכן

נצטוו על המצה שהוא לחם עוני, שכן העניות מסמלת את הפשטות, ודומה לזה מצינו בכהן גדול שכל השנה היה עושה עבודתו בבגדי זהב, וביום הכיפורים בהגיעו למדרגה העליונה כשנכנס לפני ולפנים, היה משמש בבגדי לבן פשוטים. (גבורות ה')

מצה שאכלו ישראל כשיצאו ממצרים היה בה טעם מן (קידושין לה.) והמן הוא לחם שמלאכי השרת אוכלים שאין בה יצר

הרע, ואכילתה היתה מועטת, והיה די בה כדי להחיות הנפש בלבד ולא למילוי הכרס, כאכילת העני שאין לו לאכול כדי שביעה, כמו שנאמר (דברים ח א) ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וכו', ולכן לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן (מכילתא בשלח יז) שכן באכילתו היתה משום הכנה לקבלת התורה במניעת הרדיפה אחר המותרות והתאוה, כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ז מ"ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו', ולכן נקראת המצה לחם עוני, כעני שאינו אוכל לשבעו, (הרצ"ה מלובלין בעמלה של תורה אות ג, וכן כתב השל"ה מסכת פסחים ע"פ דברי הגמ' בקידושין (הג"ל) כי מוציא המן ומוציא המצה מקום אחד להם).

ובהגדת ברוך שאמר תירץ דבארעא דמצרים
אין הכוונה במצרים ממש אלא סמוך למצרים, והיינו
המצה שאפו בצאתם ממצרים.

היה ראוי לומר די אכלו אבהתנא ביציאתם ממצרים
לא בארעא דמצרים שמורה על ההרגל וההתמדה
כל זמן ישיבתם שם.

טעם אמירת הא לחמא עניא

הקדמה לכל דיכפין:

כלל גדול אמרו בנתינת צדקה, כדי שיבין
האדם למצבו הדחוק של העני, עליו לצייר לעצמו
כשמקיים המצוה כאילו היה הוא עצמו עני, אז ירים
תרומתו ביד נדיבה ובעין יפה, ולכן קודם להזמנת
העני לשלחן הסדר, יש להקדים ולומר הא לחמא
עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, ולהזכר
בלחם צר ומים לחץ שהיו מנת חלקם של אבותינו
במצרים, ולצייר לעצמו כאילו הוא עצמו היה שם
עבד במצרים, ואז יאמר כל דיכפין בכוונה ובלב
שלים. (כתב סופר)

על מנת שאין לכם עלי אלא לחם עוני:

עפי"מ דתנינו (ב"מ פ"ג.) מעשה בר' יוחנן בן
מתיא שאמר לבנו צא ושכור לנו פועלין, הלך ופסק
להם מזונות, וכשבא אצל אביו, אמר לו בני אפילו
אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו לא
יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק
ויעקב, אלא עד שלא יתחילו במלאכה, צא ואמור
להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית
בלבד, עפ"י המבואר יש לומר הטעם באמירת הא
לחמא עניא בליל פסח לפי שמזמינים בלילה זה כל
דיכפין לשלחן הסדר, ולכן מקדימין ואומרים
לאורחים שלא יצפו לסעודת מלכים אלא לחם
עוני, שהוא זכר ליציאת מצרים. (שם חת הרגל)

טעמים לאמירתו בארמית

ויש מפרשים שסוברים דנתקן בירושלים, וכן
מפורש בשבלי הלקט בשם יש מפרשים לפי
שבירוש למים היו מספרין בארמית לשון שמחה, וכן
כתב התוס' ר"ד בירושלמי שמספרין ארמית, לכן
מספרין לשון זה משום שמחה, שייבנו הכל.

זכר לחבון הבית:

במעשי ה' בפירושו להגדה כתב, באמירת הא
לחמא עניא מקוננים על חרבן בית מקדשינו,
ואומרים שאין סעודתינו בליל פסח כמו שהיינו
רגילים לעשותה בזמן שהיה בית המקדש קיים,

דרכו של עני בפרוסה:

בתחילת ההגדה אומרים הא לחמא עניא, כדי
ליתן טעם למה פורסים המצה ומטמינים אותה, לפי
שאבותינו אכלו לחם עוני, כדרכו של עני בפרוסה,
שאוכל חציה וטומן חציה, כדי לאוכלה אח"כ. (כל בו)

כדי שישאלו התינוקות:

הא לחמא עניא אומרים קודם מה נשתנה, כדי
להודיע בלילה זה שנאכל רק מצה שאכלו אבותינו
במצרים ולא חמץ, ועי"ז יתעורר הבן לשאול מה
נשתנה. (מחזור ויטרי, רשב"ץ יבין שמועה סט, ג)

לחם שעונין עליו דברים הרבה:

ובגבורות ה' כתב דאמירת הא לחמא עניא
בתחילת ההגדה נרמז שצריך לומר ההגדה על
המצה, כמו שדרשו חז"ל (פסחים קטו): לחם עוני לחם
שעונין עליו דברים הרבה.

שלא יבושו העניים:

ובאשל ברמה כתב דאומרים הא לחמא עניא,
כדי שלא יבושו העניים המסובים ליד שולחנם של
אחרים, ומעודדים אותם שגם אבותינו במצרים
עניים ועבדים היו, וכשם שיצאו אבותינו מעניותם
ומעבודתם כך יעזור ה' ולא יהיו זקוקים העניים
לשולחנם של אחרים.

מקום תקנתו:

הרשב"ץ בפירושו להגדה אפיקומן כתב
ומדברים לו בלשון שהורגלו בו, והוא לשון ארמית
שהיו מדברים בו בבבל בשביל ספר דניאל ועזרא,
ע"כ באה פיסקא זו הראשונה שבהגדה בלשון
ארמית יותר מכל ההגדה, כדי שיבין התינוק, ואין
בכל זאת הפיסקא לשון הקודש כי אם לשנה הבאה
בני חורין, כי כן לשון התינוקות לעולם לשנה הבאה
בירושלים ובני חורין, ע"כ, משמע מדבריו דנתקן
בבבל ומטעם זה נתקן בלשון ארמית, (וכן הוא במחזור
ויטרי, ראבי"ה ס' תק"ה שכלי הלקט, מלבי"ם).

המזיקים שאומרים כל דיכפין ייתי ויכול ויבואו
ללכלך הסעודה, והקשה בזבח פסח מנין שאינם
מבינים ארמי ועוד שהוא ליל משומר מן המזיקים,
ומתרץ בהרקה ובהגדת בעלי התוספות שאני הכא
שקורא אותם ומזמינם.

שארמית גרם לירידת מצרים:

עיינן בלב אריה (ויש פר שמות) הטעם שגלה
יעקב למצרים כיון שגרם שיכתב בתורה שתי
מילות בלשון ארמי "יגר שהדותא" לזאת מתחילין
ההגדה בלשון ארמי להודיע ולהגלות שלשון זה
גרם שירדו למצרים. (שפחת הר גל ל החיד"א)

שגלו משום חמץ בפסח:

השבלי הלקט (סי' י"ח) מביא מאחור ר' בנימין
נר"ו פי' מה טעם אומרים אותו בלשון ארמית
שדרשו רבותינו ז"ל במדרש איכא גלתה יהודה
מעוני לא גלו ישראל עד שאכלו חמץ בפסח
שנאמר גלתה יהודה מעוני, כמה זאת אמר מצות
לחם עוני, לכך נהגו לאמרו בלשון ארמית כדי
לגלות החטא לבניהם שיהיו נזהרים בו, וזהו פירושו
זהו הלחם שיש בו סימן לחירות וגאולה שאכלו
אבותינו כשיצאו ממצרים ואם חטאו בו אבותינו
וגרם להם גלות הרי אנחנו נזהרים ונשמרים בו וע"כ
אומרים כל דיכפין ייתי ויכול וכו' ולכך מסיימים
השתא הכא כלומר אע"פ שעונותינו גרמה לנו גלות
יהי רצון מלפניך להביא גאולתינו שהרי אין בידינו
עון זה לעכב.

פרסום הנס:

בספר המנהיג (סי' ע"ב) כתב, וזה שנהגו ללעז
שני המקראות הראשונים, משום היכר ולפרסם
הנס.

אם הא לחמא עניא מההגדה

לחמא עניא וכן סובר הריטב"א, וכן פסק בשו"ע
תע"ג סעי' ז' וכן משמע מלשון המשנה, ואף שצריך
לומר ההגדה על הכוס, אלא שלדעתם הא לחמא
עניא אינה תחילת ההגדה.

הטעם שאומרים אותו בפסח:

ולפי שיטה זו אומרים אותה בליל פסח כדי
שיבינו התינוקות ושאלו מה נשתנה (מחזור ויטרי).

אלא היא כסעודתה של עני, ביגון ובאנחה, ולכן
אומרים הא לחמא עניא בארמית, כדי שיעטערו על
חרבן בית מקדשינו גם הנשים והטף שאין מבינים
בלשון הקודש.

שלא יבינו המלאכים:

הא לחמא עניא אומרים בלשון ארמית כדי
שלא יבינו המלאכים ששפתם לשון הקודש
ויקטרגו עלינו. (ריטב"א אבודרהם)

והקשה בברכת אברהם הא מיד ממשיכים
בלשון הקודש, ולפי טעם זה היה צורך לומר הכל
בארמית, ונראה מזה דעיקר סכנת הקטרוג
בהתחלה, אבל מיד שהתחיל המצוה מגינה מכל
הקטריגים.

ופירש הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, דבצאת
ישראל ממצרים נתעלו לדרגת המלאכים, והעוגות
שאכלו אז היה בהן טעם מן הנקרא לחם אבירים
שהמלאכים אוכלים אותו (קידושין לח). וכן בכל ליל
פסח ע"י אכילת המצה שהיא כאכילת לחם
אבירים, מתעלה האדם לדרגת המלאכים, ולכן
בלילה זה מתעוררת קנאת המלאכים על שאנו
אוכלים מצה שהוא מאכלם של המלאכים, ומטעם
זה אומרים הא לחמא עניא בלשון ארמית, לשון
שאין המלאכים מבינים אותה כדי שלא יבינו שאנו
מתפארים בלחמם.

ובזבח פסח כתב שלא יבינו המלאכים ולא
יתחילו לשורר להקב"ה בלילה זה שנאמר ולא קרב
זה אל זה כל הלילה.

שלא יבינו המזיקים:

במחזור ויטרי כתב הטעם שלא יבינו

יש הסוברים דהא לחמא עניא אינה תחילת
ההגדה, וכן סובר הריטב"א דההגדה מתחלת
בעבדים היינו.

ובמעשי ה' ביאר דמשום זה אומרים הא
לחמא עניא בארמית משום דאינה מתחילת ההגדה.

וכן משמע דיש ראשונים הסוברים שצריך
למזוג כוס שניה קודם מה נשתנה ולא קודם הא

שדעת המחזור ויטרי שצריך למזוג הכוס קודם הא לחמא עניא, מכל מקום כתב שאומרים הא לחמא עניא כדי שישאלו התינוקות כמו שביארנו, משמע דאינו מתחילת ההגדה.

ובס' גבורת ה' (ריש פר קנא) כתב וזה לשונו, הא לחמא מאמר זה סדרו חכמים ז"ל שאומרים כדי לפרסם ענין הלחם הזה ושהוא לחם עוני שאכלו אבותינו במצרים שמפני שקבעו לסדר הגדה על הלחם כמו שדרשו לחם עוני שעונין עליו דברים לפיכך מתחיל בלחם וקורא קרואיו אל הלחם כדי שיהיה נראה שכל מה שנאמר אח"כ הוא על הלחם שהתחיל בו, ואם היה מתחיל מה נשתנה לא נראה שהוא אומר דברים אלו על הלחם וכשאומר הא לחמא וקורא את קרואיו אל הלחם ואחר כך מתחיל מה נשתנה אז נראה שהוא עונה על הלחם הדברים האלו, ולפי שאין זה רק דבר בעל הבית שקורא את הכל אל הלחם כדי לספר עליו הגדה, הוא בלשון שדרך לדבר אל בני ביתו בלשון ארמי, עכ"ל.

☆

יש שאין גורסין אותה:

ובסדר הפסח של הרשב"א אינו מוזכר פיסקא זו של הא לחמא עניא, וכן יש מהגאונים שאין מזכירים פיסקא זו, ובסידורו של רבי האי גאון מובא פיסקא זו בנוסח שונה: הא שתא הכא לישנא בארעא דישראל, הא שתא עבדי לישנא בניחארי, כל דיכפין ייתי ויכול כל דצריך ייתי ויפסח, ע"כ ולא מוזכר כלל הא לחמא עניא די אכלו וכו'.

הגבחת הקערה

מחזיק הקערה רק בתחילתו במה שדבר מהמצה, ולא באמרו השתא הכא וכו' שהוא כעין תפלה, וזה דלא כדעת השו"ע הנ"ל.

טעם ההגבחה:

ומבואר מדברי הלקט יושר שטעם ההגבחה הוא כדי שיראו המסובין ויחבב המצווה בעיניהן.

וכן בספר שיח יצחק (פנ ב' טור ג') כתב טעם זה להראות לתינוקות ולאשה קישוט הקערה במצות ולחבב בעיניהן המצות, והוסיף גם שיראו עוד טיבול חרוסת בקערה ויתעוררו לשאול מה נשתנה כלומר למה טבלנו פעם ראשונה גם נראה שעוד

ובכל בו כתב שהוא הודעה לתינוקות למה מחלקים המצות לשתיים, כדרכו של עני, וכן הוא באורחות חיים.

ובמעשי ה' ביאר דבזמן שביית המקדש היה קיים לא היו אומרים הא לחמא עניא ורק לאחר שגלו ישראל אחר חורבן בית שני כשלא הקריבו הפסח היו מקוננים על ציון ואומרים הא לחמא עניא, כלומר סעודתינו זו בגלות הרי הוא סעודת עוני, ואינה סעודה של שמחה כמו שהיינו עושים בארץ ישראל.

והרשב"ץ בפירושו אפיקומן (על הגש"פ) כתב לפי שעתה מזגו לו כוס שני, עוקרין השלחן והתענוקות אומרים, מי אכלינן דמגביהיתו פתורא, וישאלו מה נשתנה הלילה זה מכל הלילות, אנו מקדימין לו הקדמה שזה זכר ליציאת מצרים, ע"כ.

הסוגרים דהוא מעיקר ההגדה:

אבל מזה דפיסקא הא לחמא עניא מובא בהגדה אחר מגיד, משמע דהוא חלק מההגדה, וכן משמע מהרמב"ם בנוסח ההגדה שקודם הא לחמא עניא כתב "נוסח ההגדה" שנהגו בה ישראל.

וכן משמע מדעת ראשונים הסוברים דצריך למזוג הכוס קודם הא לחמא עניא הרמב"ם בסוף הלכות חו"מ, ספר האורה, ספר הפרדס, מחזיר ויטרי סי' ס"ה וס"ט, שבלי הלקט סי' ריח ואבל אף

תניא (פסחים קט.) ר' אליעזר אומר חוטפין מצה בלילי פסחים בשביל תינוקות ופירש רש"י מגביהין את הקערה בשביל תינוקות שישאלו, וכן פסק בשו"ע סית"ע"ג סעי' ו' יגביה הקערה שיש בה המצות ויאמר הא לחמא עניא עד מה נשתנה וכן הוא בטור ובבית יוסף בשם תשובות הראש כלל י"ד אות ה' (ולא כהרשב"ם פסחים קטו: שכתב דהגבחתה חנם רק צריך לעקור הקערה לגמרי וליתנה בקרן זוית).

ובלקט יושר (דף פ"ד) כתב בפותחו הא לחמא עניא היה מגביה הקערה ומניח מיד קודם שסיים הא לחמא, ולא היה מכוסה כל הקערה כדי שיראו המסובין לחבב המצוה עליהן עכ"ל, נראה דהיה

נטביל פעם שניה ולמה נאחרהאכילה, ונשיב להם דאין לנו רשות לאכול עד שנודה לשם יתברך זכרו שעשה לנו נסים ואז שואל התינוק מה הם הניסים ואז אומר עבדים היינו לפרעה וכו' עכ"ל.

ובהגהות מנהגים (אות צו) כתב מכל מקום נראה לי דצריך להגביה בשעה שאומר הא כלחמא או הקערה או המצה כדי לענות עליהם דברים כדאיתא בפרק ערבי פסחים עכ"ל, נראה מזה דטעם ההגבהה הוא כדי שיהא מוכח שעונה דברי ההגדה על המצה, וכע"ז כתב בגבורות ה' שכתבנו לעיל.

ובתשובות מהרש"ל (סימן פח) שהבהתה הוא לשמחה בעלמא, (וכן כתוב בספר הראב"ה סימן ת קכ"ה), הגבהה זו כשאומר כהא לחמא אינו אלא לשמחה בעלמא כמו בהגבהות הכוסות של לפיכך אנחנו וכו' עכ"ל (וויש להעיר דלא שייך בקערה הטעם שנאמר בהגבהת הכוס משום שאין אומרים שירה אלא על היין).

ובהגדה חיים לראש (פיסקא מגיד אות י"י) מביא מקיצור הש"ל"ה שכתב דמלבד טעם התינוקות איכא עוד טעמא רבה, והוא להורות שהיינו שפלים במצרים עד מאוד והגביה הקב"ה אותנו עד למעלה, עכ"ל.

עוד רמז יש בהגבהתה דהאותיות הבאים לאחר האותיות קערה"ה הן "שופר" ולכן מגביהין הקערה שעליה המצות, רמז לשופר, שכשם שתוקעין בשופר בראש השנה כדי לזכות בדיון, כך זוכין בדיון בראש השנה בזכות אכילת מצה בליל פסח, כמבואר בזוה"ק פרשת תצוה קפ"ג (צמח צדק לפסח).

ובמנחת עני כתב דהקערה עם המצות היא בדמות בכורים שמתודה עליהם ארמי אובד אבי.

בפרקי דר' אליעזר איתא כי בליל פסח אוצרות טללים נפתחים, ובזמן שביית המקדש היה קיים היה מביאין עומר בפסח משום שאז התבואה נידונית, וע"י הנפת העומר מעלה ומטה היה מושך

השפע, ועכשיו שאין בית המקדש קיים שולחנו של אדם הוא במקום מזבח, והמצות שעליו המה במקום מנחת העומר, שהרי לא היו מביאין מן החמץ, וע"י שאנו מגביהין הקערה עם המצות למעלה הוא כדוגמת הנפת העומר להוריד טל של ברכה, ואח"כ מורידין אותה, והוא דוגמת מה שהיה מוריד העומר כדי לעצור טללים רעים. (נפתלי שבע רצון).

הגבהת המצה:

והנה בכך החיים (אות קכ"י) מביא שבדרשות מהרי"ל כתב בשם מהר"ש, דהטוב והישר להגביה המצות לחודייה, ומדברי שער הכוונות שכתב ועל זו הפרוסה הב' אנו אומרים הא לחמא עניא וכמאמרם ז"ל מה דרכו של עני בפרוסה וכו' משמע שאין צריך להגביה רק הפרוסה ולומר עליה הא לחמא עניא, יעו"ש, וכן כתב השו"ג דמנהגם להגביה המצה הפרוסה על שם מה דרכו של עני בפרוסה, וכן כתב בס' בן איש חי (פרשת צו אות לג).

וכן משמע מהחת"ס שהבאנו לעיל שהיה מחזיק המצה.

הגבהת הקערה והמצה:

אמנם במהרי"ל שם אחר שהביא דעת מהר"ש כתב ואומר מהרי"ל סגל דגם יש לאחוז מצה בידו עם הגבהת הקערה עכ"ל, נראה דמהרי"ל גופיה נהג להגביה הקערה אלא דחש גם לדעת רבו המהר"ש והחזיק גם המצה בידו.

וכן כתב בספר פסח מעובין (אות רמה, חובא בחק יעקב ס"ק ל"א) יגביה הקערה שבה המצות ויש אומרים שיגביה המצה לחוד, והנכון להגביה הקערה בידו אחת והמצה בידו האחרת ויאמר הא לחמא עכ"ל.

וכן כתב בספר שיח יצחק (פן ב' טור ג') יצוף ויצוד להגביה הקערה עם המצות וצריך לאחוז ידי המצות בידו וכו'.

וכן כתב זכור לאברהם (חלק ב' ערך פסח אחר אות קכ"ה) בשם ספר אחד קטן מרבני ארץ ישראל נדמ"ח וספר יוסף עליכם.

מנהג רביה"ק זי"ע

רבינו אמר הא (לא כהא)
לחמא עניא מיושב, ולא
הגביה הקערה עם
המצות, רק הניח ידו על
הקערה והמצות לרגע,
וגילה המצותקצת קודם
אמירה. (הגש"פ דברי יואל)

ועיין בליקוטי מהרי"ח (ד"ה הא לחמא) שכתב על זה שאין המנהג כן במדינותינו ומגביהין רק הקערה.

שיעור הגבהת הקערה

י"א שדי להגביה הקערה בשיעור טפח כדי שיהא ניכר למסובים. (שערים המצויינים בהלכה עפ"י הרמב"ם עירובין פ"א ה"ז).

ורבינו מנוח (ח"מ פ"ה ה"ב) כתב להגביה הקערה עד הכתף זכר למשארותם צורות בשמלותם על שכמם וכן הוא באורחות חיים. (אות י"ח).

ובהגדת חיים לראש (פיסקא מגיד אות י') מנהגו היה כשהגיע למה נשתנה היה מגביה הקערה אשר הוא סדורה בתוכה המצות וכל הדברים, וסובב על ראש כל אחד ואחד מבני ביתו והוא בידו עד גמר הפיסקא כולה ומחזירה למקומה וכו', יען הקערה בכללותא הם רמוזים לעשר ספירות לכן כדי שיחולו ברכות על ראשם משפע קדושה, וברכה מעשר ספירות אנו עושין כסדר הזה, ע"כ.

מי מגביה:

בספר אוצר יד החיים (אות תתנ"ב) כתב, מנהג העולם שמגביהים את הקערה כל האנשים והנשים היושבים על השלחן, וכן כתב בספר יוסף אומץ (אות תשנ"א) ויגביה אותה עם המסובין, וכן בחיי אדם (כלל ק"ל סעי' י"ט א"ק ז') מביא ג"כ שנוהגין שכל בני בית מגביהין הקערה.

ובכף החיים (אות קכ"ו) כתב שבמקום שנוהגין להגביה רק הפרוסה האשה לא תגביה עם האנשים רק תתפוס בקערה אשר בה שאר המצות ותאמר הא לחמא עניא, עכ"ל.

ובלב שמח החדש במנהגי פסח (אות ב') כתב גם כן שסייעו עמו להגביה הקערה בהא לחמא עניא כל בניו ונכדיו הזכרים, וכן בהגדה חקל יצחק (דף ס"א) שסייעו לו בהגבהת בניו ונכדיו וכל המסובים.

ובאורחות חיים (אות יח) כתב וקודם שיתחיל ההגדה מגביה הסל על כתפיו זכר למשארותם צורות בשמלותם על שכמם וכל אותן שאומרים הגדה מסייעין אותו להגביה.

וברוקח (סימן רפ"ג) כתב בתחילה וזה לשונו ויקח המצה וכו' והוא בלשון יחיד, ואחר כך כתב ומגביהין הכלי שבו המצות והמרור ואומר עליו ה"ל"ע והוא בלשון רבים משמע כמו שאנו נוהגין [דהיינו להגביה כולם הקערה] עכ"ל.

ובספר מעשה רב מהגר"א (סי' קצ"א) איתא שהיה מגביה בעצמו, ושם בהגהות תפארת צבי שמה שמגביהים כל בני הבית מנהג שטות הוא, וזה לשונו מנהג שטות מצוי בינינו שכל בני הבית וביותר בעלת הבית הגברת בנשים מתאמצים לסייע בהגבהה, ואם רחוק מקומו יתאמצו אף ליגע באפס קצהו כאלו היתה הגבהת הקערה מצות עשה שחובת הגוף, ועל כן היה מנהג הגר"א ז"ל שהגביה לבדו הקערה ואין עוזר לו, עכ"ל.

ועי' בילקוט הגרשוני (סי' תע"ג אות ה') מביא גם כן דברי תפארת צבי הנ"ל, וכתב עלה שח"ו לומר כן על מנהג שהזכיר החיי אדם, אף שהגר"א ז"ל לא נהג כן.

והנה באמת במהרי"ל וברשב"ם (פסחים קט"ו) שכתוב בלשון יחיד משמע כהגר"א.

השני תבשילין

יש שהיו מסלקין שני התבשילין מהקערה קודם הגבהתה, כדי שלא יהא נראה כמקדיש קדשים בחוץ, ובתוספות ורשב"ם (קט"ו:) שאין נוהגין כן וכן כתב המג"א (שם שקכ"ג), שדווקא בשעה שאומר פסח זה אם היה מגביה התבשיל שבדו נראה כמקדיש, אבל כשמגביה הקערה כדי שיכיר התינוקו וישאל, אינו כמקדיש קדשים בחוץ.

זרוע וביצה מחופים:

ובספר מעשה רב (סי' קצ"א) כתב שהגר"א ז"ל היה מניח הזרוע והביצה תחת השלימה והמצה מחפה אותם ומרור וחרוסת מלמעלה על המצות, ומגביה הקערה ואומר הא לחמא, ובקונטרס סדר כהלכתו כתב על זה עיין רשב"ם (פסחים קט"ו) שהביא מה שיש נוהגין לסלק הזרוע מן הקערה בשעת ההגבהה ואין צורך עיי"ש, ורבינו ז"ל מצא פשר דבר להניחם בקערה מכוסה, גם נכון כי באמרו כל ד כפין ייתי ויכול לא יהא במשמעו גם על בשר צלי שבקערה כשהוא מגולה שהרי אין אוכלין צלי בליל פסח לכן מחפה אותם.

אופן אמירתו

בקול רם:

וכתב בחק יעקב (ס"ק לב) בשם תשובות מהרש"ל (סימן פ"ה) לאמר הא לחמא עניא בקול רם, וכן כתב בספר שיח יצחק (פן ב' טור ג') 'יאמר הל"ע עד מה נשתנה בקול רם ובהגבהה, ונבכף החיים (אות קכ"ז) בשם יפה לבב כתב דהיינו כל ההגדה ואפילו אם הוא יחידי.

והטעם יש לומר עפ"י מה שאמרו בגמ' (פסחים קטו) לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה, והלשון עוני הינו בקול רם כמו שפירש רש"י בפרשת ביכורים (דברים כו ה) ועניית לשון הרמת קול. (הסדר הערוך)

ובהגדת אמרי קודש מובא בשם מהר"ש מבעלזא זי"ע דלכן אומרים הלשון עונין עליו דברים הרבה ולא אומרים, דהלשון עונין הוא מלשון וענו ואמרו שהוא לשון הרמת קול, שההגדה צריכה להיות בקול רם ע"כ.

בישיבה או בעמידה:

בפוסקים לא מבואר איך לומר הא לחמא עניא בישיבה או בעמידה, ומדתסמו נראה דיש לאמרו בישיבה והוא כל שכן מהדברים שבשאר ימות השנה עושין מעומד ואעפ"כ בליל פסח עושין אותן מיושב כגון קידוש להרבה פוסקים, וכן הלל מצותו בכל ימות השנה לאמרו בעמידה (כדאיתא בשו"ע סוף תכ"ה) ואפילו הכי בליל פסח קורין אותו מיושב, וכל שכן באמירת הל"ע המתקנת רק לליל פסח, והוא תלוי במנהגים. (ויגד משה)

בהלל ושיר:

זה לשון שבלי הלקט (סימן רי"ח) אומרים פה אחד בהלל ובשיר הוא לח"ע וכו' שכן מצינו באבותינו במצרים שאמרו שירה והלל על אכילת מצה שנאמר (ישעיה ל') השיר יהיה לכם כליל התקדש חג ושמתח לבב וכו', (וכעין זה לשון המחזור ויטרי סוף סימן ס"ט)

ולסיומא דמילתא נעתיק דברי הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע, הא לחמא עניא פירשו רז"ל (פסחים קטו) שעונין עליו דברים הרבה, פירוש שעונין הוא כמו יענך ה', כי בלילה הזה מתעוררת הישועה שהיתה אז, והקב"ה עונה וממלא הבקשות שמבקשים ממנו בלילה זה, די אכלו אבהתא בארעא דמצרים, שמתעוררות אותן הישועות שהיו ביצי"מ, ועל כן מבקשים, כל דכפין ייתי ויכול שה' יתן לנו פרנסה, כל דצריך ייתי ויפסח, שירחם עלינו השי"ת, כמו שפירש התרגום על הפסוק אשר פסח על בתי בני ישראל די חס וכו', וכיון שבלילה הזה עונה הקב"ה ומרחם עלינו, ע"כ עיקר בקשתנו היא, השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, אע"ג דעדין עבדי אנו, רצה לומר שאנו משועבדים ליצאה"ה, אכן בטחונינו חזק שלשנה הבאה בני חורין, אמן כן יהי רצון.

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת רחל בתר זאב ע"ה

נלב"ע ט"ז ניסן

הונצח על ידי בנה ידידינו הרבנו הנכבד והנעלה

מוה"ר אלי' זאב לעווי הי"ו

אב"ע ביידי הבירה ווינא יע"א

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת ליפשא טאבאק ע"ה

ב"ר חיים ז"ל

נלב"ע י"ז ניסן

ת.נ.צ.ב.ה.

מ"ט דפים כמנין ימי הספירה, כך אפשר בלימוד דף ליום לסיים המסכת עד ערב שבועות, ולכן יש הנוהגים ללמוד מסכת סוטה שיש בה ג"כ מ"ט דפים.

וראה בטעמי המנהגים בשם ספר בני שלשים (קאסאן) שכתב רעיון נחמד בזה: "שמעתי דבר נכון בשם הגה"ק בעל חת"ס זי"ע שמנהג ישראל ללמוד בימי הספירה מסכת שבועות, ובמסכת זו יש מ"ט דפים

כמנין ימי העומר, ונמצא שדף ל"ד שייך ליום ל"ג בעומר, שהמסכת מתחלת מדף ב' ושם נאמר "דבי שמעון אומר מחכו עליה במערבא, מאי חוכא וכו' ע"ש, וזה החוכא דמחכו במערבא שהיה הילולא דרשב"י בל"ג לעומר ע"כ שמעתי".

(ב) מי יעלה בחר ה'... אשר לא נשא לשוא נפשי -

בספר מנחת עומר הביא רמזים וטעמים למנהג זה וז"ל: בספר דברי שיר כתב אפשר ליתן טעם ללימוד מסכת שבועות בימי הספירה כדי לנקות אותנו משבועה שוא ושקר מקודם קבלת התורה שנתנה מסיני, ואסמכנה על הקרא (תהלים כ"ד) "מי יעלה בחר ד' וגו' - לקבלת התורה - נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה"

(ג) ז' נקיים - בספר מנחת עומר הובא עוד טעם וז"ל: ועוד אפשר לומר שהסדר של מסכת שבועות הוא בדמיון אחד עם ימי הספירה, דהיינו ימי הספירה הם כעין ספירת ז' נקיים שהאשה סופרת מטומאתה לטהר עצמה לבעלה, כמו כן אנחנו סופרים לטהר עצמינו מטומאה, טומאת מצרים, לטהר עצמינו לשבועת התורה שאנו נשבעין על דעת המקום ב"ה ועל דעת

תחילת המסכתא מרמז על כללות התורה

... וזהו פירוש המשנה שתיים שהן ארבע כו', דעיקר כללות התורה הם שנים, מ"ע ול"ה, והכללות משניהם הוא הדביקות בכורא ית"ש ע"י מצותיו, והדביקות נקרא בשם אכילה, דמצינו במלאכים אצל אברהם נאמר בהם ויאכלו, וקשה וכי שייך אכילה אצל המלאכים, אלא שזה קאי על הדביקות, דהיינו אברהם אבינו ע"ה בקדושתו הגדול' ה' מסדר לפניו השולחן הטהור בקדושה רבה ובדביקות גדול, ודבקו המלאכים ונהנו מדביקות זה של אברהם אבינו ע"ה, שהוא דבר רוחני, וזה ה' אכילתם, ונמצא לפ"ז אכילה נקרא דביקות. וזה לעומת זה שגם אצל עבירה שייך דביקות, כמו שנאמר ותדבק נפשו בדינה כו', והדביקות הזאת נקרא ג"כ בשם אכיל' כמ"ש אכלה ומחתה פיה.

וזהו "שבועות שתיים שהן כו' שאוכל ושל לא אוכל", פי' "שבועות"

שאדם מושבע ועומד מזהר סיני הם שתיים, דהיינו "שאוכל" הוא

הטוב שידבק בה האדם, "ושלא אוכל", הוא הדביקות שירחק ממנה

הנשבעים שבועת אמת או שבועת שוא ועוד, אבל דוקא

לכן סבור אני שהיא ראויה כ"כ ללימוד עכשיו, שהרי מאז חג השבועות הראשון, זמן מתן תורה, כולנו מושבעים מחד סיני.

לקיים את התורה, וכשנלמד מסכת שבועות נדע כמה חמורה היא השבועה, ועד כמה צריך לדקדק על קיומה.

הוסיף הנער ואמר: ארבעים ותשעה ימים יש בין פסח לשבועות, ומסכת שבועות מכילה מ"ט דפים, נוכל אם כן ללמוד דף בכל יום, ולסיים בעזרת ה' את המסכת בערב שבועות.

לשנה אחרת שאל רבי צבי הירש את בנו הפעוט פינחס בן השש:

אמור נא לי ילדי איזה מסכת נתחיל ללמוד השנה לקראת חג השבועות אני סבור - ענה הילד - שראוי לנו ללמוד עכשיו שתי מסכתות "בתובות וקדושין".

מה ענין של המסכתות הללו לחג השבועות שאל האב?

הרי אתה אבא למדתנו - השיב הילד - שהקב"ה קידש את עמו ישראל על ידי חופה וקדושין, כמו שכתוב (הושע ב' כ"א) "וארשתוך לי לעולם", כפה עלינו הר כגיגית, דוגמת חופה וכתובה נתן לנו הלא היא התורה וקידש אותנו במצוותיו, אם כן ראוי שלפני חג השבועות שהוא יום שקדשנו ה' לו לעם, נלמד מסכתות "כתובות וקדושין" כדי שנדע כי הקדושין שרדין וקיימים ושני הצדדים צריכים לקיים את תנאי הכתובה. (יפה של תורה)

משה רבינו עליו השלום לקבל עלינו התורה והמצוות, ע"כ אנו לומדים מסכת שבועות שיש בה מ"ט דפים שהם גם כן כמנין ימי הספירה, ונסדר על הסדר הזה שמקודם מפרש התנא "ידיעות הטומאה" ומתיר עצמו מהן ונפטר מהן תחלה, והדר תני "שבועות" דנפישין מיליהו, עיי"ש.

אמנם בליקוטי מהרי"ח (מנהגי ימי העומר) הביא מנהג זה אלא שתמה עליו וז"ל: יש נוהגין ללמוד מסכת שבועות בימי העומר וסמך שיש בו מ"ט דפים כמנין ימי העומר, ולכאורה לא קרב זה אל זה, אך מצאתי בס' זכרון יהודה שכן הי' גם מנהג גאון ישראל וקדושו בעל אמרי אש זצלה"ה עיי"ש.

ד) לומדים מסכת שבועות כדי לדעת חומר שבועת שקר, כי אנו מושבעים ועומדים מזה סיני - פעם בליל שני של פסח אחר ספירת העומר פנה הגאון רבי צבי הירש הלוי האראוויטץ זצ"ל, אביהם של האחים הקדושים רבי שמעלקא מניקלשבורג ורבי פינחס בעל "הפלאה", אל בניו שהיו אז ילדים רכים, ושאלם: איזה מסכת צריכים אנו ללמוד כעת? ענה הגדול: עכשיו צריכים אנו להתחיל ללמוד מסכת שבועות כדי שנוכל לסיים אותה בערב חג השבועות.

האומנם חושב אתה ילדי יקירי כי מסכת שבועות עוסקת בעניני חג ולשבועות - שאל האב?

יודע אני גם יודע - ענה הילד - כי מסכת שבועות עוסקת בענינים של

גודל החשיבות של לימוד מסכת שבועות

בענין לימוד מסכת שביעות בין פסחא לעצרתא, סיפר הרב החסיד המפ' רבי חנני' יו"ט ליפא שווארץ ז"ל (בספרו המאזינו חיל, חלק הסיפורים), כדלהלן:

"דבר פלא היה לאאמו"ר ר' עזריאל זצ"ל עם הרה"ק רבי ר' מרדכי' לע זי"ע, היה זה בעת שלמד בישיבתו של הגאון בעל ערוגת הסישם זצ"ל בקליינווארדיין, שישם למח תלמידים מופלגים למצפת בתורה וראיה, וזה נהוג אז בישיבה להכתיר להבחר המופלג ביותר בישיבה בתואר "ראש הבחרים".

פעם באחת השבתות שבין פסח לעצרת נסע הערוגת הסישם על שבת קודש לאיזה עיר להיות מזהל אצל בן שגולד לאחד מתלמידיו, וחזר ליטו אז חמשה בחורים חסובים מהישיבה ובתוכם אאמו"ר ז"ל וגם ראש הבחרים לשבת בצל הרה"ק מנדבורנא זצ"ל שהיה אז בעיר קאסאן, ושכרו עגלה ורוב הדרך נסעו עם העגלה ובסוף הדרך נשבר העגלה, ואז חששים ללכת בתליתם עד למקום משכנו של הרה"ק מנדבורנא, ועל אם הדרך שוחחו ביניהם בדברי תורה, וראש הבחרים בקש מכל אחד ואחד שיחזור על אותן הענינים שלמד לאחרונה ויציע לפניהם החיידשים שחדש בעת לימודו.

וכאשר ביקש מאבי שאמור לו מה שחדש לאחרונה בלימודו, אמר שלמד מס' שבועות לקראת חג השביעות שמקובל בעולם ללמוד בימי הספירה המ"ט דפים שבמס' שבועות דף ליום, ורצה להתחיל לומר מה שחדש בלימודו על מסכתא זו, ולא מצא הדבר חן בעיני ראש הבחרים שבחר בעל כשרון כמוזי' יעסוק במס' שבועות, ואמר לו בלשון בתמזה בחור כמוזי' ילמד מס' שביעות דף ליום, הלא לפי כשרונותיך הנך צריך להתעסק בלימוד סוגיות עמוקות בש"ס, בכדי להתגדל לאילנא רבירבי, אבל לעסוק במס' שביעות זהו "באביטשקע מעשיות".

והגיעו לעיר קאסאן סמוך לכניסת השבת ופגשו באחד מבני אשכנז שיצא מביתו לבית הכנסת, ונתן להם שלום ושאל אותם מוזי' באו, והם אמרו לו שבאו לחסות בצל הרה"ק מנדבורנא, אז ביקש מהם שיתאכססו אצלו, והציע לפניהם לסא להתפלל איתו בבית הכנסת ולמחרת ילכו להתפלל אצל הרבי, ואכן הם עשו כדבריו, ולמחרת בקש שוב מהם שיבואו להתפלל איתו ויסעדו את לבבם אצל סעודת היום ואחר כך ילכו לראות את עבודת הצדיק שהיה דרכו להתפלל מאוחר מאוד, אולם הם אמרו לו שברצונם להתפלל אצל הרה"ק מנדבורנא, והלכו לבית המדרש, ורגיל היה על לשונו של אאמו"ר ז"ל לספר התנהגותו הנפלאה של הרה"ק מנדבורנא שהיה מאחר לבא לבית המדרש להתפלל עד כמה שעות אחר הצהרים, וכמה מדבחרים נענו ואמרו שטוב היו עשים אם היו שומעים

לקול בעל האכסניא, ובאותו עת נכנס הרה"ק מגדפירנא לבית המדרש ואמר "מען קומען שוין דאווענען", וגם אמר "א דרעש מאשין וואס מ'דרעשט ווייץ אז מען לייגט אסאך ווייץ פלאצט עס, און א באן אז מען לייגט אסאך דאמפ פלאצט עס", ודהו נראה לעין כל שמאד עמקו מחשבותיו הק' ומי חכם ושמל' להבין זאת.

וכאשר נכנס להתפלל נעמדו ארבע בחדרים סביב לכסא להסתכל מקרוב בעבודתו הק' בעת תפילתו, וראש החדרים עמד מרדוק, ואאמו"ר ז"ל היה מרבה לספר בדתפעלות האיד שאמר פיוט האדרת והאמונה בהתלהבות בשלהבת אש קדש.

אחרי שגמר קדיש תתקבל מושך את טליתו וכיסה את פניו, ואמר "א אינגל וואס קען לערנען גמרא פארוואס זאל ער נישט לערנען מסכת שמעוה, מסכת שבועות איז דען באביטשקע מעשיות, וואס מיינסטו די די זיידע רבי ארון לייב האט געהייסן לערנען מסכת שבועות", ראש החדרים בשמעו הדברים יוצאים מפרש מפה קדשו ברוח הקודש נפל תיקף בחלשות והיה מן הצורך לעררו מעלפונ. ואחר שבת טרם שחזרו לדרכם נכנסו כל החדרים לקבל ברסת קדשו, וכאשר נכנס ראש החדרים לא אמר לו הרה"ק מגדפירנא מאומה מענץ זה, רק לאאמו"ר ז"ל אמר "זאלסט ווייטער לערנען מס' שבועות".

קהל יטב לב ד'סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בני ברק

בא ברוך ה'

בכבוד התורה, נקדם בזאת השורה, האי גברא רבא ויקרא, מרביץ תורה, עובד ה' ביראה טהורה, דולה ומשקה מתורת רבותיו לאחרים, וממעתיקי השמועה מפי כ"ק מרן רביה"ק זי"ע, בנש"ק

הרה"צ רבי שמואל בראך שליט"א

אבדק"ק נאנאש

לרגל הופעתו בשערי עירינו

יהא בואו לברכה, ומחג הפסח יתמשך לו בהמשכה, ברית גופא ונהורא נפישא, אריכות ימים מתוך הרחבת הדעת דקדושה, ובט"ס.

המקלים פניו בחדרת כבוד
הנחלת הקהילה

מרכז המוסדות דרבינו יואל מסאטמאר

נתיסד ע"י כ"ק מרן רבינו הקוה"ט זצ"ל - בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
קרית יואל - בני ברק

נקדמה פניו בתודה

ברגשי הודאה והסרת טובה, מקדימים אנו בברכת ברוך הבא, את פני ידידינו החשוב האי צנתר דהבא, גריס בהווית ראב"י ורבא, להגיד שפחו של אהר"ן שמשליך ענימו מעגד למען החזקת מוסדותינו וק' במסדות רבה, האברך במשמעו ובמדרשו, וזרת משה"ה היא רכושו, בשמו כן תחילתו, ועשות הסד לזולת כל מנחתו,

הר"ר משה אהרן דאסקאל הי"ו

מנהל האפיס של מוסדות יטב לב בארה"ק סניף לאנדאן יע"א

לרגל בואו בשערי עירינו לחג הפסח

נקדמה פניו בתודה בזמירות לו נריע, יה"ר זכות מעשי הצדקה עליו ישפיע, סל מלא ברכות משמי מעל, הצלחה והרחחה על כל צעד ושעל, וימשיך לבוא בעזרת מוסדותיו, ובשם זה יקיים בו הבטחו של רבינו, ובשם

המקבלים פניו בתודה
הנהלת המוסדות

שמה תשמח רעים האהובים

מרנשי נפשינו ההומה, נברך ברכת מזל טוב לבבית וחמה, בשפה ברורה ובנעימה, קדם ידידינו וחברינו צנתר דהבא, הצמוד בקירות לבבינו באהבה, מפורסם לשם ולטיבותא, יקר ומהולל לעילא מכל תושבחתא, גריס תדירא באורייתא, מידות טובות נפקין לו בהדרותא, בשמו הטוב יבורך בשבח ושירתא,

החתן במר יואל יצחק ווידער ני"ו

לרגל קשרי החיתוין שנעשו לו יפות באירוסיו עב"ג שתחי' למז"ט ובשעטו"מ

ויהא רעוה מן קדם אביהו דבשמיא רבן עלם ועלמא שדחיווג יעלה יפה כליל בהוד ובתפארת, יצ"ץ ויפרח כגפן אדרת, ויזכה לבנות בית נאמן בישראל למשמרת, ע"ד ישראל סבא למזכרת, ויושפע לו משמי מרומא עילא, ה"ז תכלת מילי מעליא, דבמזל תליא, מוצק שמחה ואורה, לשם ולתפארה, אביה"ר.

כ"ד ידידיך וחביריך, השעחים בשעחתך,

דוד יהושע יעקב לאנדא, אלמנה העלד, יודא ארי' חיים, יואל יצחק ואקאב לאנדא, חיים באיר גאלדבערגער, יואל ווייסהויז לאנדא, דוד בצלאל ישעי' טויסיג, גבראל חיים צבי פעלבערבוים וירושלים, יואל שפיילמאן לאנדא, יואל חלוי שישא, יצחק אליעזר היילברון, אלהן שלמה זלמן גראם, יעקב יוסף גרינוואלד, ישראל צבי בערנאט, מנחם מענדל ראובן ראטה, יואל יוסף איצקאוויטש וירושלים, חיים צבי טייטלבוים ברוקלין, יואל לעווי, אפרים פישל וואגשאל, שלמה אהרן וויינבערגער.